

ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
ІНСТИТУТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА АНГЛІЙСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ ТА ПЕРЕКЛАДУ

LITTERA SCRIPTA MANET

(ЗБІРКА СТУДЕНТСЬКИХ НАУКОВИХ ПРАЦЬ)

ВИПУСК 8

ЖИТОМИР 2022

Рекомендовано до друку вченою радою
Житомирського державного університету імені Івана Франка
(Протокол № 21 від 25.11.2022)

Редакційна колегія:

Полховська М. В. – кандидат філологічних наук, доцент, директор ННІ іноземної філології ЖДУ імені Івана Франка;

Борисенко Н. Д. – кандидат філологічних наук, завідувач кафедри англійської філології та перекладу ННІ іноземної філології ЖДУ імені Івана Франка;

Мосієнко О. В. – кандидат філологічних наук, доцент кафедри англійської філології та перекладу ННІ іноземної філології ЖДУ імені Івана Франка.

Рецензенти

Жуковська В. В. – кандидат філологічних наук, доцент кафедри міжкультурної комунікації та іншомовної освіти Житомирського державного університету імені Івана Франка;

Соловійова Л. Ф. – кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов Поліського національного університету.

Littera Scripta Manet: збірка студентських наукових праць / ред. колегія: М. В. Полховська, Н. Д. Борисенко, О. В. Мосієнко. – Житомир: ННІ іноземної філології ЖДУ імені Івана Франка, 2022 – Вип. 8. – 162 с.

Матеріали друкуються в авторській редакції. За достовірність фактів, цитат, власних імен та посилань відповідають автори публікації. Думка редакції може не збігатися з думкою авторів.

© ННІ іноземної філології ЖДУ імені Івана Франка, 2022
© ЖДУ імені Івана Франка, 2022

ЗМІСТ

Бондар В. О. Основні характеристики метафори сучасного англомовного рекламного дискурсу.	5
Веліченко Р. О. переклад реалій творів Дж. Толкіна українською мовою: лінгвокраїнознавчий аспект.	7
Димарь М.О. відтворення лексики роману Сета Грема-смита "Гордість і упередження і зомбі" в українському перекладі.	11
Жовтецька М. В. Особливості та структурні компоненти ідіостилю Дена Брауна.	15
Іскоростенська А. В. Переклад американських реалій роману Рейчел Ліппінкотт "За п'ять кроків до кохання") українською мовою.	20
Іскрижицька С. Р. Основні способи перекладу фразеологічних одиниць.	24
Іщенко Д. І. Лексичні трансформації в англо-українському кіноперекладі.	27
Климчук А. О. До питання про переклад англомовних фільмонімів українською мовою.	31
Ковальчук Н. О. Особливості відтворення мовних помилок в українському перекладі роману "Квіти для Елджернона" Д. Кіза.	37
Колесник І. Відтворення в українському перекладі реалій роману М. Мітчел "Віднесені вітром".	41
Костюк І. Р. Особливості перекладу реалій на українську мову.	45
Кравченко А. І. Особливості складної комплементації в англійській мові.	48
Кривенко Ю.М. Лексико-граматичні та стилістичні особливості перекладу англомовних кінофільмів на українську мову.	50
Крилова Я. Ю. Способи перекладу фразеологічних одиниць в творі О.Уайльда "Портрет Доріана Грея".	55
Кудельська Д. В. Використання сучасних технологій при перекладі англомовних новин.	59
Кулявик С.Й. Особливості перекладу енантіосемізмів англійської мови.	62
Кучеренко Б. С. Перекладацькі стратегії відтворення авторського стилю в українських перекладах романів жанру фантастика (на матеріалі роману Стівена Кінга «Під куполом»)	65
Лех І. А. Перекладацькі трансформації в українському перекладі вебсеріалу "Чому жінки вбивають".	68
Лихотворик Є. В. Переклад власних назв у циклі романів Джорджа Мартіна "Пісня льоду та полум'я".	72
Маковська О. В. Організація словникової статті у тлумачних онлайн словниках англійської мови.	76
Марчук М. В. Лінгвістичні засади створення систем автоматичного опрацювання текстів природною мовою.	80
Матвієць Д. А. Основні характеристики фразеологічних одиниць як важливих мовленнєвих структур.	85

Мелешкіна К. С. Лексико-граматичні трансформації при перекладі твору Рея Бредбері "Кульбабове вино".	88
Мельниченко В. П. Диференціація понятійного змісту термінів у мовленнєвому портретуванні персонажів.	91
Мельничук О. М. Лексико-граматичні прийоми перекладу (на матеріалі перекладу книги Бориса Джонсона "Фактор Черчилля. Як одна людина змінила історію").	96
Нехаєнко К. О. Прийоми перекладу англomовного фільму "Березневі іди" українською мовою.	100
Осіпчук Я. В. Мова та стиль Дена Брауна в аспекті перекладу.	104
Панчук І. С. Прийоми українського перекладу англomовної кінострічки "Джентельмени".	106
Петренко О. В. Особливості перекладу реалій українською мовою (на матеріалі історичного серіалу "Бріджертони").	109
Петренко К. А. Прийоми відтворення в українському перекладі жанрових ознак наукової фантастики: лексико-семантичний контекст.	115
Пінчук О. Ю. Відтворення реалій в романах-антиутопіях при перекладі.	119
Пономаренко В. С. Реалізація перекладацьких трансформацій при перекладі детективного твору "The Gold-Bug".	122
Попп М. І. Перекладацькі трансформації при перекладі англomовних фільмів українською мовою.	128
Прищепя Ю. А. Загальні властивості художнього перекладу.	132
Прокопчук М. Ю. Реалії та фонова лексика в екранізаціях романів Ніколаса Спаркса: лінгвокультурознавчий аспект.	134
Столярчук К. Р. Особливості перекладу евфемізмів в англomовному політичному дискурсі.	138
Федоришина К. П. Граматичні та лексичні особливості перекладу промов політичних діячів Великої Британії та США.	142
Філімончук А. О. Прийоми перекладу назв кінофільмів: лінгвокультурні особливості.	144
Чепюк К. М. Кореферентність у сучасному англomовному текстотворенні: перекладацький аспект.	148
Швець М. В. Особливості перекладу медичної термінології на українську мову.	151
Шеремет А. В. Застосування перекладацьких трансформацій при перекладі англomовних рекламних текстів на українську мову.	153
Шумило М. О. Медична термінологія та особливості її перекладу на українську мову.	157

ОСНОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ МЕТАФОРИ СУЧАСНОГО АНГЛОМОВНОГО РЕКЛАМНОГО ДИСКУРСУ

Перш за все, варто зазначити, що у сучасному суспільстві реклама є одночасно потужною галуззю індустрії і продуктом її діяльності, спрямованою на надання потенційному адресату рекламного повідомлення інформації про товари або ж послуги.

Потреба суспільства в осмисленні і концептуальній рекламі проявляється в розмаїтті дискурсів, в рамках яких розглядається це явище. Реклама стає предметом численних дискусій серед вчених, законодавців, політиків, діячів культури, лінгвістів. *Метою статті* є розгляд базових особливостей метафор, які функціонують у рекламному дискурсі.

До того ж, реклама має певні завдання, основним з них є впливати на свідомість і підсвідомість людей, щоб спонукати придбати певний товар, скористатися певною послугою. Реклама має чітку прагматичну спрямованість, тому при вивченні мови реклами ми повинні враховувати лінгвістичні засоби, стратегії і тактики, за допомогою яких здійснюється прагматична установка реклами, тобто вона впливає на свідомість адресата і сприяє діям, запланованим рекламодавцями [2].

Метафора не виходить за рамки певного словникового запасу, коли використовується в кричущих іменах певного класу реалій. У цьому випадку метафора формує ресурс для номінацій. Використовуючи метафоричний потенціал лексичної одиниці «rocket» як кишені, з'явився рекламний слоган до iPhone: *Your life in your pocket*, тобто «твоє життя – в твоїй кишені». Слоган можна трактувати як концептуальну метафору «iPhone is LIFE», яка свідчить про життєво важливий статус рекламованого гаджета, акцентуючи те, що iPhone є не тільки ознакою заможності, достатку, але ставиться на один рівень з самим життям, все

різноманіття якого поміщається в кишеню за допомогою пристрою [12], що є значним перебільшенням.

Крім метафор, типовим для рекламного дискурсу стає і вживання морфологічної редуплікації, тобто повторення одного або двох складів, або цілого слова. Так, компанія Energizer використала слоган для своєї продукції: *Nothing outlasts the Energizer. It keeps going and going and going*, українською мовою це представлено так: ніщо не тримається довше, ніж Energizer. Вони, батарейки, продовжують працювати, працювати, і працювати. Використовується такий принцип: «чим більше форми – тим більше змісту». Ця ітерація вказує на більш тривалий процес, ніж одинична констатація виконуваної дії [1, с. 58].

Часте використання метафор в рекламних слоганах пов'язано з тим, що вони створюють візуальні образи, які при подальшому розумінні викликають більш тонкі розумові зв'язки, які є вираженими в переносних значеннях. Це призводить до створення абстрактних понять в системі мислення адресата [2].

Існує думка, що словниковий запас будь-якої мови не є безмежним. Варто пам'ятати, що при спілкуванні відтінки значення можуть змінюватися, відтак з'являється метафора, яка є важливим компонентом рекламного слогана. У ньому він багатофункціональний, оскільки покращує не тільки його прагматичну спрямованість, а й образну мову.

Більше того, метафора як виразний мовний інструмент дивує своєю незвичністю, допомагає подолати пасивність сприйняття, представляє інформацію дуже стисло, але тим самим сприяє кращому запам'ятовуванню.

Таким чином, очевидно, що в англomовному рекламному дискурсі метафори використовуються не тільки як стилістичний прийом, але і як когнітивна єдність, а саме як концептуальна метафора, що об'єктивує результати психічних процесів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Безугла Т. А. Лексичні особливості англо- і німецькомовних рекламних текстів. Каразінські читання: Людина. Мова. Комунікація: тези доп. XVI наук.

конф. з міжн. участю, 3 лютого 2017 р. Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2017. С. 11–13.

2. Фурдуй М. Мовні засоби увиразнення рекламних текстів. Електронний ресурс. URL: <http://www.journlib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=29> (дата звернення: 12.09.2022).

Веліченко Р. О.

Науковий керівник: кандидат філологічних наук,

доцент Борисенко Н. Д.

ПЕРЕКЛАД РЕАЛІЙ ТВОРІВ ДЖ. ТОЛКІНА УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ: ЛІНГВОКРАЇНОЗНАВЧИЙ АСПЕКТ

У ХХ столітті у літературі з'явився особливий жанр, який попервах був досить незвичним, неординарним та не зовсім зрозумілим для читання та сприйняття. Йдеться про фентезі, форму літературного жанру, у якому комбінуються казкові та міфічні сюжети, використовуються елементи магії та надприродних явищ, зображуються паралельні світи та дивовижні пригоди [4, с.95]. Основоположником жанру вважають Дж. Р. Р.Толкіна та його твори “Гоббіт”, “Володар Перснів” та “Сильмариліон”.

Жанр фентезі вирізняє низка жанрово-стилістичних параметрів: наявність вигаданого світу, який інтегрує інформацію про історичне минуле, реалії сьогодення або незвичайного майбутнього; існування магії як ключового елемента для всіх світів; побудова сюжетної лінії будується на основі пригоди; абсолютна свобода вибору автора [5, с. 224-225].

Ключовим елементом творів жанру фентезі є лексичні одиниці, які отримали назву реалій [3, с. 60]. В українському перекладознавстві термін *реалія*, який отримав значне висвітлення та розвиток [1, с.48], було визначено Р.П.Зорівчак як моно- або полілексемну одиницю, основне значення якої вміщує традиційно закріплений за нею комплекс етнокультурної інформації, чужої для об'єктивної дійсності цільової мови [3, с. 58].

Оскільки реалії іменують явища, що присутні в житті лише однієї спільноти, вони не мають відповідників у цільовій мові, що призводить до необхідності пошуків спеціальних засобів їхнього відтворення в тексті перекладу. Серед таких способів виокремлюють транскодування, гіперонімічне перейменування, дескриптивну перифразу, комбіновану реномінацію, повне і часткове калькування, міжмовну транспозицію, метод уподібнення, контекстуальний переклад та інтерпретацію реалій [3, с. 84-149].

Аналіз текстів оригіналу та перекладу творів Дж. Толкіна “Володар Перстенів” [6] та “Сильмариліон” [7] дозволив нам створити класифікацію реалій, які використано автором для створення уявного світу, та виокремити способи їхнього відтворення в українському перекладі.

До *першої* групи відносимо антропоніми, які використовує Дж. Толкін для найменування героїв твору. Серед способів відтворення цієї групи реалій у перекладі виділимо транслітерацію. Наприклад:

*There was **Eru**, who in Arda is called **Iluvatar*** [9, с. 26].

*Був собі **Еру**, якого на Арді величають **Ілуватаром*** [7, с. 27]. У перекладі використано транслітерацію, ім'я ***Eru (Еру)*** повністю відтворено відповідними буквами української мови. У той же час, використання імені ***Ілуватар*** в українському перекладі демонструє його зміну за відмінками відповідно до правил української мови.

Наступний приклад показує використання кількох способів передачі імен у межах однієї репліки:

*There were many **Bagginses and Boffins**, and also many **Tooks and Brandybucks**; there were various **Grubbs** and various **Chubbs**; and a selection of **Burrowses...**, **Goodbodies...**, **Hornblowers...** and **Proudfoots*** [8, с. 30].

*Було там багато **Торбинів і Мудринів**, а також багато **Туків і Брендіцанів**; були різні **Градарі** та різні **Груби**; і, нарешті, кілька **Бобронорів...**, **Добротілів...**, **Дударів...** та **Гордостонів*** [6, с. 35]. Як бачимо з прикладу, ім'я ***Туків*** відтворено в українському перекладі за допомогою транскрибування;

одиниця *Добротіли* перекладена за допомогою калькування, лексема *Брендіцани* демонструє поєднання транскрибування та калькування.

До *другої* групи реалій відносимо топоніми, які включають назви королівств, країн, поселень, річок, гір, лісів. Серед способів перекладу цих топонімів виділяємо: транскодування, калькування, пошук синонімічних відповідників, контекстуальне розтлумачення, спосіб функціонального аналогу та створення неологізму. Так, у наступному прикладі використано калькування:

*But as he lowered his eyes, he saw far ahead the tops of the **Misty Mountains**, out of which the stream came* [8, с.54].

*Але коли він опустив очі, то побачив вдалині вершини **Імлистих Гір**, із яких випливав потічок* [6, с. 58]. Назва гірського пасма *Misty Mountains* відтворена у перекладі словосполученням *Імлисті Гори*, яка зберігає таку саму структуру Adj + N, як і словосполучення вихідного тексту.

До *третьої* групи відносяться реалії на позначення істот, які існують в уявному світі Толкіна. Серед способів їхнього перекладу було виокремлено транскодування, наприклад:

***Hobbits** are an unobtrusive but very ancient people, more numerous formerly than they are today* [8,с.4].

Гобіти – непомітний, але дуже давній народ, колись набагато чисельніший, аніж нині [6, с.7]. Назву народу *Hobbits* у перекладі передано транслітерацією, при цьому вилучено подвоєння приголосної, як не характерне для української мови та додане типове для української мови закінчення множини іменників чоловічого роду: *гобіти*.

У наступному прикладі знаходимо добір еквіваленту у перекладі:

*For they are a little people, smaller than **Dwarves*** [9, с.6].

*Отож зросту вони невеликого, менші за **гномів*** [7, с.8].

Четвертою групою є побутові реалії, до яких відносяться: житло, їжа, напої, свята. Для їхнього перекладу було використано такі способи, як транскодування, калькування, створення неологізму. Наприклад, у відтворенні наступної репліки використано транслітерацію:

'So it is' they answered. 'But we call it lembas or waybread' [8, с.700].

Та ми його зємо лембасом, або дорожнім хлібом [6, с.711]. У цьому прикладі О. Фешовець транслітерує реалію *lembas* (лембас), яка в українській мові змінюється за відмінками як іменник чоловічого роду.

До *п'ятої* групи реалій включено реалії на позначення історичних подій та військової справи. Серед способів перекладу цієї групи реалій виділимо калькування. Наприклад:

*The last battle, before this story opens [ ] was beyond living memory: the **Battle of Greenfields** [9, с. 300].*

*Останньої битви, яка почалася перед початком нашої оповіді [ ] не пам'ятали навіть старожили. То була **Битва на Зелених Полях** [7, с. 305].*

Аналіз цільового тексту показує, що можливою є комбінація еквіваленту з транслітерацією для відтворення реалії, як от:

*For the Sword that was broken is the **Sword of Elendil** [9, с. 468].*

*Адже Меч, який був зламаний - це **Меч Еленділа** [7, с.471].*

Отже, твори Толкіна містять в собі реалії, які поділяються на п'ять груп, та які відтворюються в українському перекладі за допомогою транскодування, калькування, відповідника, функціонального аналогу, контекстуального тлумачення, створення неологізму.

Подальша перспектива розвідки полягає у вивченні способів відтворення стилістичних фігур англomовних творів жанру фентезі в українському перекладі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Борисенко Н. Д. Відтворення англomовних реалій в українському кіноперекладі / Н. Д. Борисенко, О. С. Садловська // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філологічні науки. – 2018. – Вип. 1 (87). – С. 48-52.
2. Єрмоленко С., Бибик С., Тодор О. Українська мова: Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / С. Я. Єрмоленко, С. П. Бибик, О. Г. Тодор // Київ: Либідь – 2001.– 224 с.

3. Зорівчак Р. П. Реалія і переклад (на матеріалі англомовних перекладів української прози) / Зорівчак Р. П. – Львів : Львівський університет, 1994. – 204 с.
4. Кадуріна В. Жанрово-стилістичні особливості сучасного англомовного дискурсу фентезі / В. Кадуріна; наук. кер. О.В. Назаренко // Перекладацькі інновації : матеріали V Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції, м. Суми, 12-13 березня 2015 р. / Редкол.: С.О. Швачко, І.К. Кобякова, О.О. Жулавська та ін. – Суми : СумДУ, 2015. – С. 95-96.
5. Ситник Н. В. Жанрові особливості фентезі Д. Р. Р. Толкіна / Н. В. Ситник // Питання літературознавства : наук. зб. – Чернівці : ЧНУ, 2009. – С. 224–234.
6. Толкін Дж. Володар Перстенів / Дж. Р. Р. Толкін // пер. з англ. О. В. Фешовець – Львів : Астролябія, 2006. – 1088 с.
7. Толкін Дж. Сильмариліон / Дж. Р. Р. Толкін // за редакцією Крістофера Толкіна / пер. з англ. К. В. Оніщук: 2-ге, опрацьоване видання – Львів: Астролябія – 2014. – 576 с.
8. Tolkien J. The Lord of Rings / J. R. R. Tolkien. – London : Harper Collins Publishers, 2005. – 1210 p.
9. Tolkien J. The Silmarillion / J. R. R. Tolkien. – London : Harper Collins Publishers, 1977. – 386 p.

Димарь М.О.

Науковий керівник: кандидат філологічних наук,

доцент Борисенко Н.Д.

**ВІДТВОРЕННЯ ЛЕКСИКИ РОМАНУ СЕТА ГРЕМА-СМІТА
“ГОРДІСТЬ І УПЕРЕДЖЕННЯ І ЗОМБІ” В УКРАЇНСЬКОМУ
ПЕРЕКЛАДІ**

Лексичні одиниці, які можна зустріти у текстах художніх творів, є зазвичай відображенням національного колориту, історичних, культурних, соціальних та інших особливостей становлення й існування певної країни. Кожен визначний

художній твір не може не містити певну кількість принаймні побутових чи географічних реалій, що будуть вказувати на етнічну приналежність його автора [1, с. 60; 7 с. 168–169]. Адже література – це творче відображення дійсності в картинах й образах, створених засобами мови, а з точки зору перекладача – носіями мови, як суб'єктами, що створюють певний художній світ. Кожне слово в тексті літературно-художнього твору набуває образно-естетичної функції, емоційної виразності, крім того, лексика літературного твору є «джерелом відомостей про історію, культуру, традиції народу, мовою якого написано твір. В цьому відношенні лексика набуває особливої значущості, оскільки вона позначає поняття, характерні лише для певного народу» [3, с.75].

Метою нашого дослідження є вивчення способів відтворення лексики в українському перекладі варіації одного з найбільш відомих творів англійської літератури XIX століття «Гордість та упередження» Джейн Остін «Гордість і упередження і зомбі» Сета Грема-Сміта [6].

Об'єктом дослідження є лексичні особливості твору “Гордість і упередження і зомбі” Сета Грема-Сміта. Предметом дослідження є ключові прийоми перекладу лексики роману на українську мову. Методами дослідження є порівняння, компонентний, контекстуальний та перекладознавчий аналіз.

Роман «Гордість і упередження і зомбі» Сета Грема-Сміта (Pride and Prejudice and Zombies) [6] був написаний у 2009 році у жанрі mash-up і є постмодерністським варіантом фантазії на тему роману Джейн Остін «Гордість і упередження», до якого було додано елементи східних бойових мистецтв та зомбі-хорору. За такого незвичного поєднання класичний сюжет був взятий за основу та залишився абсолютно незмінним. У лютому 2016 року вийшов переклад цієї книги українською мовою, роман переклали Роксолана Свято та Ярослава Стріха [4]. Книга вийшла у рамках спільного проекту “Книголав” видавництва “Основи” та 1+1 media.

Використовуючи лексику в художньому творі, автор прагне до більш детального відтворення світу матеріальної дійсності, і, відповідно, до більш яскравого подання художніх образів крізь призму побутового фону. Як наслідок,

відображаються колорит місця і часу, матеріальна обстановка і соціальні умови життя народу на певному історичному етапі розвитку [2, с.33]. Як зазначає Чередниченко О. І. «національний колорит – цілком конкретна особливість літературного твору, яка може бути виражена і більш, і менш яскраво» [5, с. 191]. Зазначимо, що яскравість цього колориту цілком та повністю залежить від автора твору, особистість якого, творчий та життєвий шлях, індивідуальний стиль, історична епоха знаходять своє втілення у творі оригіналу та мають бути відображені у цільовому творі [3, с.88].

Розглянемо прийоми перекладу іменників, що творять каркас речення, виступають здебільшого підметами, додатками, означеннями, хоча також можуть входити до складу складених іменних присудків та обставин. Вони також є складовою частиною різноманітних зворотів, звертань, вставних конструкцій.

До *першого* способу відтворення іменників у перекладі віднесемо використання іменника у цільовому тексті. До прикладу:

I have a high respect for your nerves [6, с. 88].

Ваші слабкі нерви викликають у мене надзвичайну повагу [4, с. 91]. Як бачимо з прикладу іменник *respect* перекладено його відповідником в українській мові *повага*, при цьому не зважаючи на зміну структури цільового речення український еквівалент *повага* зберігає функцію додатка у реченні.

До *другого* способу віднесено заміну словосполучки, до складу якої входить іменник, іменником:

It is a truth universally acknowledged, that a single man in possession of a good fortune, must be in want of a wife [6, с. 35].

Загальновизнаною істиною є те, що одинак – та ще й при грубеньких грошах – неодмінно мусить прагнути одружитися [4, с.38]. У перекладі словосполучки Adj+N *single man* використано іменник *одинак*, що є еквівалентом фрази оригіналу.

Ще одна іменникова фраза оригіналу *in want of a wife* відтворена у перекладі за допомогою комбінації інфінітивів *прагнути одружитися*. Використання іншої

частини мови при відтворенні іменника у перекладі віднесемо до *третього* способу перекладу іменників.

Четвертим способом відтворення іменникових сполук є заміна сполуки дієсловом:

Mr. Bennet made no answer [6, с. 70].

Містер Беннет промовчав [4, с. 74]. Як бачимо з прикладу, фраза *made no answer*, яка містить іменник *answer* відтворюється у перекладі дієсловом *промовчав*, що демонструє компресію у перекладі.

Проаналізувавши способи перекладу іменників, зазначимо, що при перекладі іменники відтворюються іменниками, дієсловами; словосполуки, до складу яких входять іменники, можуть відтворюватися не фразою, а лексичною одиницею, іменником або дієсловом. Подальша перспектива розвідки полягає у вивченні способів відтворення дієслів в англо-українському перекладі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Бурбак О.Ф. Реалія та способи визначення її лінгвістичного статусу / Бурбак О.Ф. // Іноземна філологія. – 1985. – № 5. – С. 68–69.
2. Зорівчак Р.П. Реалія в художньому мовленні; перекладознавчий аспект / Р.П.Зорівчак // Іноземна філологія. – 1994. – С. 106–107.
3. Зорівчак Р.П. Статус реалії як перекладознавчого терміна / Р.П.Зорівчак // Теория и практика перевода. 1985. – Киев, 1985. – Вып. 12. – С. 22–31.
4. Свято Р. та Стріха Я. Гордість і упередження і зомбі / Роксоляна Свято, Ярослав Стріха. – К. : Книголав, 2016. – 296 с.
5. Чередниченко О. І. Про мову і переклад / Чередниченко О. І. – К. : Либідь, 2007. – 248 с.
6. Grahame-Smith S. *Pride and Prejudice and Zombies* / Seth Grahame-Smith – London : Titan Books, 2010. – 176 p.
7. Slavova L. Rendering cultural information in translation: English – Ukrainian direction // L. Slavova, N. Borysenko // Odessa linguistic journal. – 2018. – № 11. – P. 167–173.

ОСОБЛИВОСТІ ТА СТРУКТУРНІ КОМПОНЕНТИ ІДІОСТИЛЮ ДЕНА БРАУНА

Такі науки як літературознавство та перекладознавство на сучасному етапі розвитку мають тісні міждисциплінарні зв'язки з іншими науками, наприклад з лінгвістикою. Дослідження останніх років спрямовані на вивчення закономірностей мисленнєво-мовленнєвої діяльності людини, з врахуванням комунікативно-когнітивних елементів. Результати, отримані в ході вищезгаданих досліджень, становлять значну цінність для узагальнення та створення типових суб'єктивних моделей світу, що включають в себе індивідуальні характеристики особистості. Художній текст відображує характерні особливості світосприйняття та духовного буття письменника. Отже, вивчення текстів та дослідження ідіостилю автора набувають особливого значення. Актуальність обраної нами теми пояснюється важливістю поглибленого вивчення лексико-семантичних та структурних особливостей ідіостилю Дена Брауна. Результати, отримані в ході роботи, можуть бути корисними як для лінгвістики, так і для перекладознавства, адже сприйняття картини світу автором впливає та мовно-стилістичну організацію його творів, а шляхи відтворення ідіостилю письменника українською мовою викликає зацікавленість перекладознавців.

Особливе значення для нашої роботи має поняття *ідіостиль*. Ще в античні часи були перші спроби дати визначення ідіостилю. Здійснюючи аналіз поетичної творчості, давньогрецький мислитель Аристотель серед причин виникнення та процвітання художньої творчості виокремлював потребу особистості в наслідуванні явищ об'єктивної реальності [7, с. 24]. Філософ першим стверджував, що стиль будь-якого твору виявляється в чіткій структурі та індивідуальному способі висловлювання.

Незважаючи на визнання важливості вивчення індивідуального стилю мовлення автора, єдиного трактування поняття ідіостилю письменника чи поета не існує й дотепер. У «Словнику лінгвістичних термінів» аналізоване поняття

розглядається як «індивідуальний стиль, у якому виразні, марковані засоби мови утворюють певну систему» [2, с. 86]. Зустрічаються випадки ототожнення ідіостилю з ідіолектом. Х.І. Дідух розрізняє широке та вузьке значення терміну «ідіостиль». Широке тлумачення передбачає цілу сукупність різноманітних механізмів, що задіяні у процесі творення тексту певним автором та допомагають вирізнити його з-поміж інших. У вузькому значенні ідіостиль трактується як поєднання мовно-стилістичних засобів, які характерні манері письма окремого автора [4]. Тобто, поняття використовується для опису індивідуального способу спілкування та письма, який властивий конкретній особі, та об'єднує мовні та позамовні фактори та компоненти.

Ден Браун – американський письменник, який отримав визнання та популярність у всьому світі. Він володіє майстерністю так переплести факти та вигадку, що для читача різниця буде непомітною. Фільми, зняті за його книгами, значно поступаються оригіналам, головною перевагою яких є майстерність та стиль письма, який досить важко передати візуально. Романи Дена Брауна завжди привертають увагу, що пояснюється вибором пекучих тем та таємниць, які вже не одне століття прагне розгадати людство.

Для літературознавців стало справжнім викликом визначення жанрової приналежності деяких його творів, адже вони створюватись на межі таких жанрів як літературний детектив та роман-пошук [3, с. 21]. С.М. Нестерук [6, с. 19] говорить про виникнення нового детективного роману. Такий тип роману руйнує традиційні рамки та додає ігрову модальність, інтертекстуальність, а також йому властива взаємодія та сумісність з іншими жанрами. Більше того, такі романи мають в своїй основі концепти сфери мистецтва, релігії, науки, образу жінки, секретної історії тощо.

Романи Дена Брауна користуються популярністю ось вже протягом 20 років, починаючи з 2000 року, коли була опублікована книга «Янголи та Демони», в якій читачі вперше знайомляться з найвідомішим персонажем – Робертом Лангедоном. Проте, справжню популярність він пізнав з виходом «Коду да Вінчі» у 2003 році. З цього моменту його майбутні романи, а саме «Втрачений символ», «Інферно»,

«Джерело», мали притаманні його стилю риси – тисячолітні загадки, поєднання символіки та людських вірувань, таємниць та історичних загадок. Саме ці теми буди цікавими суспільству в період написання, тобто Ден Браун був правильним письменником для відповідного культурного моменту. Стомлені від жахливих новин американці уникали перегляду жахливих новин, намагаючись уникнути роздумів про нагальні проблеми, та поринали у створений письменником світ, який теж мав проблеми та погані новини, але які мали пояснення та шляхи вирішення.

Значний вплив на тематику творів здійснює і масова культура, адже автор враховує запити та потреби читацької аудиторії. Оскільки Ден Браун цікавиться таємними товариствами, проблемами філософії та історії, а також питаннями криптографії та релігії, ці мотиви є провідними в його творчості. Намагання якнайкраще зобразити багатовимірну картину дійсності на перетині епох спричиняє жанровий плюралізм ідіостилу письменника.

Невід'ємною частиною романів Дена Брауна є тривале розслідування та викриття теорії змови, яке супроводжується розшифруванням символів та криптографій. Головним елементом є присутність головного героя, який опиняється у новому для нього середовищі або подорожує до місця, яке має певне, наприклад історичне, значення. Варто додати, що в подорожі головного героя супроводжує сильна духом жінка. Інтрига посилюється наявністю переслідувачів, які намагаються завадити або вбити.

Розглядаючи мовно-стилістичний аспект ідіостилу Дена Брауна, варто зазначити, що йому властива багатоплановість. Це твердження пояснюється поєднанням декількох жанрів в одному художньому творі – детективу з рисами фантастики, інтелектуального та конспірологічного трилерів. Письменник створив роман нового типу, якому властива певна стратегічна гра між автором та читачем, інтертекстуальність та, головним чином, міцний зв'язок з іншими видами культури. Ці фактори мають значний вплив на стилістичне на лексичне наповнення твору. Тобто дослідження особливостей творів Дена Брауна має

базуватися головним чином на дослідженні мовного матеріалу, який має символічне значення та передає індивідуальний стиль письменника.

Характерна риса ідіостилю Дена Брауна полягає у використанні мовних засобів для передачі образності. У творах письменника простежується постійне використання топонімів, антропонімів, аббревіатур, термінів та метафор [8].

Вживання аббревіатур можна, насамперед, пояснити звичками автора, пов'язаними з професійною діяльністю журналіста. Стаття набуває значущості та вирізняється в інформаційному потоці у тому випадку, якщо вона містить скорочення, які в свою чергу передбачають точність у вживанні. У художньому творі скорочення додають йому науковості. Факти та аргументи, у цьому випадку, сприймаються читачем як беззаперечні та мають переконливий ефект. Наприклад, *CERN, BBC, CNN*.

Відносна науковість романів Дена Брауна робить необхідним використання термінів. Письменник влітає в тексти різноманітну термінологію для більш детального зображення сюжету та створенні правдоподібної історії. Тематика термінів досить різнопланова: *physical matter, nuclear fission, praetorian symbolism, electric charges*.

Особливе місце у творах Дена Брауна посідають власні назви, серед яких можемо виділити топоніми, теоніми, хрононіми, а також хремотоніми [5, с. 52]. Топоніми мають у тексті визначальну роль, формуючи основу сюжету, довкола якої розгортаються всі події. Разом із іншими власними назвами, назви географічних об'єктів формують просторове та часове наповнення художнього тексту.

Порівняно з топонімами, теоніми (або назви божеств) зустрічаються в романах Дена Брауна дещо рідше. Наведемо декілька прикладів: *the Virgin Mary, Marisa, Holy mother of Jesus, Helios*.

Для створення атмосфери певного історичного періоду письменник використовує у своїх творах хрононіми або слова, що вживаються для позначення конкретного часового проміжку. Вони пов'язані насамперед з історичними

подіями, які відбулись в окремій історичній епісі. Наприклад, *Renaissance*, *Russian Revolution*, *Armagedon*.

Згідно із семантичним підходом, метафора розуміється як засіб номінації, модель семантичної деривації. Розглядаючи метафору у контексті прагматики, можемо додати, що в результаті особливого вживання мови, створюється прихований зміст висловлювання. Дана фігура мови стала важливим засобом сприйняття та розуміння навколишнього оточення людини. Отже, вона є важливим елементом для розуміння ідіостилю Дена Брауна. Наприклад, *caught between centuries*, *deliver us from evil*, *freeze to death*, *gazed absently*.

Отже, можемо підсумувати, що під терміном *ідіостиль* розуміємо цілісну систему засобів творення художніх образів, що відображує індивідуальні знання про світ довкола. Ден Браун зумів створити особливий тип роману, що має риси та елементи декількох жанрів та характеризується зв'язком з іншими видами мистецтва та історією. Мовні особливості романів письменника полягають у використанні метафоричних виразів, порівнянь, термінології, топонімів та хрононімів.

СПИСОК ВИРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Dan B. "Angels & Demons" / Brown Dan. – Washington: Washington Square Press; Reprint edition (May 23, 2006). – 496 с.
2. Ганич Д. І., Олійник І. С. Словник лінгвістичних термінів: словник/ Київ: Вища школа. 1985. 360 с.
3. Гура Н. П., Бойко О. К. Жанрова своєрідність циклу романів про професора Ленгдона Дена Брауна. Вісник Маріупольського державного університету. Сергія: Філологія. 2014. Вип. 10. С. 21–27.
4. Дідух Х. Я. Ідіостиль як відображення авторської картини світу. Філологічні науки. 2 Риторика і стилістика. 2015.
5. Матюха Г. В., Ланцева В. С. Лексико-стилістичні засоби художньої виразності в романі Дена Брауна «Янголи і Демони». Мова. Свідомість. Концепт: матеріали IV Міжнар. наук.-метод. конф. 2015. С. 51–53.

6. Нестерук С. М. Стратегія оповіді в романі Дена Брауна «Джерело». Держава та регіони. Сер. Гуманітар. науки. 2018. Вип. 2. С. 15–22.

7. Поворознюк В. М. Огляд теоретичних підходів до трактування поняття «ідіостиль». Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Сер. Філологічна. 2016. Вип. 62. С. 275–278.

8. Советна А. В., Лісун О. В. До проблеми перекладу роману Д. Брауна «Код да Вінчі». Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер. Філологія. 2019. № 38.

Іскоростенська А.В.

Науковий керівник: кандидат філологічних наук,

доцент Борисенко Н. Д.

**ПЕРЕКЛАД АМЕРИКАНСЬКИХ РЕАЛІЙ РОМАНУ РЕЙЧЕЛ
ЛІПШІНКОТТ «ЗА П'ЯТЬ КРОКІВ ДО КОХАННЯ») УКРАЇНСЬКОЮ
МОВОЮ**

Реалії несуть у собі національну та культурну своєрідність і є важливим індикатором особливостей побуту, соціального та історичного розвитку певної культури [1; 2]. Вони відображають спосіб життя, традиції та менталітет народу, а при перекладі завжди становлять виняткову складність, оскільки відносяться до розряду мовних елементів, які є чужорідними для інших культур. У розвідці ми ставимо за *мету* виокремити та розглянути прийоми українського перекладу реалій роману Р. Ліпшінкотт «За п'ять кроків до кохання» [5].

Варто зазначити, що складність реалій викликає підвищений інтерес до дослідження їх класифікацій [4] та перекладу [1; 2], а спрямування сучасних розвідок у царині лінгвокраїнознавства та лінгвокультурології на вивчення унікального у житті окремого соціуму ще раз доводить актуальність теми статті.

Відсутність єдності щодо визначення терміну *реалія* вимагає його більш детального пояснення. Р. Зорівчак вважає, що реалії – це моно- і полілексемні одиниці, які вміщують у своєму лексичному значенні традиційно закріплені за

ними набір етнокультурної інформації, чужої для об'єктивної дійсності мови реципієнта [2, с. 58].

Вибір прийомів перекладу реалій, серед яких транслітерація, транскрипція, калькування та напівкалькування, описовий переклад, прийом лексичних додавань або опущень, заміна реалії, семантична модифікація, нульовий переклад, знаходження відповідності за родом та видом, використання функціонального аналога, контекстуальний переклад, залежить від низки факторів. Серед останніх: характер тексту та його жанрові особливості; ступінь смислового навантаження реалії у контексті; особливості мов оригіналу та перекладу; лінгвокраїнознавчий рівень підготовки читача перекладу.

Український переклад роману Р. Ліппінкотт «За п'ять кроків до кохання» [5], виконаний Дар'єю Петрушенко [3] дозволяє стверджувати, що прийоми відтворення реалій залежать від того, наскільки знайомими та зрозумілими останні є для українського читача. Так, використання реалії без видозмін та транскодування відбувається тоді, коли вона є знайомою цільовим читачам. Наприклад:

His tousled, dark-chocolate-brown hair is perfectly unruly, like he just popped out of a Teen Vogue and landed smack in the middle of Saint Grace's Hospital [5, с.16].

Його скуйовджене темно-каштанове волосся перебуває в чарівному безладі — наче він щойно зійшов зі сторінок Teen Vogue і раптом опинився посеред лікарні Сент-Грейс [3, с.16].

Ономастичну реалію *Teen Vogue* перекладачка залишає без змін, не транскрибує, але при цьому і не робить виноску для читачів, що це американський журнал для підліткової дівочої аудиторії, одна з версій журналу *Vogue*. Власну назву шпиталю *Saint Grace's* перекладачка транскрибує.

Калькування знаходимо у наступному прикладі:

Hey, guys. Is everyone having a good Black Friday? I waited for snow that never came! [5, с. 8].

Привіт, люди. У всіх добра Чорна п'ятниця? Я чекала на сніг, який так і не випав! [3, с. 8].

У результаті ми отримуємо словосполучення *Чорна п'ятниця* на позначення всесвітнього дня розпродажу, що був започаткований у США і припадає на п'ятницю після Дня подяки. Виноску до цієї реалії перекладачка не додає, оскільки український читач теж знайомий із цим явищем.

Прийом часткової заміни та адаптації реалії демонструє наступний приклад:

It's only two weeks. Are you sure you can't come? It's our senior trip, Stella! [5, с.5].

Це ж лише на два тижні. Упевнена, що не можеш поїхати? Це наша остання шкільна подорож, Стелло! [3, с.5].

У цьому випадку адаптація сприяє наданню реалії форми, зрозумілої для цільового читача. *Senior trip* є подією в житті старшокласників зі Східного узбережжя та Півдня, коли вони вирушають на пляж, щоб провести час зі своїми друзями. Вираз *остання шкільна подорож* є досить зрозумілим для реципієнта.

Описовий переклад вживається тоді, коли реалія є незнайомою для читача.

I "dated" Tyler Paul my freshman year of high school, but that lasted all of a month, until I came down with an infection and needed to go to the hospital for a few weeks [5, с.14].

Я «зустрічалася» з Тайлером Полом першого року в старшій школі, але це тривало лише місяць, доки я не злягла з інфекцією й не потрапила до лікарні на кілька тижнів [3, с.14].

Реалія *freshman* використовується для позначення учня, що навчається у старшій школі в США перший рік не має відповідників в українській мові. Саме тому перекладачка обирає описовий переклад.

Вартим уваги є також добір функціонального аналогу при перекладі, що дозволяє замінити незнайому гру слів знайомою у цільовому тексті, тобто викликати подібну реакцію у реципієнта.

Наприклад:

You need new lungs. Mic drop! [5, с.30].

А тобі — нові легені. Що, з'їла? [3, с.28].

На нашу думку, функціональний аналог є найбільш вдалим прийомом у цьому випадку, адже специфіку гумору найкраще передавати саме добром знайомого виразу, на який відгукнеться читач.

Отже, аналіз прийомів українського перекладу реалій з роману Р. Ліппінкотт «За п'ять кроків до кохання» показав, що перекладачі вдаються до різноманітних способів перекладу реалій, таких як: транскрибування, калькування, прийом адаптації реалії, описовий переклад, добір функціонального аналогу, що свідчить про наявність суб'єктивного чинника у вирішенні цієї проблеми. Необхідно також зазначити, що розгляд питання про способи перекладу реалій на основі зіставлення словникового складу лише двох мов (англійської та української) значно звужує рамки проблеми, а під час виборів способу перекладу велику роль грає як задум автора тексту, а й думка автора перекладу. Подальшу перспективу розвідки вбачаємо в порівняльному аналізі способів перекладу американських реалій українською та німецькою мовами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Борисенко Н. Д., Садловська О.С. Відтворення англомовних реалій в українському кіноперекладі. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філологічні науки*. 2018. Вип. 1 (87). С. 48–52.
2. Зорівчак Р. П. Реалія і переклад (на матеріалі англомовних перекладів української прози). Львів : Вид-во при Львів. Ун-ті, 1989. 216 с.
3. Ліппінкотт Р., Дотрі М., Яконіс Т. За п'ять кроків до кохання. Пер з англ. Д. Петрушенко. Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2019. 240 с.
4. Славова Л. Л. Типологія освітніх реалій в англомовній художній прозі (на матеріалі роману Еріка Сігала "Love Story"). *Сучасний стан і перспективи лінгвістичних досліджень та проблеми перекладу* : тези доп. Всеукраїн. наук. конф. пам'яті д-ра філолог. наук, проф. Д. І. Квеселевича (1935-2003), (21 трав. 2021 р.) / [за заг. ред. М. В. Полховської, Н. Д. Борисенко, І. В. Іевітіс]. Житомир, 2021. С. 121–123.

5. Lippincott R., Daughtry M., Iaconis T. Five Feet Apart : A Novel. New York : Simon & Schuster Books For Young Readers, 2018. 288 p.

Іскрижицька С. Р.

Науковий керівник: кандидат філологічних наук,

доцент Нідзельська Ю. М.

ОСНОВНІ СПОСОБИ ПЕРЕКЛАДУ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ

У представленій статті розглянуто існуючі проблеми перекладу англомовних фразеологічних одиниць та способи їх перекладу. Актуальність запропонованого дослідження зумовлена глибокою зацікавленістю особливостями використання фразеологічних одиниць як в англійській мові, так і в українській. Найважливішим та найскладнішим завданням при перекладі фразеологічних одиниць вважається підбір еквівалентів або аналогів, адже образність в мові оригіналу та мові перекладу може значною мірою відрізнятися. Наприклад: в англійській мові фразеологізм «*You can't make an omelet without breaking some eggs*» на українську мову перекладається як «*Без труда нема плода*» [1, с. 4]. Інший приклад, а саме фразеологізм «*Born with a silver spoon in one's mouth*» варто перекладати українською мовою так: «*Живеться – і на скінку прядеться*». Отже, використовується у мовленні цей фразеологізм тоді, коли удача супроводжує всі справи [1, с. 5]. Інший приклад привернув нашу увагу, а саме: «*A penny saved is a penny earned*», його варто перекласти таким чином: «*Копійка копійку береже*» [1, с. 12], до речі, повтор використано в англійській та в українській мовах.

Значна кількість дослідників виділяє чотири способи перекладу фразеологічних одиниць.

Перший тип відповідників, як правило, називається фразеологічним еквівалентом, так як зберігається цілий комплекс значень перекладеної одиниці. В даному випадку в мові є образний фразеологізм, який збігається за всіма

параметрами з фразеологічною одиницею мови оригіналу, відтак, увесь комплекс значень перекладеної одиниці зберігається. Він можливий тільки тоді, коли фразеологічний зворот запозичений обома мовами з інших мов. Використання такого відповідника дозволяє найповніше відтворити іншомовний фразеологізм. Проте є дві обставини, які обмежують можливість застосування цього виду фразеологічних відповідників. По-перше, фразеологічних еквівалентів порівняно небагато, найчастіше вони виявляються в міжнародних фразеологізмах, запозичених обома мовами з певної третьої, головним чином латинської чи грецької. По-друге, при запозиченні обома мовами одного й того самого фразеологізму, його значення в одній з них може змінитися. У результаті вони можуть виявитися помилковими друзями перекладача, одиницями, подібними за формою, але різними за змістом.

To play with fire – грати з вогнем [3, с. 116];

To read between lines – читати між рядків; [3, с. 291].

As cold as ice – холодний як лід;

To be born under a lucky star – народитися під щасливою зіркою.

Другий тип фразеологічних відповідностей називається фразеологічними аналогами. Використовуються вони в тому випадку, коли у вихідній мові, відсутні фразеологічні еквіваленти і потрібно підібрати фразеологізм з таким же переносним значенням, але заснованим на іншому образі. При використанні цього забезпечується досить високий ступінь еквівалентності. Але й тут є деякі обмеження. По-перше, слід зберегти емоційні стилістичні значення фразеологізмів. По-друге, бажано звертати увагу на два фактори, стилістичну нерівноцінність деяких аналогових фразеологізмів та національне забарвлення фразеологічних одиниць. При цьому національно-забарвлені фразеологізми слід перекладати українськими фразеологічними одиницями, де національне забарвлення відсутнє.

Catch somebody red-handed – піймати на гарячому;

A drop in a bucket – капля в морі.

У вище зазначених прикладах при перекладі на українську, стійкий вираз повністю адекватний англійському. Однак, за образною основою відрізняється від нього повністю або частково.

Дослівний переклад або калькування фразеологічних одиниць може застосовуватися лише в тому випадку, якщо в результаті виходить вираз, образність якого легко сприймається українським читачам, не створюється враження неприродності, невластивості загальноприйнятим нормам мови. Калькування широко використовуються у перекладацькій практиці, оскільки по-перше, вони дозволяють зберегти образність оригіналу, що є важливим у художньому перекладі, і, по-друге, дають змогу виграти образ, що створюється в оригіналі для створення розгорнутої метафори. Особливу складність під час створення фразеологічної кальки представляє надання їй форми крилатої фрази. Для цього іноді наближають кальку до наявного зразка. За словами Р. Зорівчак, даний вид перекладу дуже вагомий, оскільки читач повинен, читаючи іншомовний текст, відчувати специфіку та особливості культури мови оригіналу [2, с. 82].

Keep a dog and bark oneself – мати собаку, а лаяти самому [4, с. 117].

Appearances are deceptive – зовнішність оманлива;

The moon is not seen when the sun shines – Коли світить сонце, місяця не видно.

З метою пояснення сенсу фразеологічних одиниць, які не мають в українській мові ні аналога, ні еквівалента, перекладачеві необхідно вдатися до описового перекладу. Описовий метод полягає в передачі сенсу шляхом довільного поєднання слів. При цьому часто доводиться вдаватися до різних лексичних трансформацій одиниць вихідної мови. Наприклад: *He went on getting a kick out of it till about Wednesday of the next week. Отже, «Getting a kick out of it»* перекладається на українську мову як «веселитися, отримувати задоволення», тому речення в мові перекладу буде звучати наступним чином: Він продовжував отримувати задоволення до наступної середи.

Таким чином нами були розглянуті основні способи перекладу: (фразеологічний еквівалент, фразеологічний аналог, дослівний переклад або

калькування та описовий переклад). Кожен спосіб має свої переваги та недоліки, для того, щоб правильно використовувати той чи інший спосіб перекладу фразеологічних одиниць, необхідно відштовхуватись від змісту та основної думки, яку хотів передати автор в мові оригіналу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Бардаков М. Візуалізований довідник. Харків : Вид-во «Основа», 2021. 144 с.
2. Зорівчак Р. П. Фразеологічна одиниця як перекладознавча категорія (на матеріалі перекладів творів української літератури англійською мовою). Л. : Вид-во Львів. ун-ту, 1989. 216 с.
3. C. M. Schwarz, Elizabeth McLaren Kirkpatrick The Wordsworth Dictionary of Idioms : Wordsworth Editions Ltd, 1997. 309 с.
4. John Smithback Fun with proverbs. United States : Idiom Magic Publications, 2013. 263 с.

Ищенко Д.І.

Науковий керівник: кандидат філологічних наук,

доцент Мосієнко О. В.

ЛЕКСИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В АНГЛО-УКРАЇНСЬКОМУ КІНОПЕРЕКЛАДІ

Кіноіндустрія – одна з найбільших частин сучасної масової культури. Як категорія мистецтв, кіноіндустрія охоплює кінофільми (художні, короткометражні, документальні, наукові) та серіали. Рівень розповсюдженості продуктів цієї категорії мистецтва може порівнятися лише з рівнем популярності музики та книг. Безпрецедентній масовості кіноіндустрії сприяє мережа Інтернет, що виступає у якості безоплатного джерела доступу до кінострічок.

Актуальність теми пов'язана з тим, що однією з найважливіших є проблема адекватного перекладу лексичного пласту фільмів, адже переклад лексики, окрім базових вимог до адекватного перекладу слів, має набір

стилістичних, граматичних та культурологічних особливостей. Недотримання перекладачем норм перекладу у даній категорії може призвести до масштабних негативних наслідків через розміри аудиторії-адресата, комерційну складову перекладу та збитки замовника у результаті некоректно виконаного перекладу.

Одним зі способів адекватного перекладу лексики кінофільмів є лексичні трансформації.

Мета статті – дослідити лексичні трансформації в англо-українському кіноперекладі на прикладі фільму «Шерлок» та виявити труднощі, що виникають у перекладацькій практиці.

Кінопереклад є видом аудіовізуального перекладу. Мета аудіовізуального перекладу – створення перекладу твору (фільмів, відеоігор, телепрограм) мовою перекладу, яка чинила б на глядача, представника іншої лінгвокультури, таку саму дію, як і на глядача тієї країни, в якій цей твір народився, тобто поняття «аудіовізуальний переклад» ширше, ніж «кінопереклад» [2, с. 73].

Переклад кінопродукції є одним із найскладніших видів перекладу, оскільки з ним пов'язана ціла низка труднощів: труднощі перекладу назв фільмів; труднощі у виборі стратегій перекладу, які б змогли правильно передати реалії, інтертекстуальні елементи, засоби створення гумору, тощо; врахування психолінгвістичних особливостей; проблеми адаптації; обмежений хронометраж; труднощі перекладу пісень у складі кінофільмів та ін. [3, с. 80].

Розвиток кіноперекладу в Україні завжди залежав не лише від соціокультурних, а й від соціально-політичних обставин. Нині держава докладає зусиль, щоб підтримати дублювання іноземних фільмів українською мовою, завдяки чому український дубляж виходить на новий рівень свого розвитку. Сприяє зміцненню позицій українського кіноперекладу і Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної», де зазначено, що мовою поширення та демонстрування фільмів в Україні є державна мова [1].

«Шерлок» – це фільм, знятий за мотивами повісті А. Конана-Дойла «Пригоди Шерлока Холмса», яка є класикою детективного жанру. Отже, фільм «Шерлок» є за своєю суттю детективним. Це дуже важливо для визначення

особливостей лексики фільму, оскільки значну її частину, зважаючи на жанр, складають юридичні терміни:

1. Загальноживані терміни – юридичні терміни, зрозумілі більшості людей: *the murder* – вбивство, *murderer* – вбивця, *crime* – злочин, *robbery* – грабіж, *motive* – мотив, *facts* – факти, *clue* – підказка, *suspicion* – підозра;

2. Спеціально-юридичні терміни – правові терміни, що містять спеціальний юридичний зміст, який важко зрозуміти без фахівця. Деякі з цих понять можуть бути прозорими на перший погляд, але нефахівець не зрозуміє їх глибинної суті, процедури, яку передбачає те чи інше поняття, тощо. За своїм характером це переважно іменники, пов'язані з судовими процесами: *inquest* – розслідування, *murder in cold blood* – холоднокровне вбивство, *will* – заповіт;

3. Спеціальні неюридичні терміни – терміни, що відображають сферу суспільних знань: техніка, економіка, медицина або терміни, що входять до складу інших (неюридичних) галузей і наук, що використовуються в юриспруденції: *the body* – труп, *overdose* – передозування.

Звідси випливає, що лексика юридичної мови кінофільму «Шерлок» представлена неоднорідною термінологією.

Окрім термінів, у фільмі наявна велика кількість власних назв (зокрема антропонімів і топонімів), розмовних та просторічних слів, стилістично забарвленої лексики тощо. Усе разом це складає лексичні особливості кінофільму «Шерлок», який відображає сучасну мову британської культури. При перекладі постає необхідність відтворити оригінальний ідіолект, але зробити це адекватними лексичними мовними засобами, наявними у мові перекладу. Для цього використовуються різноманітні перекладацькі трансформації:

1. Диференціація являє собою таку перекладацьку трансформацію, внаслідок якої перекладним відповідником стає слово або словосполучення, що не є словниковим відповідником і яке підібране із врахуванням контекстуального значення слова, яке перекладається, його контексту вживання та мовленнєвих норм і традицій мови перекладу. Наприклад: *Tell me doctor as a medical man, have*

you *enjoyed* my work? // Скажіть мені, доктор, ви як лікар-практик, ви *оцінили* мою роботу?

2. Генералізацією називається явище, зворотне конкретизації – заміна одиниці мови оригіналу, що має більш вузьке значення, одиницею мови перекладу з ширшим значенням: *Look at her nails* // Подивіться на її руки.

3. Конкретизацією називається заміна слова чи словосполучення мови оригіналу ширшим за референціальним значенням словом чи словосполученням мови перекладу з вузьким значенням: *Gettings his troops lined up* // Роздає наказ офіцерам.

4. Адаптація. По-перше, коли оригінальне значення слова, невідомого мовній картині світу українця, узагальнюється, наприклад: *crumpets* – булочки. По-друге, переклад власних назв, який адаптується за допомогою транскрибування: *Dr. John Watson* // Доктор Джон Ватсон; *221B Baker Street* // 221В Бейкер Стріт.

5. Нейтралізація. З огляду на розбіжності структур англійської та української мов перекладачеві не завжди вдається зберегти стилістичне забарвлення окремих елементів тексту першотвору. У цьому випадку він змушений вдаватися до стилістичної нейтралізації, тобто замість експресивного вислову використовувати нейтральний, наприклад: *Full timing, Lastrade* (фразеологізм) // Ви як завжди *вчасно*, *Ластрид* (нейтральне словосполучення).

6. Компенсація - певні елементи змісту оригіналу відтворюються в тексті перекладу в якийсь інший спосіб для компенсації семантичної чи стилістичної втрати та досягнення подібного емоційно-експресивного ефекту: *God* // Боже милый; *He just need another case* (стилістично нейтральне висловлювання) // Він трохи занудився (стилістично забарвлене висловлювання).

Відзначимо, що чіткий поділ лексичних трансформацій можливий тільки в теорії, тому що в реальності переклад є складним творчим процесом, при якому перекладачеві для вирішення перекладацьких завдань необхідно застосовувати різні перекладацькі прийоми. Одна трансформація нерідко народжує потребу у використанні іншої. Так, наприклад, лексичні трансформації дуже часто

спричиняють граматичні трансформації, змушуючи перекладача комбінувати обидва типи трансформацій. Правильне використання гарантує максимальну еквівалентність при перекладі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Закон «Про забезпечення функціонування української мови як державної». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19>
2. Кузенко Г. М. Кінопереклад як особливий вид художнього перекладу (на матеріалі англійської мови). *Одеський лінгвістичний вісник*. 2017. Вип. 9(3). С. 70-74.
3. Левинська О. Особливості перекладу екстралінгвістичних і національно-культурних елементів у фільмах українською мовою. *Магістерський науковий вісник*. 2013. № 18. С. 79–82.
4. Шерлок Холмс. URL: <https://uafilm.tv/6893-sherlok-holms.html>
5. SHERLOCK HOLMES by Mike Johnson. URL: <https://www.scriptslug.com/assets/scripts/sherlock-holmes-2009.pdf>

Климчук А. О.

Науковий керівник: кандидат філологічних наук,

доцент Нідзельська Ю. М.

ДО ПИТАННЯ ПРО ПЕРЕКЛАД АНГЛОМОВНИХ ФІЛЬМОНІМІВ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Перш за все, варто зазначити, що кінопереклад є важливою галуззю творчого та комерційного перекладу в наш час. За останні роки можна помітити, що кількість зарубіжних фільмів у кінотеатрах, на телебаченні та в електронних ЗМІ залишається високою. Більшість новин, принаймні голлівудських, варто перекладати українською мовою. Візуальні елементи фільму не перекладаються, а от будь-який фільм може стати міжнародною визначною пам'яткою, особливо якщо він має дубляж або субтитри для перекладу. *Метою* представленої статті є

розгляд загальних характеристик перекладу назв фільмів з англійської на українську мову. Отже, для аналізу були відібрані англо-українські назви (по 100 назв кожного року) фільмів, які виникли у період з 2018 по 2020 рік, було розглянуто способи перекладу: 1) пряма передача; 2) трансформаційний переклад; 3) непрямий переклад [1, с. 29].

1) Таким чином, прямий переклад назв фільмів був зафіксований у 56% аналізованих одиниць, які було проаналізовано. Слід зазначити, що прямий переклад завжди використовується, коли назва фільму передається з оригінальної назви, також коли назва включається в мовну структуру: *Molly Game* – Гра Моллі, *Twin Peak* – Твін Пік, *Dunkirk* – Дюнжерк, *Annabel: Creation* – Анабель: Створення, *Venom* – Веном, *Grinch* – Грінч, *Meg* – Мег [5, с. 88].

Таким чином, назви, утворені простими словосполученнями або словами з прямим або універсальним метафоричним значенням, також можливо перекладати дослівно: *Orient Express*, *Jungle* – Східний експрес, джунглі, *The Dark Tower* – Темна вежа, *Red Sparrow* – Червоний горобець, *Black Panther* – Чорна пантера, *Pepper Mint* – М'ята перцева, *Spider Girl* – Жінка-павук, *Search* – Пошук. Звичайно, варто погодитися з тим, що в процесі прямого перекладу існують відмінності між оригінальними і перекладеними назвами фільмів з точки зору морфологічних та/або синтаксичних особливостей мовних систем [2].

Але існує така точка зору, що цьому перекладу бракує значних лексико-граматичних і семантичних трансформацій: *The Magic Wheel* – Колесо чудес, *Home Again* – В Гостях у Еліс. Тому прямий переклад включає транслітеровані та транскрибовані заголовки без повного розкриття внутрішньої форми: *The Bye Man* – БайБай мен, *Upgrade* – Апгрейд. У процесі відбору назв фільмів для дослідження та аналізу ця стратегія виявилася найпопулярнішою стратегією перекладу.

2) З іншого боку, трансформаційна тактика перекладу покликана забезпечити семантичну та функціональну відповідність назви цільовою мовою. На думку дослідників, трансформації в перекладі зумовлені різними чинниками: лексичними, стилістичними, функціональними, а також прагматичними. Багато

назв фільмів перекладаються шляхом заміни або додавання лексичних одиниць, а використання ключових слів фільму компенсує семантичний або жанровий дефіцит дослівного перекладу назви. Крім усього іншого, трансформаційні процеси під час перекладу забезпечують вагому рекламну функцію фільмонімів. У нашій вибірці трансформаційний переклад зареєстрований у 33% аналізованих одиниць [2].

Коротко торкнемося основних видів трансформації (додавання, вилучення, розширення/скорочення номінативної одиниці мови оригіналу, антонімічний переклад). Для додавання типовим є збільшення кількості слів у мові перекладу. Необхідність цього може виражатися неформальністю смислових компонентів, які містяться в оригінальній назві, тобто перекладач має додавати слова так, щоб не порушувати норми української мови: *Ocean's Eight* – 8 подруг Оушена, *The Room* – Кімната бажань, *A Dog's Purpose* – Життя і мета собаки, *Blade Runner 2049* – Той, що біжить по лезу 2049, *Maya* – Прокляття «Мері». Зміни можуть бути зумовлені і прагматичним фактором, адже інформація, що міститься в назві, може бути зрозуміла іноземній аудиторії і одночасно незрозуміла українській аудиторії. Поряд із додаванням також може використовуватися і прийом вилучення [3, с. 350].

Трансформаційний переклад включає випадки, коли необхідно розширити або звузити значення номінативної одиниці мови оригіналу. У зв'язку з цим популярними є прийоми перекладу узагальнення та конкретизації. Наприклад, англомовний фільм «Добрий брехун» був ідеальною брехнею в українських кінотеатрах. Окрім двовірша, перекладач *liar* (укр. «брехун») використав також семантичну трансформацію англійського прикметника *good*. Він змінив наголос із агента дії на абстрактний процес брехні через український «ідеал». На наш погляд, трансформація є очевидною, адже українська версія назви фільму («Ідеальна брехня») звучить природніше, у порівнянні з оригінальною назвою («Добрий брехун») [3, с. 351].

Так, у назві англійського фільму «Перша людина» актори грають українських предків-дикунів. У згаданому фільмі розповідається про життя наших

предків на землі тисячі років тому. Англійська версія назви зосереджена на античному періоді (ранній) і головному герої (man — особовий займенник). Перекладачі змінили англійську, відтворили інші аспекти назви. Назва українець містить також семантичний розвиток, який трансформує англійський іменник «man» в український «предки». Крім того, іменник вживається у формі множини, що виключає головного героя, підсумовує зміст фільму [4, с. 311].

За допомогою подібних механізмів також перекладається низка інших фільмонімів, наприклад: Dear Dictator – Мій друг – диктатор, Destination Wedding – Екзотичне весілля, Drunk Parents – Батьки легкої поведінки, Ghost in The Shell – Привид у броні.

Серед трансформацій, які використовуються при перекладі, зустрічаємо випадки *антонімічного перекладу* [5, с. 90]. Наприклад, англійський фільм «Геть» має український відповідник, вибір якого зумовлений прагматичністю та передбачуваністю назви фільму в українському кіно. Іншим прикладом антонімічного перекладу є українська версія «Blindness», яка англійською називається «See». Українські перекладачі правильно використали цей варіант, адже сюжет фільму розвивається навколо історії людини, яка в майбутньому втрачає зір. Щоб вижити, людям довелося знайти новий спосіб спільного життя. Але все змінилося, коли в сім'ї воїнів Баби Вос [4, с. 312] народилися сліпі близнюки. Їх поява може порушити крихку рівновагу нового світу. Використане українськими перекладачами слово «сліпі» при антонімічному перекладі підходять через декілька причин: іменник, який легко запам'ятати, ідея фільму більш зрозуміла, втрата зору призводить до зміни сприйняття світу.

3) Невелика кількість фільмів з непрямым перекладом, тобто повністю змінена оригінальна назва (11% від загальної добірки). Ця стратегія перекладу є однією з найпопулярніших, вимагає від перекладачів знання культурних особливостей двох країн. Зміна назви фільму була зумовлена неможливістю передати прагматичний зміст оригінального тексту [2]. Найбільшими проблемами в процесі перекладу є ідіоми, каламбури та усталені фрази. Прагматична адаптація зумовлена використанням реалій, що несуть певне смислове навантаження. Слід

зазначити, що ця стратегія є формою семантичного розвитку, за якої трансформація здійснюється не з подементним перекладом.

Іншим прикладом, який ми аналізували, був переклад англійського фільму «Endings, Beginnings» на українську. На нашу думку, український переклад вдалий, адже назва «Коханці» одразу привертає увагу глядачів і відображає сюжет фільму. Головна героїня Дафна розлучається з коханим, переїжджає до сестри в гостинний будинок [4, с. 313]. Під час вечірки в будинку своєї сестри вона зустрічає своїх друзів Джека і Френка. Дафна любить їх обох, не хоче руйнувати стосунки між друзями та завдавати болю власному серцю водночас, тож ситуація стає надзвичайно напруженою. Водночас український фільм «Коханці» не повністю відображає сюжетну лінію, адже головною проблемою є кохання трьох.

Запропонований переклад суттєво відрізняється від оригіналу, незважаючи на схожість семантичних ознак. Головна героїня Майя не закінчила Кембридж, Гарвард чи Єль. Але вона вважає, що жоден диплом не перемає справжній талант і бажання працювати. 40-річна жінка мріє довести всім, що вона в кілька разів краща за всіх випускників. Подруга героїні вирішила допомогти їй і створила фейкову сторінку героїні в соціальних мережах, наповнивши її вигаданою інформацією. В результаті Майя залишилася щасливою, влаштувалася працювати у велику компанію. Український переклад назви фільму в цілому відображає внутрішній конфлікт головного героя, але дія з самого початку зовсім інша [3, с. 350].

Цікаво, що Річард змінив назву англомовного фільму «Професор» на «Прощання» (українська версія). Це фільм про професора літератури, який намагається покінчити з собою швидше, ніж захворіти. З алкоголем і улюбленим собакою він нарешті усвідомлює деякі очевидні, але вічні істини. Цікаво, що спочатку англомовна версія назви також звучала як «Richard Says Goodbye», але перед світовим релізом назву замінили на більш лаконічну «The Professor», аби уникнути паралелей з іншим фільмом режисера Уейна Робертса «Katie Says Goodbye» (фільми не мають жодних спільних сюжетних ліній). Проте в українському прокаті картина вийшла під старою назвою, що, на нашу думку, є

цілком виправданим. Адже герой фільму – професор літератури, який дізнається про смертельну хворобу, вирішує провести решту життя без обмежень. Цікавою є трансформація англomовної назви фільму «All Nighter» в українську «Татусь моєї колишньої» [5, с. 93].

Усі вищезгадані стратегії визначають загальне бачення перекладачем фільму та його прогнозований успіх. Основна складність, з якою зіткнувся перекладач при інтерпретації назви фільму, полягала у виборі правильної стратегії. Переклад може бути прямим, трансформуючим, за допомогою повної заміни назви [4, с. 313].

Дослідження перекладу назв фільмів англійською та їх українськими еквівалентами показали, що локалізатори, як правило, зберігають наміри режисерів, про що свідчить збільшення кількості прямих і трансформаційних перекладів. Транслітерація охоплює лише 11% від загальної кількості проаналізованих мовних пар, але її специфіка залишає простір для подальших досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Громова З. В. Основні помилки при перекладі назв кінофільмів. Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Філологічні науки. 2013. № 9(1). С. 28–33.
2. Демченко Н. С. Тенденції перекладу сучасних англomовних фільмонімів українською мовою. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/12.1/6.pdf>
3. Іваницька Н. Б. Correlation between Translation and Linguistic Studies: Current Approaches. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Філологія (мовознавство) : збірник наук. праць / наук. ред. Н.Л. Іваницька. 2015. Вип. 21. С. 348–353.
4. Лук'янова Т. Стратегії адаптації при перекладі назв англomовних фільмів українською мовою. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2011. Вип. 15. С. 310–313.

5. Jutronić, Dunja. Karabatić, Tereza. Translation of English feature films titles in Croatian. Zbornik radova Filozofskog fakulteta u Splitu. 2016. № 8. P. 85–103.

Ковальчук Н. О.

Науковий керівник: кандидат філологічних наук,

доцент Борисенко Н. Д.

**ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ МОВНИХ ПОМИЛОК В
УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ РОМАНУ “КВІТИ ДЛЯ ЕЛДЖЕРНОНА”
Д. КІЗА**

Важливе місце в сучасній літературі займає художній переклад, що є містком від оригіналу до перекладу, і від того, як перекладач трансформує текст і які мовні засоби використовує, залежить загальне сприйняття всього твору. Перекладач як співтворець: ми сприймаємо текст крізь призму його світобачення [3, с. 182]. Ми відчуваємо те, що відчуває перекладач, коли читає твір. Переклад досягає успіху лише тоді, коли перекладачеві вдається передати всі реалії оригінального тексту, відтворюючи їх у реаліях перекладу. Щоб літературний твір, написаний іншою мовою, почав функціонувати як твір мистецтва в цільовій мові, перекладач роману має повторити творчий процес автора. Його треба відродити іншою мовою за допомогою таланту перекладача [5, с. 385].

Варто зазначити, що досить важко позначити поняття саме вдалого перекладу, оскільки будь-яка оцінка в даному випадку буде, скоріше за все, суб'єктивною. Однак можемо впевнено стверджувати, що гарний переклад повинен сприйматися читачем не як переклад, а в повній мірі як текст, написаний цільовою мовою. Головним завданням перекладача, який працює з перекладом художнього твору, є, на нашу думку, породження такого твору, який буде здатним до художньо-естетичного впливу. Водночас текст перекладу повинен все ж залишатися в рамках культури тексту оригіналу та зберегти свій унікальний стиль [6, с. 13].

У випадку художньої прози переклад виконує дві основні функції: творчу та інформативну. Художній переклад – це відтворення за допомогою цільової мови особливостей вихідного твору в нерозривному тандемі з його змістом і формою, адже переклад – невід’ємний елемент сприйняття чужоземної літератури [4, с. 53].

До уваги береться й індивідуальний стиль або ідіостиль, що є системою лінгвістичних характеристик, які властиві здебільшого творам певного автора, вони ж і роблять унікальним авторський спосіб мовного враження [1, с. 17].

Авторський стиль включає характеристики мови індивіда через широкий і домінуючий набір типових форм мовлення, тобто через загальноприйнятий стиль. Індивідуальний стиль є складним поєднанням світобачення, світовідчуття, образного підходу, тематичного трактування, використання жанрових форм, форми і змісту твору.

Індивідуальний стиль багато в чому пов’язаний зі світоглядом автора та його естетикою. По-перше, кожен письменник – унікальна особистість. Він може писати і стати справжнім митцем лише тоді, коли створить власний стиль, новий погляд на життя, втілення нового образного письменницького світогляду [2, с. 54]. В індивідуальному стилі письменника виявляються його ідеали, громадські погляди, проникливість у рівень реальності, глибока людська психологія, багата спостережливість, знання, стиль письма, професійна майстерність. Творча індивідуальність виявляється в тому, як автор створює художній зміст у тексті, у тому, як він прагне внести образний зміст.

Для дослідження відтворення мовних помилок було проаналізовано оригінал [8] та український переклад [7] роману “Квіти для Елджернона” Д. Кіза. Найпоширенішим порушенням мовної норми в цьому романі є графон, навмисне відхилення від прийнятих норм, що використовується як засіб відтворення портрету персонажу, який відображає психологічні особливості мовця. Розглянемо особливості відтворення графонів у перекладі роману.

Першим прийомом є нейтралізація, тобто усунення помилок, які були здійснені в оригіналі. Цей прийом доволі часто застосовується, коли

перекладачеві важко знайти адекватний відповідник графону, який би звучав природньо.

I dont care so much about bee-ing famus [8, с. 15].

Мені байдуже стану я чи не стану знаменитим [7, с. 14].

В оригінальному реченні бачимо 3 орфографічні (*bee-ing* замість *being*, *famus* замість *famous* та *dont* замість *don't*) помилки. В перекладі маємо речення без помилок, хоча можна було додати наступну помилку в перекладі: знаменитим – знамцнитим, що є доволі розповсюдженою помилкою в українській мові, яка звучала б природньо.

Другим прийомом є заміна слів, в яких зроблено помилку, в мові перекладу.

Dr. Strauss says to rite a lot evrything I think and evrything that happins to me but I cant think anymor because I have nothing to rite so I will close for today...ysr truly Charlie Gordon [8, с. 4].

Дохторь Штраус каже шоб я писав усе шо думаю і шо зі мною бува але голова в мене порожня і сьодні я вже нічо не напишу... Ваш Чярлі Гордон [7, с. 3].

Як бачимо з прикладу, увиразнення в цьому речення проявляється у наступному: *Dr. Strauss – Дохторь Штраус; nothing – нічо; today – сьодні; that – шо*. Загалом, помилки передані доволі влучно, підібрані, якщо не відповідники, то еквіваленти помилок, які є в українській мові. Проте, вважаємо зайвою помилку в слові *Чярлі*. По-перше, в оригіналі її не було. По-друге, Чарлі доволі багато слів пише все-таки правильно, тому власне ім'я, на нашу думку, він точно вивчив, як писати.

Третім прийомом є використання декількох варіантів у відтворенні однієї помилки в межах однієї репліки.

I don't remembir so good what Burt said but I remembir he wantid me to say what was in the ink [8, с. 20].

Я не дуже добре споминаю про шо запитував мене Берт але помню він хотів шоб я сказав йому шо я побачив у чорнилі [7, с. 21].

Вважаємо передачу *remetbir* як *споминаю* влучною, так як це український діалект, тим більше, що в слові *згадувати* важко було б зробити помилку.

Четвертим прийомом є зменшення кількості помилок.

Dr Strauss says I shoud rite down what I think and remembir and evrey thing that happins to me from now on [8, с. 3].

Дохтръ Штраус каже аби я писав шо думаю і помнив усе шо зі мною буде від сьогодні [7, с. 2].

В оригінальному реченні було 5 орфографічних помилок, в реченні перекладу їх стало 3. Це можна пояснити тим, що типові помилки в різних мовах не збігаються, тому в такому випадку достатньо меншої кількості помилок для позначення самого факту їхньої присутності у мовленні персонажу.

Отже, відтворення англійських мовних помилок в українському перекладі демонструє певні тенденції відтворення орфографічних помилок, а саме їхнє повне видалення, заміну слів, в яких зроблено помилки, використання декількох варіантів відтворення помилки, зменшення їхньої кількості, що пояснюється відмінностями у будові англійської та української мов. У той же час, переважає тенденція до відтворення помилок у природний для цільової мови спосіб. Подальша перспектива дослідження полягає у вивченні особливостей передачі українських графонів англійською мовою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кикоть В. Індивідуальний стиль автора та поетичний переклад / В. Кикоть // Актуальні проблеми сучасного перекладознавства : збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Черкаси, 30 травня 2018 року) / В. Кикоть. – Черкаси: Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, 2018. – С. 14–24.
2. Коптілов В. В. Актуальні питання українського художнього перекладу. К. : Вид-во Київ. ун-ту, 1971. 129 с.
3. Коптілов В. Стилізація у перекладі / Віктор Коптілов // Теоретичні проблеми лінгвістичної стилістики. – К., 1972. – С. 176 – 193.

4. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад). Підручник / За ред. Тереха О. Б. / І. В. Корунець. – Вінниця : Нова книга, 2001. — 446с.
5. Лановик М. Б. Проблеми художнього перекладу як предмет літературознавчої рефлексії: дис... д-ра філол. наук: 10.01.06 / Тернопільський національний педагогічний ун-т ім. Володимира Гнатюка. — Т., 2006. — 410арк. — Бібліогр.: арк. 372-410.
6. Норяк Т. Літературний стиль автора при перекладі художньої літератури / Т. Норяк, В. Аккурт // Нагальні питання вітчизняного та зарубіжного перекладознавства / Т. Норяк, В. Аккурт. – Одеса: Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського, 2018. – С. 12–14.
7. Квіти для Елджернона [Електронний ресурс] // КНИЖКОВИЙ КЛУБ «КЛУБ СІМЕЙНОГО ДОЗВІЛЛЯ». – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <https://uk.bookmate.com/books/BaBVssxr>.
8. Flowers for Algernon [Електронний ресурс] // Bookmate. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <https://uk.bookmate.com/books/1NB1zXXK>.

Колесник І.

*Науковий керівник: кандидат філологічних наук,
доцент Борисенко Н. Д.*

ВІДТВОРЕННЯ В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ РЕАЛІЙ РОМАНУ М. МІТЧЕЛ «ВІДНЕСЕНІ ВІТРОМ»

Розвідка досліджує відтворення реалій в українському перекладі роману М. Мітчел «Віднесені вітром», що є на часі, оскільки переклад реалій є елементом важливої й складної проблеми відтворення етнічної, національної та культурної своєрідності життя спільноти, зображеної у вихідному творі [1]. Хоча головною умовою відтворення реалії є чітке розуміння її значення, важливим є її ситуативне значення, що дозволяє у різних контекстах використовувати різні прийоми перекладу. Мета розвідки полягає саме у визначенні прийомів

українського перекладу реалій роману М.Мітчел «Віднесені вітром», який вже неодноразово ставав матеріалом перекладознавчих розвідок [6; 10]. **Актуальність** дослідження викликана загальним спрямуванням розвідок у царині перекладознавства на вирішення проблем адекватності й еквівалентності у перекладі й на вивчення засобів й способів відображення культурно значущих мовних одиниць у перекладі.

Термін *реалія* є широко вживаним в українському перекладознавстві й лінгвокраїнознавстві [1; 2; 4]. Під останнім традиційно розуміють саме той елемент культури, що є сукупністю матеріальних й духовних явищ, характерних для певного суспільства. Реалії відображають життєву ціль, культуру, менталітет, історію, розвиток цивілізації, літературу, ландшафт і щоденне життя [3, с. 215].

Під час перекладу реалій виникає необхідність подолати труднощі, пов'язані з відсутністю у мові перекладу відповідності, тобто еквівалента, або аналога через відсутність у житті цільової спільноти об'єкта або ж явища, що позначає реалія. З іншого боку потрібно передати не тільки предметне значення, денотат, а й колорит реалії, конотацію, що репрезентує собою національне, культурне та історичне забарвлення, якщо реалія характеризує життя попередніх поколінь [6].

Під час опису життя південних штатів, в яких існувало рабовласництво, авторка роману «Віднесені вітром» Маргарет Мітчел використовує низку лексичних одиниць на позначення афро-американців, в яких акцент робиться на расовій приналежності осіб, наприклад, *darky, nigger, negro* та на їхньому становищі рабів: *slaves, servants, field, home-coming hands, hands, valet, wench*. Окрема група номінацій об'єднує дві зазначені ознаки, наприклад, *black wench, house negroes*. Розглянемо прийоми українського перекладу вищезазначених реалій роману М. Мітчел «Віднесені вітром».

Аналіз перекладу показує, що для відтворення номінацій, які позначають расову приналежність, використано одиниці, в значенні яких актуалізується саме ця ознака. Так, лексема *darky*, яка в тлумачному словнику англійської мови має

значення *an extremely offensive word for a person who has black or brown skin*) [8], відтворюється у перекладі за допомогою одиниць *чернюк* та *негр*. До прикладу:

*I swear, **darkies** are more trouble. Sometimes I think the Abolitionists have got the right idea* [9].

*Йй-бо, з цими **чернюками** сама морока. Деколи мені здається, аболіціоністи таки мають слушність* [5]. Як бачимо з прикладу, кривдне слово *darkies* відтворюється українським презирливим словом *чернюк*, що значить простолюдин, низи суспільства [7, том 11, с. 311] що дозволяє перекладачеві зберегти конотацію вихідної реалії.

Наступний епізод демонструє ще одне використання реалії *darky*: *She knew it was beneath the dignity of quality white folks to pay the slightest attention to what a **darky** said when she was just grumbling to herself. She knew that to uphold this dignity, they must ignore what she said, even if she stood in the next room and almost shouted* [9].

*Вона знала, що гідність не дозволяє білим людям звертати хоч якусь там увагу на буркотню **негрів**, отож вони вдають, ніби не чують служниці, навіть коли та мало не на весь голос кричить, але в сусідній кімнаті* [5]. У цьому випадку перекладач вдається до нейтрального для української культури кінця 1980-х та початку 1990-х слова *негр*, що визначається у тлумачному словнику української мови як *назва корінного населення тропічної Африки, яке має темний колір шкіри і належить до негроїдної раси, а також нащадків африканців-негроїдів, примусово переселених у XVI—XIX ст. в Америку* [7, том 5, с. 280]. Як наслідок в українському перекладі зникає негативне забарвлення лексичної одиниці, проте воно відчувається з позицій сьогоденного українського читача, коли нейтральною номінацією виступає лексема *афро-американець*.

Зауважимо, що серед номінацій, які актуалізують соціальне становище рабів, використано одиницю *home-coming hands*, яка позначає рабів, що працюють на плантаціях бавовни та пізно ввечері повертаються додому, щоб відпочити, а *hands – a person who performs or executes a particular work* [8]. У перекладі вилучено означення *home-coming*, а іменник *hands* відтворено за допомогою

лексеми *негри*, яка не відображає рід занять осіб: *The high-pitched, childish voice answered "Yas'm," and there were sounds of footsteps going out the back way toward the smokehouse where Ellen would ration out the food to the home-coming hands* [9].

Тоненький дитячий голосок відповів: "Добре, мем", і стало чути, як хода з тильного ганку подаленіла в напрямку копильні, де Еллен щовечора роздавала харчі *неграм* [5].

Отже, в романі Маргарет Мітчелл «Віднесені вітром» авторка використовує низку номінацій афро-американців, які актуалізують расову приналежність осіб або акцентують їхнє залежне становище рабів, окрема група номінацій об'єднує дві зазначені ознаки. Аналіз перекладу демонструє, що для відтворення зазначених номінацій використовуються лексичні одиниці негр, чернюк, що акцентують увагу на расовій приналежності осіб.

Подальші перспективи розвідки полягають у вивченні особливостей відтворення реалій американського півдня часів громадянської війни в українських перекладах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Борисенко Н. Д. Відтворення англomовних реалій в українському кіноперекладі / Н. Д. Борисенко, О. С. Садловська // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філологічні науки]. - 2018. - Вип. 1. - С. 48–52.
2. Борисенко Н.Д., Кодубовська О.О. Лінгвокраїнознавство: англomовні країни : Навчальний посібник (англійською мовою). Житомир, 2019. 154 с.
3. Зорівчак Р. П. Реалія і переклад (на матеріалі англomовних перекладів української прози) / Р. П. Зорівчак. – Львів : Видавництво Львівського університету, 1989. – 215с.
4. Зорівчак Р.П. Реалія в художньому мовленні; перекладознавчих аспект// Іноземна філологія. – Львів., 1994. – С. 106-107.
5. Мітчелл М. Звіяні вітром / Переклад з англійської: Ростислав Доценко. – Київ : Країна Мрій. – 2016 р. – 936 с.

6. Славова Л. Л., Борисенко Н. Д. Відтворення історичних реалій у перекладі художньої літератури. Сучасний стан і перспективи лінгвістичних досліджень та проблеми перекладу : тези доп. Всеукраїн. наук. конф. пам'яті д-ра філолог. наук, проф. Д. І. Квеселевича (1935-2003). Житомир, 2020. С. 77–80.

7. Словник української мови : в 11 т. / ред. кол. : І. К. Білодід (гол. ред.) та ін. – Київ : Вид-во "Наукова думка", 1970–1980.

8. Dictionary by Merriam-Webster, URL: <https://www.merriam-webster.com>

9. Mitchell M. Gone with the Wind. – London & Sydney : Pan Books and Macmillan, 1975. – 1010 p.

10. Slavova L. American culture-specific items designating status: Translation aspects [Electronic resource] / Slavova L., Borysenko N., Demenchuk D. // Translation Industry: Theory in Action : international Research-to-Practice Conference for Translators, Young Scholars and Students. - 2021. - Vol. 105. https://www.shs-conferences.org/articles/shsconf/abs/2021/16/shsconf_tita2020_01002/shsconf_tita2020_01002.html.

Костюк І. Р.

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук,

доцент Пушкарь Т. М.

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ РЕАЛІЙ НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ

В умовах глобалізації, розвитку людського суспільства та посилення контактів між людьми різних народів і культур зростає роль міжкультурного перекладу. На сьогодні перекладацька діяльність займає важливе, навіть вирішальне місце у взаємодії представників різних народів та національностей.

Переклад – це унікальний, своєрідний різновид міжкультурної та міжмовної комунікації, що визначається мовними та позамовними чинниками. Важливу роль у процесі такого спілкування відіграє перекладач. Виступаючи посередником між автором–відправником повідомлення та його кінцевим отримувачем, перекладач також є медіатором між двома мовами та культурами. Така характерна риса

перекладацької діяльності вимагає відповідні професійно-кваліфікаційні навички від перекладача, а саме високий рівень бікультуризму і білінгвізму.

У будь-якій мові є такі слова, що мають особливе значення, оскільки вони несуть в собі культурно-семантичне навантаження. Найяскравішим представником таких слів являються слова-реалії. Ці слова є носіями особливостей культури та традицій народу певної країни [1, с 1].

Слова-реалії називають предмети, поняття та явища, що є характерними для побуту, культури та звичаїв певної країни, а також вони вказують на взаємозв'язок мови та культури [2, 54].

Реалії як елементу етнокультурного змісту, як перекладознавчому терміну було приділено мало уваги, зважаючи на те, яку об'ємну і масивну частину перекладознавчої науки вони складають. Мало досліджень було присвячено вивченню її лінгвістичної функції. Також, не можна сказати, що були розроблені певні принципи чи критерії розпізнавання реалій в тексті [3, с. 54].

Раніше, ми вже дослідили певні аспекти реалії, а саме її поняття, її структуру та класифікації. Але залишається одне з найскладніших завдань. Ми повинні визначити, як же перекладач повинен ідентифікувати реалії в тексті, як же він повинен їх перекласти. Як нам вже відомо, реалії – це такі поняття, явища та предмети, що характерні тільки для певного народу, етносу чи культури, і стикнувшись з реалією при перекладі у перекладача можуть виникнути певні труднощі з її перефразуванням. І хоча деякі вчені наголошують на неперекладності реалій, на неможливості їх перекладу, все ж можна виокремити декілька основних способів перекладу реалій. Отже, на нашу думку, основна проблема реалій зводиться не того, можна їх перекласти чи ні, а до того, як їх перекласти.

Багато авторів та перекладознавців виділяють і окреслюють такі способи перекладу реалій, як транскодування (транслітерування, транскрибування), калькування, експлікація (описовий переклад) та спосіб заміни реалій мови оригіналу реаліями мови перекладу[4, с. 166] .

1. Транскодування. Використовуючи цей спосіб перекладу, перекладачі трансформують реалію вихідної мови на мову перекладу за допомогою букв та звуків. Тобто, графічна або звукова система мови оригіналу трансформується засобами алфавіту тієї мови, на яку здійснюється переклад.

2. Калькування (буквальний або дослівний переклад) – це такий спосіб перекладу реалій, коли відповідником мови оригіналу у мові перекладу вибирається, зазвичай, перший за порядком еквівалент у словнику, наприклад:

Водночас, варто відмітити, що такий переклад реалій з вихідної мови на іншу не має на увазі звичайну механічну передачу, часто він вимагає застосування різноманітних трансформацій, наприклад, таких як зміна порядку слів, відмінку, додавання різних афіксів тощо.

3. Експлікація або описовий переклад – це така лексична трансформація, при якій лексична одиниця вихідної мови заміщається словосполученням, яке пояснює значення цієї лексичної одиниці (реалії), інакше кажучи, дає більш повне тлумачення або дефініцію мовою перекладу.

Варто зазначити, що такий спосіб відтворення реалій є доволі складним, і для правильного та адекватного його застосування, потрібно старанно опанувати зміст та послання тексту, щоб зрозуміти, що автор хотів передати використовуючи цю реалію.

4. Переклад способом заміни реалій мови оригіналу реаліями мови перекладу – означає підбір близького значення реалії з вихідної мови на мову перекладу.

Таким чином, ми вияснили, що необхідною умовою для адекватного перекладу безеквівалентної лексики, а саме реалій, є ґрунтовні знання перекладача. Трансформуючи текст з мови оригіналу, який є відображенням національної культури та традицій, менталітету та стереотипів певного народу, перекладач повинен вміти застосувати знання з рідної мови, щоб назвати ті чи інші явища, якби вони існували в житті його народу. Коли перекладач правильно зрозумів значення реалії, йому легше її перекласти, використовуючи один із прийомів перекладу.

У сучасній лінгвістиці існують різні способи та прийоми перекладу реалій з однієї мови на іншу. Як ми з'ясували, найбільш поширеними серед них є калькування, транскодування (транскрипція та транслітерування), описовий переклад (експлікація) та заміна реалій вихідної мови реаліями мови перекладу.

Також при відтворенні слів-реалій перекладач повинен брати уваги такі чинники, як жанр тексту, значимість реалії у тексті, а також її характер та значення в лексиці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Герцовська Н. О. Реалія як лінгвістичне явище. Мукачівський державний університет. 7 с.
2. Зорівчак Р.П. Реалія в художньому мовленні; перекладознавчих аспект. Іноземна філологія. Львів., 1994. С. 106-107
3. Бурбак О.Ф. Реалія та способи визначення її лінгвістичного статусу. Іноземна філологія, 1985. С. 68-69
4. Зорівчак Р.П. Реалія і переклад. На матеріалі англійських перекладів української прози. Львів: Видавництво при Львівському державному університеті. 1989. 216 с.

Кравченко А. І.

Науковий керівник:

старший викладач Лисецька Ю. В.

ОСОБЛИВОСТІ СКЛАДНОЇ КОМПЛЕМЕНТАЦІЇ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Виклад основного матеріалу. Комплемент – додаток вторинного присудка, якого потребує семантика цього дієслова.

До сутнісних критеріїв виділення реченневого комплемента відносять такі:

- комплемент має внутрішню структуру;
- функціонує як аргумент вищого речення;
- завжди описує пропозицію (факт, дія чи потенційний стан);

- його поява в структурі пов'язана з певними предикатами, які представлені лексико-семантичними групами дієслів когніції, сприйняття, мовлення [3], наприклад:

She knows that he is here.

He said that it was interesting for him.

I saw that he was depressed.

Реченнєва комплементация як синтаксичний феномен є випадком реалізації категорії субординативності (синтаксичної підрядності, гіпотаксису). Воно належить до кола таких проблем як: залежність/незалежність, автономність/неавтономність предикативних одиниць, нерівноправність головного та підрядного речення у складному синтаксичному цілому. Релятивний характер цієї залежності пов'язаний з градуальністю процесу десентенціалізації предикативної одиниці. Реалізація підрядним реченням у вигляді комплемента таких сентенціональних категорій, як предикативність, модальність, дейксис, інтегративні процеси при об'єднанні пропозицій в комплексне синтаксичне ціле.

Як правило речення, що мають у своїй структурі складну комплементацию називаються реченнями зі складною конструкцією. У складній перехідній конструкції доповнення об'єкта визначає якість або атрибут, що відноситься до прямого об'єкта. Складне перехідне дієслово у такій конструкції, або комплементации має два доповнення: прямий додаток в іменниковій фразі і присудок у прикметниковій фразі [1].

До складних перехідних дієслів в англійській мові відносяться такі:

believe, consider, declare, elect, find, judge, keep, know, label, make, name, presume, pronounce, prove, rate, regard, think. Зауважте, що ці дієслова часто належать до кількох категорій. Наприклад, дієслово *made* може функціонувати як складне перехідне дієслово (як у реченні "Her thoughtless remarks made him unhappy"), а також як звичайне перехідне дієслово ("She made a promise").

Прикметникова чи іменникова фраза, яка визначає або надає інші характеристики об'єкту, що стоїть перед ним, іноді називається об'єктним предикатом або об'єктним предикативом [2].

Багато дієслів, які з'являються в складних перехідних реченнях, також з'являються в перехідних реченнях без об'єктного доповнення; але коли вони це роблять, відбувається зміна значення.

Між двома доповненнями складного перехідного дієслова існує особливий зв'язок. Присудок – їх позначають залежно від того, чи іменникова фраза чи прикметникова – NP і AP відповідно, дає нам інформацію про пряме доповнення або описує його так само як присудок NP, який є доповненням до дієслова-зв'язку, описує підмет. Присудок NP або AP або набуває зв'язку із прямим додатком, або набуває властивостей звичайного дієслова. Таким чином, складні перехідні дієслова, як і дієслова-зв'язки, є або дієсловами, що вказують на дію або такими, що вказують на результат.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Dee Ann Holisky. Notes on Grammar. Washington : Orchises, 1997. 531 p.
2. Eppler E., Ozón G. English Words and Sentences: An Introduction. ambridge; New York : Cambridge University Press, 2013. 256 p.
3. Endley M. J. Linguistic Perspectives on English Grammar: A Guide for EFL Teachers. NC : IAP, 2010. 528 p.

Кривенко Ю.М.

Науковий керівник: кандидат філологічних наук,

доцент Шугаєв А.В.

ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНІ ТА СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ

ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНИХ КІНОФІЛЬМІВ

НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ

Локалізація фільму – це не простий дослівний переклад або дубляж, а адаптація картини відповідно до особливостей конкретної країни. Це велика та серйозніша за локалізацію відеороликів робота. Процес відрізняється не тільки масштабом, але і багатьма іншими нюансами. Такою роботою займаються

компанії, що спеціалізуються на перекладах фільмів. Цей процес вимагає знання деталей та тонкощів, досвіду і наявності в штаті професіоналів.

Переклади фільмів – це індустрія, що включає в себе досить довгий ланцюжок дій фахівців, які по черзі виконують свою частину роботи. Процесом керують не керівники студій, а продюсери і прокатники картини.

Перекладач – це не перша людина, з якої починається локалізація фільму. До того моменту як матеріал, необхідний для виконання роботи, потрапляє до перекладача, він проходить кілька серйозних етапів. Спочатку прокатниками і продюсером затверджується варіант локалізації. Потім, ґрунтуючись на прийнятому продюсерською командою рішенні, за справу беруться маркетологи. Вони готують рекламні матеріали мовою країни, в якій буде показуватися кінокартина. Потім вже в студії, яка буде займатися безпосередньо локалізацією, готуються вихідні матеріали, потім складаються листи діалогів, розставляються тайм-коди (секундомір, що відзначає початок і закінчення прямої мови кожного з героїв) на монтажних аркушах (в деяких випадках тайм-коди проставляє сам перекладач).

І тільки після цього розділений на невеликі фрагменти фільм передається перекладачеві. На оригінал наносяться ремарки, а керівництво студії чітко встановлює цілі і завдання. Рішення про формат локалізації приймається продюсерами і прокатниками, перекладач виконує поставлене завдання. Тип перекладу залежить від того, в якому вигляді фільм буде показуватися глядачеві.

Всупереч загальноприйнятій думці, перекладач не просто слово за словом перекладає розмову з однієї мови на іншу. **Усний переклад** – це відтворення мови з усією її семантичною структурою та емоційними і стилістичними забарвленнями на іншій мові, які мають принципово відмінні засоби вираження.

Процес перекладу включає в себе, по-перше, повне розуміння і осмислення перекладачем того, що говорять на мові, з якого потрібно перевести (вихідна мова) і, по-друге, точне відтворення сказаного, з урахуванням найменших нюансів, на тій мові, на який він перекладає (цільова мова). Таким чином, перекладачеві недостатньо всього лише ідеально володіти іноземною мовою, в

першу чергу він повинен зрозуміти сенс сказаного, ментально переосмислити його на цільовій мові з урахуванням структури і точної термінології, необхідної для передачі ідеї говорить. Основна складність тут в тому, що в кожній мові є свої правила і вирази, нерозривно пов'язані з історичними і культурними традиціями носіїв цієї мови, а також їх менталітетом. Варто додати, що при перекладі потрібно приділити увагу лексико-граматичним та стилістичним трансформаціям. У процесі перекладу часто виявляється неможливим використати відповідність слів і виражень, які нам дає словник. У подібних випадках ми прибігаємо до трансформаційного перекладу, що полягає в перетворенні внутрішньої форми слова або словосполучення, або ж її повній заміні для адекватної передачі змісту висловлення. Досягнення адекватності перекладу пов'язане з умінням грамотно ідентифікувати перекладацьку проблему, і здійснювати необхідні перекладацькі трансформації.

Що ж собою являють лексико-граматичні трансформації? Сдобников В.В. та Петрова О.В. зазначають що прийом перекладу можна визначити як перекладацьку операцію, спрямовану на вирішення якоїсь проблеми та спрямовану на припущення типізованої однотипності, здійснюваних перекладачем дій. Відмінності в системах мов і правилах використання одиниць мови постійно створюють визначення проблеми в процесі перекладу, внаслідок чого перекладач вимушений використовувати прийоми перекладу, що називаються перекладацькими трансформаціями. До таких трансформацій і відносяться лексичні трансформації.

Прийоми логічного мислення, за допомогою якого ми розкриваємо значення іншомовного слова в контексті і знаходимо йому український відповідник, прийнято називати лексичними трансформаціями. Суть трансформації полягає в заміні лексичної одиниці, що перекладається, словом або словосполученням, яке реалізує сему цієї одиниці початкової мови (ПМ) .

Рецкер Я.І. виділяє сім різновидів лексичних трансформацій, хоча не завжди можна чітко класифікувати кожен приклад перекладу із-за переплетення категорій:

1. Диференціація значень.
2. Конкретизація значень.
3. Генералізація значень.
4. Смысловий розвиток.
5. Антонімічний переклад.
6. Цілісне перетворення.
7. Компенсація втрат в процесі перекладу.

Нерідко прийоми трансформацій поєднуються, наприклад, перші два. Усі лексичні трансформації ґрунтуються на формально-логічних стосунках між поняттями. Прийоми логічних трансформацій базуються на таких формально-логічних категоріях:

- підпорядкування;
- контрадикторності;
- перехрещення;
- позаположенності.

Бархударов Л.С. розглядає наступні випадки лексичних заміन:

- конкретизація;
- генералізація;
- заміна слідства причиною і навпаки;
- антонімічний переклад;
- компенсація.

Хоча на перший погляд класифікації лексичних трансформацій Рецкера Я.І. та Бархударова Л.С. відрізняються, суть одна і та ж, бо, як вже вказувалось, багато прийомів поєднуються.

Одним з найцікавіших аспектів теорії перекладу є проблема передачі стилістичних прийомів на приймаючому мовою (ПЯ). Дана проблема привертає увагу вчених-лінгвістів, але є недостатньо розробленою. Важливість вивчення перекладу образних засобів обумовлена необхідністю адекватної передачі образної інформації художнього твору на ПЯ, відтворення стилістичного ефекту оригіналу в перекладі.

Хороший перекладач користується способами передачі деяких стилістичних прийомів, використаних в оригіналі для того, щоб надати тексту велику яскравість і виразність. У перекладача є наступний вибір: або спробувати скопіювати прийом оригіналу, або, якщо це неможливо, створити в перекладі власне стилістичне засіб, що володіє аналогічним емоційним ефектом. Це принцип стилістичної компенсації, про який К.І.Чуковський говорив, що не метафору треба передавати метафорою, порівняння порівнянням, а усмішку – усмішкою, сльозу – сльозою і т.д. Для перекладача важлива не стільки форма, скільки функція стилістичного прийому в тексті. Це означає певну свободу дій: граматичні засоби виразності можливо передавати лексичними і навпаки; опустивши непередаване на українську мову стилістичне явище, перекладач повертає "борг" тексту, створивши в іншому місці тексту – там, де це найбільш зручно – інший образ, але схожою стилістичної спрямованості.

Отже, для того щоб досконало перекласти англomовний фільм, потрібно не лише професійно володіти іноземною мовою, а й знати всі тонкощі та труднощі при перекладі і вміти їх правильно передати слухачу або глядачу. Окрім того, труднощі кіноперекладу полягають у відтворенні лінгвокультурних особливостей мовлення персонажів – це власні назви, діалектизми, оказіоналізми, засоби гумору тощо. Перекладач має не тільки вдало вибрати перекладацьку стратегію, перекладацькі прийоми та трансформації, однак також враховувати контекст.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Переклад фільмів та роль перекладача при перекладі. <https://translate.jurklee.ua/uk/kak-proishodit-perevod-filmov-i-rol-perevodchika-v-etom/> (дата звернення: 27.10.2022).
2. Танцура В. Є. Лінгвокультурологічні аспекти перекладу художніх фільмів англійською мовою. Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. 2014. № 3 (286). С. 45–50.
3. The Free Dictionary by Farlex. URL: <https://idioms.thefreedictionary.com/> (дата звернення: 27.10.2022).

4. Карабан В. І. Переклад англійської наукової та технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця : Нова книга, 2002. 64 с.

5. Корунець І. В. Теорія та практика перекладу. Вінниця : Нова книга, 2007. 446 с.

Крилова Я. Ю.

Науковий керівник:

старший викладач Лисецька Ю. В.

СПОСОБИ ПЕРЕКЛАДУ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ В ТВОРІ

О.УАЙЛЬДА "ПОРТРЕТ ДОРІАНА ГРЕЯ"

Вступ. Фразеологічні одиниці – це структурно-семантичні утворення, які мають властивості вільно організованих словосполучень і речень, а також стійкість синтаксичної структури та лексичного наповнення. Фразеологічні одиниці є невід’ємною частиною англійського художнього дискурсу і зустрічаються у творах кожного письменника. Однією з найважливіших компаративних функцій є зображальна. Саме збереження образності в тексті перекладу є основною вимогою, яка висувається при перекладі художніх текстів, що спонукає перекладачів звертатися до різних методів і прийомів.

Метою дослідження є аналіз основних способів перекладу фразеологічних одиниць (на матеріалі твору О. Уайльда "Портрет Доріана Грея").

Основна частина. Для аналізу перекладу перекладацьких трансформацій було обрано твір Оскара Уайльда "Портрет Доріана Грея" [6]. Твори автора характеризуються насиченою лексикою, зокрема вживання ідіом, фразеологізмів, компаративів тощо. Проаналізувавши обрані одиниці, було визначено, що найважливішими перекладацькими трансформаціями стали: еквівалент, калькування, відповідник української мови, лексичний переклад, описовий переклад, смисловий переклад [3, с. 186].

Розглянемо **фразеологічний переклад**. Він являє собою наявність повного фразеологічного еквівалента, або приблизного відповідника в мові перекладу. Слід зазначити також, що означає фразеологічний еквівалент. **Фразеологічний еквівалент** – це фразеологізм, який за всіма показниками рівноцінний лексичній одиниці мови оригіналу [2, с. 75].

Poor lamb, he must be as poor as a church mouse [6, с. 85]. – Ах ти, ягнятко! Видно, бідний, як церковна миша [5].

Відносний фразеологічний еквівалент, або відповідник відрізняється від лексичної одиниці мови оригіналу лише за певними показником, наприклад: незначними змінами форм, синтаксичної будови тощо. В усьому іншому він є повною відповідністю фразеологічної одиниці мови оригіналу.

При перекладі фразеологічних одиниць, знайдених в романі "Портрет Доріана Грея" метод пошуку аналогів є більш вдалим та найпоширенішим, ніж метод пошуку еквівалентів. Частка проаналізованих фразеологізмів, які були замінені аналогами при перекладі на українську мову становить 5%.

His admiration made them feel a little larger than life-size [6, с. 88] – Завдяки його захопленню вони вирости у власних очах [4].

Англійський ФО *larger than life-size* є модернізованим варіантом ФО розміром з життя. Перекладений варіант є дещо трансформованою українською ФО *зростати в очах* (здобувати повагу когось) [5].

"Ugliness is one of the seven deadly sins, then?" cried the Duchess, "What becomes of your simile about the orchid?"

"Ugliness is one of the seven deadly virtues, Gladys" [6, с. 25] - "Значить, потворність – один із семи смертних гріхів?" – вигукнула герцогиня, – "А як же твоє порівняння з орхідеєю?" – "Потворність – одна з семи смертних чеснот, Гледіс" [5].

Вважається, що перекладач дуже вдало відтворив ФО, ввівши додатковий компонент, тим самим досягнувши якнайкращої семантичної відповідності оригіналу.

Третій спосіб базується на **нефразеологічному (лексичному) перекладі**, коли неможливо підібрати еквівалент чи аналог фразеологічної одиниці. Як правило, до такого способу перекладу звертаються рідко, тому що такий переклад важко назвати повноцінним, адже у мові перекладу вже не буде такої емоційності та експресивності. До нефразеологічного перекладу відносять калькування та описовий переклад.

You don't seem to realise, that in married life three is company and two is none. [6, с. 26] – Ви, здається, не розумієте, що в подружньому житті троє – це компанія, а двоє – це ніхто [4].

Тут маємо справу з однослівним перекладом, але емоційно-експресивне навантаження, закладене автором, відтворено в повному обсязі. В останньому реченні розмовний вираз підсилює оцінку. Тому в даному випадку можна стверджувати, що переклад виконано вірно.

Калькування являє собою дослівний переклад, який обирають в тих випадках, коли неможливо використати інші способи перекладу. За допомогою такого способу легше показати зміст самого фразеологізму, проте він може бути не завжди правильним та може призвести до повної втрати його значення [1, с. 11]. Серед розглянутих одиниць можна виділити наступні фразеологізми, перекладений таким способом:

In those days Sibila did not think it necessary to go to bed in the afternoons, she was as strong as a horse [6, с. 189] – В ті дні Сибіла не рахувала за потрібне лягати вдень в постіль, вона була сильна, як кінь [4].

У цьому прикладі калькування є виправданим, оскільки український варіант (сильний, як віл) є недоречним у цьому контексті, оскільки найчастіше вживається по відношенню до чоловіків і, до того ж, має англійський еквівалент (as strong as an ox).

Описовий переклад не є власне перекладом, а саме пояснення фразеологічної одиниці. Це може бути опис, пояснення, тлумачення, тобто всі засоби, що максимально точно можуть передати значення фразеологізму. Він є

найпоширенішим та був використаний при перекладі 35% проаналізованих фразеологізмів:

Michael might be killed at any moment – it was true he said he was as safe as a house [6, с. 26]. – Майкла могли вбити в будь-який момент – звичайно, він говорив, що йому абсолютно нічого не загрожує [5].

I was as pleased as punch when I found out [6, с. 89]. – Я була страшенно рада, коли дізналася [5].

В даному випадку спостерігається лише незначна втрата образності, адже основна характеристика передана у повній відповідності з оригіналом (to be pleased), а інтенсифікатор виражений прислівником fearfully у значенні "дуже сильно".

Смисловий переклад.

He'd be a bit surly sometimes, but when we had not had a bite since morning, and we had not even got the price of a lie down at the Chink's, he'd be as lively as a cricket. [6, с. 25] – Іноді, звичайно, хмурився, але якщо у нас з ранку до вечора не було ріпи в роті і нам не було чим заплатити Китаозі за ніч, він тільки сміявся [4].

Тут можна говорити про суттєву семантичну неточність (as lively as a cricket – веселий, повний життя). Слід зазначити, що в цьому реченні ФО виконує важливу функцію, характеризуючи героя як веселу та жваву людину, але в тексті перекладу ця характеристика жодним чином не передається. Крім того, повністю втрачено експресивний та образний компоненти значення.

Висновки. Отже, розглянувши різні способи перекладу, можна виділити такі труднощі перекладу компаративних фразеологічних одиниць: існування символічного значення у мові перекладу, тобто наявність відповідника, або еквівалента; відтінки одного кольору (наявність різних варіантів перекладу); наявність або відсутність стійких виразів (відповідників у мові перекладу). Важлива роль при інтерпретації фразеологічних одиниць належить саме перекладачу. Він повинен відчути стилістичне та емоційне забарвлення фразеологізмів, правильно підібрати еквівалент в мові перекладу та володіти обома мовами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Власенко Л. В., Тригуб І. П. Фразеологічні одиниці та їх класифікація. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. 2019. № 39(3). С. 10–13.
2. Дуднік Г. Труднощі перекладу фразеологізмів на англійську мову. Актуальні питання гуманітарних наук. 2021. № 35(7). С. 73–76.
3. Мушніна О. О. Особливості відтворення фразеологічних одиниць при перекладі наукової та художньої прози. Київ, 2003. С. 182–190.
4. New Longman Pocket Idioms Dictionary. URL: <https://www.ldoceonline.com/> (Last accessed: 30.10.2022).
5. Oxford Idioms Dictionary for Learners of English. URL: <https://www.oed.com/> (Last accessed: 30.10.2022).
6. Wilde O. The Picture of Dorian Gray. London ; New York, N.Y. : Penguin, 2003. 304 p.

Кудельська Д. В.

Науковий керівник: кандидат філологічних наук,

доцент Шугаєв А. В.

ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ АНГЛОМОВНИХ НОВИН

У той час як переклад новин викликає зростаючий науковий інтерес і його досліджують з різних точок зору це все ще в основному недостатньо вивчена область дослідження. В епоху глобалізації, вирішальна роль, яку відіграє переклад новин у формуванні громадського розуміння подій у всьому світі, вимагає приділяти більше уваги адекватності перекладу новин.

Машинний переклад викликав справжню революцію у сфері перекладу. Для багатьох перекладачів використання машинних систем полегшало життя та

мінімізувало час на роботу. Але не завжди машинний переклад можна сприймати як адекватний.

Оскільки, читання означає зрозуміти зміст, закодований у статті, що складається з ієрархічної структури абзаців, речення, слова, машинний переклад не завжди справляється з поставленою задачею. На це може впливати ряд чинників. Якість такого перекладу напряму залежить від наявності та обсягу двомовних корпусів для тренування системи, особливості виду інформації тощо. Оцінка якості машинного перекладу є важливим завданням обробки природної мови. На відміну від традиційних методів автоматичної оцінки машинного перекладу, якість машинного перекладу оцінюється методом оцінки якості перекладу без використання ручного еталонного перекладу. Оцінки якості машинного перекладу на рівні речення значною мірою залежить від лінгвістичного аналізу [2, 327].

Під час перекладу новинних текстів, використання одного машинного перекладу буде недостатньо. Перекладач повинен відредагувати текст після того, як він буде обробленою автоматизованою системою. Такий переклад може виявитися неадекватним через неузгодження підмета та присудка, наявності особливих реалій, які характерні лише одній мові і не мають відповідника в іншій, заміни герундіальних, пасивних та казуативних конструкцій англійської мови, які є не характерними для української мови [1, 354].

Розглянемо приклад невідредагованого перекладу:

Russia will suspend its participation in the United Nations-brokered grain export deal with Ukraine after drone attacks on the Crimean city of Sevastopol, the country's defense ministry announced Saturday. A top Ukrainian official on Saturday accused Russia of inventing "fictitious terrorist attacks" on its own facilities in Crimea and also blamed Moscow of "blackmail. ". UN spokesman Stephane Dujarric told CNN Saturday: "We've seen the reports from the Russian Federation regarding the suspension of their participation in the Black Sea Grain Initiative following an attack on the Russian Black Sea Fleet. We are in touch with the Russian authorities on this matter." [3]

Росія призупинить свою участь в експортній угоді з Україною за посередництва ООН після атак безпілотників на кримське місто Севастополь, оголосило в суботу міністерство оборони країни. Високопоставлений український чиновник у суботу звинуватив Росію у вигадуванні «фіктивних терористичних атак» на її власні об'єкти в Криму, а також звинуватив Москву в «шантажі». Речник ООН Стефан Дияррік заявив CNN у суботу: «Ми бачили повідомлення з Російської Федерації про призупинення їхньої участі в Чорноморській зерновій ініціативі після нападу на російський Чорноморський флот. Ми підтримуємо зв'язок із російською владою з цього приводу». – варіант перекладу машинної системи.

Як ми можемо бачити переклад, який здійснила машина може відповідати змісту повідомлення мови оригіналу. Проте, існує декілька нюансів. По-перше, «машина» переклала “United Nations-brokered grain export deal” як «експортна угода з Україною за посередництва ООН», хоча головний наголос в англійській мові припадає на слово «grain», тому адекватний еквівалент звучить так «угода експорту зерна за посередництвом ООН з Україною». По-друге, у реченні «. Високопоставлений український чиновник у суботу звинуватив Росію...» ми бачимо не характерний для української мови порядок слів у реченні, що також вважається не властивим для публіцистичного стилю. За правилами літературної української мови обставина повинна стояти після непрямого додатку. Крім того, машинна система перекладу може зробити помилку у перекладі власної назви, як наприклад «Stephane Dujarric» було перекладано як «Стефан Дияррік», хоча правильним буде «Стефан Дюжаррік».

Отже, підсумовуючи усе вищесказане, можна зробити висновок, що використання машинного перекладу у перекладі новинних текстів може існувати, але не як єдина інстанція. Для адекватного перекладу необхідно також мати перекладача-редактора, який зможе виправити похибки. Такий перекладач повинен бути обізнаним в культурній, соціально-політичній сфері мови оригіналу, а також володіти мовою перекладу на високому рівні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Корунець І. В. Вступ до перекладознавства, Вінниця, 2008.
2. Міщенко А.Л Лінгвістика фахових мов та сучасна модель науково-технічного перекладу, Вінниця, 2013
3. Russia suspends its participation in UN-brokered grain export deal with Ukraine, CNN, 2022 <https://edition.cnn.com/2022/10/29/europe/russia-ukraine-grain-deal-suspended-intl/index.html> (дата звернення: 27.10.2022)

Кулявик С.Й.

Науковий керівник: доцент Дячук Н.В.,

старший викладач Лисецька Ю.В.

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ЕНАНТІОСЕМІЗМІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Мова з кожним роком розвивається та певні слова утворюють нові значення, які можуть поєднувати в собі протилежні зв'язки. Такі слова відносяться до явища енантіосемії або антилогії. Наразі явище енантіосемії є не достатньо дослідженим та немає деталізованого визначення цього поняття, тому мета мого дослідження полягає в розкритті появи цього мовного явища та проблеми перекладу енантіосемізмів англійської мови.

Одні науковці інтерпретують антилогію як різновид полісемії, в той час як інші вважають, що енантіосемія – видозміна антонімії. Що ж, на мою думку, енантіосемію слід виокремити в самостійну лексико-семантичну категорію та досліджувати як окремий феномен. Незважаючи на спільні властивості з явищами омонімії, антонімії та полісемії, енантіосемізми відрізняються від них специфічними особливостями:

- 1) мають об'єднуючу семантичну ознаку;
- 2) відносяться до однієї частини мови;
- 3) їхні антонімічні зв'язки існують в межах одного слова;

4) значення енантіосемізмів залежить від контексту, експресивного забарвлення та певних подій.

Отже, енантіосемія – це лексико-семантичне явище, в якому відбувається розвиток протилежних значень, поляризація багатозначної мовної одиниці [1, с. 263].

Причини, що зумовили появу енантіосемізмів можна поділити на позамовні та мовні чинники. До першої групи відносимо певну особливість мислення попередніх поколінь, які мали критичне розуміння навколишньої дійсності. Слова почали вживатися в іронічному сенсі, коли люди розглядали ту чи іншу річ в позитивному та негативному контексті. Для прикладу можна взяти слово *demon*, що має два протилежних значення:

- 1) *evil spirit* – злий дух (демон);
- 2) *a person who does a particular activity with great skill or energy* – людина, яка виконує свою роботу з великою майстерністю та наснагою (енергією).

Деякі енантіосемізми англійської мови утворились, через те, що в минулому мали схожу вимову, а згодом розвинули одну форму в сучасній мові. Наприклад, слово *cleave* означає "розділяти" та "прилипати". Значення "розділяти" походить від давньоанглійського *clēofan*, значення "прилипати" походить від *clifian* у давньоанглійській мові.

Інші випадки енантіосемії – слова, які походять з різних мов і мають протилежні значення в цих мовах. Для прикладу можна взяти англійське слово *flammable*, що означає "легкозаймистий", тоді як *inflammable* означає "не сприйнятливий до вогню". Іншим таким прикладом є словосполучення *to table a deal*, що в британській англійській має значення "представити угоду для обговорення", тоді як в американській англійській *to table a deal* – "вилучати (знямати) угоду з обговорення". Ці приклади можуть вважатися фальшивими друзями перекладача.

Ще одним не менш важливим фактором є емоційний вплив, коли індивіди прагнуть виразити свої почуття дуже експресивно. Частіше всього слово в

позитивному значенні вживається з ноткою іронії. Наприклад, дієслово *to swear*. Перше його значення – "присягатися, молитися", проте це ж саме слово означає "лятися, використовуючи грубі та образливі слова".

Протилежність значень автоантонімів та словосполучень з ними створюють певні проблеми при їх перекладі з англійської мови. Перешкоди виникають тоді, коли не достатньо контексту, щоб зрозуміти вжито значення з позитивним чи негативним смислом. Найбільші труднощі з'являються, коли неправильне трактування енантіосемізма призводить до викладу зовсім протилежної ідеї, яку хотів сказати автор.

Розглянемо речення, у яких вжито контронім *to sanction*, що може перекладатись як "офіційно давати дозвіл на щось" та "накладати на когось чи на щось санкції (карати)". Приклад речення:

(1) *Sefton council will consider whether to sanction the operation* [8].

У цьому реченні не зрозуміло яке зі згаданих понять використано. Можливо речення є коротким і не має достатньої інформації для правильного перекладу. Візьмемо друге більш поширене речення:

(2) *Nevertheless, extreme vigilance and monitoring are still needed each time a new product is sanctioned for release into the environment* [8].

Тут ми спостерігаємо, що розширений контекст дає змогу зрозуміти яке значення застосував автор – "офіційно давати дозвіл на щось".

Таким чином лексична наповненість речення допомагає перекладачу розрізнити яке поняття енантіосемізма вжито в тексті. Слід зауважити, що при перекладі різноманітної літератури, важливо відразу визначити наявність контроніма (контронім є синонімом слова енантіосемізм, походить від англійського *contronym*). Крім того потрібно вивчити детально інформацію для правильного інтерпретування енантіосемізму.

Не зважаючи на непоширеність явища енантіосемії, його слід вивчати та досліджувати. Адже незнання певних енантіосемізмів можуть привести до виникнення труднощів при перекладі та розуміння співрозмовника.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Загнітко А. Словник сучасної лінгвістики: поняття і терміни. Донецьк: ДонНУ, 2012. Т.1. 402с.
2. Іващенко В. Л., Федоренко Т. О. Енантіосемія в парадигмі мовних та мовленнєвих явищ: основні напрями концептуалізації. Мовознавство. 2009. № 2. С. 48-60.
3. Мойсієнко А.К., Бас-Кононенко О.В., Бондаренко В.В. та ін. Сучасна українська літературна мова. Лексикологія. Фонетика: підручник / Київ: Знання, 2010. 270 с.
4. Тусик Н. Особливості лексикографічного представлення, функціонування та перекладу енантіосемізмів англійської мови. Студентські наукові записи. Серія «Філологічна». 2011. Вип. 4. С. 190-191.
5. Тусик Н. Проблеми перекладу енантіосемізмів англійської мови та шляхи їх вирішення. Наукові конференції. 2011. №1. С. 65-67.
6. Федоренко Т. Джерела енантіосемії в українській мові на загальномовному тлі. Українська мова. 2010. № 2. С. 60–75.
7. Cambridge Advanced Learner's Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/>.
8. Longman Dictionary of Contemporary English. URL: <https://www.ldoceonline.com/dictionary/sanction>.

Кучеренко Б. С.

Науковий керівник: кандидат філологічних наук,

старший викладач Ієвітіс І. В.

**ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ СТРАТЕГІЇ ВІДТВОРЕННЯ АВТОРСЬКОГО
СТИЛЮ В УКРАЇНСЬКИХ ПЕРЕКЛАДАХ РОМАНІВ ЖАНРУ
ФАНТАСТИКА (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ СТВЕНА КІНГА «ПІД
КУПОЛОМ»)**

При роботі над перекладом романів жанру фантастики перекладач, безумовно, стикається з проблемою не тільки відтворення сюжету, а й адекватної

передачі своєрідності автора. Кінцевий результат перекладу повинен зберігати специфіку володіння мовою письменника в залежності від цільової аудиторії.

У сучасному перекладознавстві проблема втрати автором романів жанру фантастики індивідуальності в процесі перекладу залишається актуальною завжди. Питання про творчий характер стратегій перекладу та перекладу, що сприяють вирішенню проблеми передачі національно-культурних особливостей вихідної мови та мінімальних втрат при відтворенні відповідно до стилю автора при адаптації твору цільовою мовою, є спірним [1, с. 89].

Основне завдання перекладача - передати художні достоїнства оригіналу, домогтися естетичного ефекту і створити повноцінний літературний текст цільовою мовою. При реалізації стратегії і основного завдання перекладач повинен визначити мету перекладу. При перекладі літературних текстів існують наступні цілі: познайомити читачів з творчістю письменника, твори якого вони не можуть прочитати самостійно через незнання мови автора. Це означає, що перекладач повинен ознайомити читача з творами автора, його творчим стилем та індивідуальним стилем. Друга мета літературного перекладу - ознайомити читачів з особливостями культури іншого народу і передати унікальність цієї культури. Третя - ознайомити читача зі змістом книги.

Однією з особливостей, а також основних труднощів перекладу романів жанру фантастики є виразні і образотворчі засоби. Часто дуже важко перекласти такі засоби на іншу мову через відсутність прямих еквівалентів, а також через певні культурні та інші відмінності.

Отже, для досягнення еквівалентності перекладу для передачі всієї інформації, що міститься у вихідному тексті, перекладач повинен застосовувати певні міжмовні перетворення або так звані перекладацькі перетворення. У свою чергу, перетворення - це методи, які служать тактиці перекладу при реалізації рішення для перекладу [2, с. 17].

Стівен Кінг - працююча людина, яка десятиліттями щодня писала 10 сторінок тексту, майже без вихідних та відпусток. Ця обставина, а також наявність безлічі ранніх і необроблених робіт, які колись були відкинуті видавцями,

дозволили йому протягом трьох десятиліть утримувати планку одного з найбільш плідних авторів на планеті.

«Під куполом» - науково-фантастичний роман американського письменника Стівена Кінга 2009 року. «Під куполом» - 58-а книга Стівена Кінга та його 48-й роман. Роман, присвячений невеликому містечку, розповідає заплутану, багатопланову історію з різними перспективами про те, як жителі міста борються з лихом, коли вони раптово опиняються відрізнаними від зовнішнього світу непрохідним невидимим бар'єром у формі скляного купола, який, здається, падає з неба.

Виявлення особливостей своєрідності письменника і порівняльний аналіз перекладів роману Стівена Кінга «Під куполом» українською мовою дали привід визначити основні труднощі, з якими перекладачі стикаються в процесі перекладу на лінгвістичному рівні, а саме: експресивні звороти, авторські порівняння, епітети і метафори, а також відмінності в лексичних і граматичних особливостях, граматичні системи мов оригіналу та переклади художніх творів.

Однак, якщо перекладачі майстерно вирішили ці проблеми за допомогою відповідних стратегій, відтворення змісту твору через призму сприйняття перекладача залишається перешкодою на шляху до якісного результату. Втручання у зміст всупереч бажанню максимально точно передати зміст, все це перешкоди на шляху вираження ставлення автора твору до подій, описаних в ньому, і надання одержувачу можливості оцінити багатогранність твору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Литвин І. М. Перекладознавство. Науковий посібник. Черкаси: Видавництво Ю. А. Чабаненко, 2019. 288 с.
2. Сидорук Г. І. Вступ до перекладознавства: навчальний посібник (англійською мовою). К.: НУБіП України, 2018. 320 с.

*Науковий керівник: старший викладач Лисецька Ю. В.,
кандидат філологічних наук Кодубовська О.О*

ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ ВЕБСЕРІАЛУ «ЧОМУ ЖІНКИ ВБИВАЮТЬ»

Актуальність дослідження полягає у зростанні інтересу до проблем кіноперекладу. Оскільки будь-який кінофільм є складною системою представлення знань, що містить не тільки текст, а й екстралінгвістичні фактори, що впливають на його розуміння, а також вказівки на учасників процесу комунікації та на особливості створення та відтворення повідомлення, переклад будь-якого кінофільму завжди викликає певні проблеми. Переклад кінофільмів завжди пов'язані з певними складнощами як лінгвістичного, так і технічного характеру, від яких безпосередньо залежить ступінь якості перекладу та його відповідність оригіналу, і навіть його технічне втілення на екрані, наприклад, синхронність артикуляції акторів і реплік дублерів.

Метою дослідження є аналіз використання різноманітних перекладацьких трансформацій для передачі лексичних одиниць вебсеріалу «Чому жінки вбивають».

У ході дослідження з'ясовано, що аудіовізуальний переклад та кінопереклад не є еквівалентними поняттями. Термін аудіовізуальний переклад виступає гіперонімом по відношенню до гіпоніму кіно переклад [2, с. 738].

Під кіноперекладом мається на увазі процес міжмовної обробки змісту оригінальних монтажних листів з наступним ритмічним укладанням перекладного тексту та його озвучування або введення у відеоряд у формі субтитрів [2, с. 739].

Прийнято виділяти три основні види кіноперекладу – субтитрування, закадрове озвучування та дублювання [1, с. 295]. Кожен з них має власні особливості та правила, яких необхідно дотримуватись.

Дубляж («професійний дубляж», «офіційний переклад») є найскладнішим, найдорожчим і дуже трудомістким процесом, що характеризується повним переозвучуванням усіх персонажів кіно- або мультфільму україномовними акторами [3, с. 72].

Цілком очевидно, що якість кіноперекладу формується з двох складових: адекватності, що стосується відтворення у перекладеному тексті функції повідомлення, та еквівалентності.

Одним із способів досягнення адекватності перекладу можуть бути перекладацькі трансформації. Знання правил і прийомів, а також уміння їх застосовувати допомагає перекладачеві в складних ситуаціях, коли не вистачає часу швидко знайти оптимальний варіант перекладу. Перекладацькі трансформації – це технічні прийоми перекладу, які полягають у заміні регулярних відповідностей контекстуальними відповідностями, а також семантичні конструкції, які отримуються в результаті таких прийомів [3, с. 75].

Вебсеріал «Чому жінки вбивають» є багатим на зразки живої розмовної мови, містить численні власні назви, зокрема, антропоніми і топоніми, а також елементи конотативної лексики – емоційно та експресивно забарвленої, тому при перекладі постає необхідність відтворити ці одиниці.

Забезпечення адекватності перекладу вебсеріалу «Чому жінки вбивають» на лексичному рівні відбувається завдяки застосуванню різноманітних лексичних перекладацьких трансформацій:

1. Знаходження еквівалента – стратегія, яка полягає у пошуку українських відповідників до оригінальних лексем. Цю стратегію бачимо вже в перекладі самої назви серіалу: *Why women kill* [4] → *Чому жінки вбивають* [5].

2. Компенсація – стратегія, за якої контекстуально замінюють слова, проте оригінальний зміст при цьому зберігається, наприклад: *If I may* [4] → *Дозвольте* [5], *All right* [4] → *Що ж* [5], *What...*[4] → *Агов* [5], *Never* [4] → *Нізащо* [5], *What do you think?* [4] → *Ну як тобі?* [5]

3. Конкретизація – стратегія, за якої зміст оригінальних лексем при перекладі дещо змінюється, а саме конкретизується їхнє значення, наприклад: *Move!* [4] → *Посунься!* [5], *Go on!* [4] → *Допоможіть!* [5]

4. Генералізація – стратегія, за якої оригінальне значення слова узагальнюється, наприклад: *There's some high-toned and fancy to-do* [4] → *Кажуть, там якась урочистість.* [5]

5. Смысловий розвиток – стратегія, за якої оригінальне значення слова дещо змінюється, що допомагає зрозуміти сюжет, наприклад: *And I don't really remember much of it* [4] → *Я не запам'ятав жодного слова.* [5]

6. Антонімічний переклад - переклад вихідної лексеми за допомогою лексеми, яка є протилежною їй за значенням: *Oh, I don't think that's a good idea* [4] → *Це погана ідея.* [5]

Важливими елементами вебсеріалу «Чому жінки вбивають» є власні назви та реалії. Для їх перекладу використовується переважно транскрибування (*Sheila Mosconi* [4] - *Шейла Москоні* [5], *Leo* [4] - *Лео* [5], *Pasadena* [4] - *Пасадена* [5]).

Через відсутність в українській мові реалії мови оригіналу, підбирається її контекстуальна заміна: *benefit* [4] – *бал* [5], *moving men* [4] - *вантажники.* [5]

Аналіз граматичних трансформацій, використаних у перекладі вебсеріалу «Чому жінки вбивають», дає підстави стверджувати, що в тексті перекладу найчастіше трапляються такі види граматичних трансформацій:

1. Пропуск слів: *I tell you, there's nothing sexier than a girl who likes to take care of you* [4] → *Найсексуальніша дівчина та, яка піклується про тебе.* [5]

2. Додавання слів: *I started dating Beth Ann in high school* [4] → *Я почав зустрічатися з Бет-Енн ще у школі.* [5]

3. Заміна граматичної форми слова: *I was introduced to Simone at a benefit* [4] (дієслово у формі пасивного стану) → *З Симоною мене познайомили на балу* [5] (дієслово у формі активного стану).

4. Заміна типу речення: *Can you do that, darling?* [4] (питальне речення) → *Зроби це, любий* [5] (спонукальне речення).

5. Заміна граматичної основи речення: *Actually, it's my wife* [4] (підмет it, присудок is) → *Це тебе дружина покликала* [5] (підмет дружина, присудок покликала).

Підсумовуючи вищесказане, слід зазначити, що переклад – це повне і точне вираження сенсу висловлювання однієї мови іншою. Розбіжність у ладі англійської та української становить великі труднощі для перекладача. У процесі кіноперекладу доводиться постійно вдаватися до різних перекладацьких трансформацій задля досягнення еквівалентності, максимального зближення з текстом оригіналу. Для того щоб правильно застосовувати найбільш ефективні прийоми лексичних трансформацій у перекладі фільмів, необхідно, щоб перекладач володів певними лінгвокультурними знаннями. Наскільки правильно і вміло він використовує лексичні трансформації, від цього залежатиме наше розуміння перекладу тексту.

За нашими спостереженнями, найчастіше під час перекладу вебсеріалу «Чому жінки вбивають» використано стратегії смислового розвитку та конкретизації, що дає змогу рівноцінно відтворити зміст фільму, ситуації та репліки героїв. Загалом це сприяє адекватній передачі англійських слів українською мовою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Серебрянська О. В. Кінопереклад: специфіка та стратегії. *Наукові записки Національного університету "Острозька академія"*. Серія : Філологічна. 2016. Вип. 62. С. 294-297.
2. Ярова Л. О. Прецедентна асиметрія в аудіовізуальному перекладі. *Наукові записки ЦДПУ*. Серія: Філологічні науки = Research Bulletin. Series: Philological Sciences / ред. кол. : О. А. Семенюк [та ін.]. Кропивницький : КОД, 2019. Вип. 175. С. 738–743.
3. Chang Yang. A Tentative Analysis of English Film Translation Characteristics and Principles. *Theory and Practice in Language Studies*, Vol. 2, No. 1. Finland: ACADEMY PUBLISHER, 2012. P. 71–76.

4. Why Women Kill Episodes' Transcripts. URL: https://sublikescript.com/series/Why_Women_Kill-9054904 (дата звернення: 28.10.2022)

5. Чому жінки вбивають: вебсеріал. URL: <https://uaserials.vip/61-chomu-zhinky-vbyvayut.html> (дата звернення: 28.10.2022)

Лихотворик Є. В.

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук,

доцент Пушкар Т. М.

ПЕРЕКЛАД ВЛАСНИХ НАЗВ У ЦИКЛІ РОМАНІВ ДЖОРДЖА МАРТІНА «ПІСНЯ ЛЬОДУ ТА ПОЛУМ'Я»

У наш час глобалізації активно розвивається перекладознавство і об'єктивні вимоги до якості перекладу неухильно зростають у відповідь на розширення міжнародної співпраці, кооперації та зв'язків. Так як власні назви виступають важливою та невід'ємною часткою будь-якої сфери діяльності, їм приділяється пильна увага при перекладі, особливо в художніх творах [1].

Саме тому **актуальність** дослідження детермінується важливістю вивчення та дослідження власних назв у творах художнього стилю. Власні назви несуть в собі частку історії, культури та традиції країни, якій вони належать, тому еквівалентна передача сенсу та змісту власних назв залишається актуальною проблемою у сьогоdnішньому перекладознавстві.

Оніми, або ж власні назви- це слова, що називають з-поміж ряду загальних предметів якийсь один конкретно взятий, який є унікальним у своєму роді.

За визначенням М. Кочергана, на відміну від загальних, власні назви слугують для виокремлення номінованого ними об'єкта з ряду йому подібних, оскільки його ідентифікація є унікальною. Відповідно до його досліджень власні назви поділяються на великі групи. Як приклад, наведемо деякі з них:

-топоніми (назви географічних об'єктів);

-зооніми (імена або клички тварин);

- хремотоніми (об'єкти матеріальної культури);
- теоніми (назви «вищих сил» та божеств);
- етноніми (назви окремо вибраних етнічних груп);
- астроніми (назви небесних тіл або предметів мегасвіту);
- та багато інших [4, с. 186-188].

Незважаючи на той факт, що велика кількість перекладознавців та науковців давно цікавилася вивченням правильного та адекватного відтворення власних назв при перекладі, до сих пір не існує жодних універсалій та рекомендацій щодо правильного їх перекладу. Проблема їх відтворення полягає в тому, що дуже часто власні назви виступають носіями культурно-маркованих відтінків, що є притаманими певній мові, і, саме тому, існує велика кількість суперечок щодо того, як їх правильно відтворювати у мові перекладу [3].

Дилема щодо того, як правильно перекладати художні твори завжди була і залишається яблуком розбрату серед перекладознавців та лінгвістів [2, с. 3-5].

Відтворення власних назв зазвичай є джерелом проблем не лише для початківців, але й для досвідчених фахових перекладачів. Глибоке знання та оволодіння способами та хитрощами передачі онімів з однієї мови на іншу виступає найголовнішим способом їх еквівалентного та адекватного відтворення перекладачем або інтерпретатором [6, с. 3-11].

До найпоширеніших методів перекладу власних назв відносять калькування, транскрипцію, транслітерацію, створення авторських неологізмів та описовий переклад.

Для аналізу способів відтворення власних назв у художньому творі було взято цикл фентезійних романів Джорджа Мартіна «Пісня льоду та полум'я».

Ономастика в романі Дж. Р. Р. Мартіна «Гра престолів» представлена різноманітними типами іменників, що поділяються на три основні семантичні групи: антропоніми, зооніми і топоніми. Усі ці групи семантично пов'язані одна з одною. Власні імена в творах є частиною стилістичних літературних засобів автора. У тексті мовою оригіналу вони виконують різні функції залежно від образу персонажа та тексту автора.

Найпоширенішими способами відтворення власних назв у творі Дж. Мартіна є транскрипція (транскрибування), транслітерація та калькування.

При використанні прийому транскрипції, власні назви відтворюються за допомогою букв мови перекладу і головний фокус перекладача зміщується саме на ідентичне або дуже подібне звучання слова по відношенню до оригіналу [7]. Транскрибування особових іменників з фентезійного роману «Гра престолів», за мотивами «Пісні льоду і полум'я» Дж. Р. Р. Мартіна, були використані в наступних випадках:

а) при передачі прізвищ, розроблених Дж. Р. Р. Мартіном, які побудовані за класичною моделлю англійських прізвищ, використовуючи в якості матеріалу англійську лексику: *Westerling* (Уестерлінг), *Greyjoy* (Грейджой), *Tallhart* (Толхарт);

б) у передачі імен, придуманих Дж. Р. Р. Мартіном. До цієї групи входять гіпокористичні: *Dany* (від *Daenerys*, передане як Дені); *Kvothe* (Квоут), *Tywin* (Тайвін);

в) при передачі змінених Мартіном словникових імен: *Gendry* (Джендрі), *Catelyn* (Кейтілін);

г) при перекладі оригінальних невмотивованих особових іменників з твору Дж. Р. Р. Мартіна: *Dorne* (Дорн), *Baedn* (Бейдн), *Vaes Dothrak* (Вейес Дотрак);

д) у перенесенні імен незаконнонароджених дітей вищого класу в творі Дж. Р. Р. Мартіна: *Stone* (Стоун), *Flowers* (Флауерс), *Snow* (Сноу); у даному випадку використання методу транскрипції вело до втрати частини семантики [5];

На відміну від транскрипції, прийом транслітерації полягає в відтворенні власної назви мови оригіналу саме за допомогою абетки мови перекладу, не роблячи при цьому акцент на звуковій передачі слова у перекладі. Іншими словами, транслітерація це саме намагання відтворити буквену форму слова [7, с. 1-2]. Транслітерація при перекладі була використана в наступних прикладах:

а) при передачі антропонімів (назв людей) - *Tyrion Lanister* (Туріон Ланістер), *John Snow* (Джон Сноу), *Viserys Targaryen* (Візерис Таргарієн).

б) оригінальні зооніми (драконіми та ліконіми зокрема) - *Vhagar (Вхагар)*, *Valerion (Балеріон)*, *Nymeria (Нимерія)*;

в) фруріоніми (назви фортець або замків) - *Winterfell (Вінтерфелл)*, *Casterly Rock (Кастерлі Рок)*, *Harrenhal (Харренхол)*.

г) частина видуманих Мартіном прізвищ за моделями англійських словникових прізвищ на основі англійської лексики: *Baratheon (Баратеон)*, *Florent (Флорент)*, *Lefford (Лєффорд)*, *Mormont (Мормонт)*, *Tarly (Тарлі)*;

При відтворенні власних назв застосовується також метод калькування. Калькування можна охарактеризувати як «дослівний» переклад з першоджерела на мову перекладу. Сутність даної операції полягає в перекладі власної назви спочатку частками, а потім їх складання в одне ціле [7, с. 2].

У перекладі роману даний спосіб застосовувався дуже часто. У перекладі «калькувалися» наступні одиниці:

а) оніми, що позначають асоціативні реалії: *The Long Night (Довга Ніч)*, *Red Wedding (червоне, багряне весілля)*;

б) власні назви на позначення зброї (зокрема мечів): *Blackfyre (Чорне Полум'я)*, *Widow`s Wail (Вдовиний Плач)*;

в) власні географічні назви (топоніми): *White Harbor (Біла Гавань)*, *God`s Eye (Боже Око)*, *Saltspear (Солеспис) та інші*;

г) посади або титули: *The King in the North (Король Півночі)*, *High Septon (Верховний Септон)*.

У перекладі цього фентезійного роману також застосовуються наступні способи перекладу власних назв (значно рідше, аніж попередні):

- Адаптація (*Dothraki horselords- Дотрацькі комонники*);
- Створення неологізму (*Godswood- Богопраліс*);
- Опущення (*Masters of Whisperers- нашіптувач*) [5].

Проаналізувавши наведену інформацію, можна зробити висновки, що найчастішим методом передачі є калькування. Транслітерація доволі популярна і використовується для передачі назв міст і титулів. У деяких випадках транслітерація і калькування здійснюються одночасно.

Найпродуктивнішим методом для обох видів перекладу є транскрипція, що використовується українськими перекладачами для передавання онімів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Артюх А. О. Аналіз застосування прийомів перекладу при відображенні авторських неологізмів. URL: <http://confesp.fl.kpi.ua/node/1211> (дата звернення: 18.10.2022).
2. Вороніна К. В. Відтворення власних назв творів жанру фентезі українською мовою (на матеріалі роману-казки Дж. Р. Р. Толкіна “The Hobbit, or there and back again”). Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. 2019 № 39 том 3
3. Коломієць Л. В. Концептуально-методологічні засади сучасного українського поетичного перекладу (на матеріалі перекладів з англійської, ірландської та американської поезії). К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2004. 522 с.
4. Кочерган М. П. Вступ до мовознавства. К.: Академія, 2005. 368 с.
5. Мартін Дж. Р. Р. Гра Престолів. Пісня льоду й полум'я. Книга перша. Пер. з англ. Н. Тисовської. К. : Видавнича група КМ-БУКС, 2022. 800 с.
6. Співак С. М. Власна назва в композиційно-смісловій структурі віршованих текстів американської поезії: комунікативно-когнітивний підхід: автореф. дис. канд. філол. наук: 10.02.04 / Київ, 2004. 19 с.
7. Ящук О. Л. Особливості перекладу англійських власних назв. URL: [doklad_12_5_29.pdf](#) (дата звернення: 20.10.2022).

Маковська О.В.

Науковий керівник: кандидат філологічних наук,

доцент Борисенко Н. Д.

ОРГАНІЗАЦІЯ СЛОВНИКОВОЇ СТАТТІ У ТЛУМАЧНИХ ОНЛАЙН СЛОВНИКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Наше дослідження присвячено вивченню тлумачних онлайн словників англійської мови. Розвідка є **актуальною** з огляду на розвиток сучасної

комп'ютерної лексикографії та необхідність дослідження будови онлайн словників. Метою роботи є вивчення словникових статей, що передбачає їхній зіставний аналіз у словниках Oxford Dictionary [6], Merriam-Webster [5], Longman Dictionary of Contemporary English [4] для виявлення спільних та відмінних рис їхньої будови.

Вважається, що словники є не просто зібранням ізольованих слів або інших одиниць мови, а складною системою лексем, які так чи інакше об'єднанні або протиставленні одна одній [2]. Згідно з лексикографами, центральне місце у типології словників займає тлумачний, тобто такий, що дає пояснення значень слів та може містити різні додаткові коментарі та примітки [3, с. 274].

У традиційній лексикографії, довгий час велику роль відігравали друковані тлумачні словники, практика укладання яких у Великій Британії є досить тривалою. Так, перше видання Оксфордського словника англійської мови вийшло друком 1 лютого 1884 року [1, с. 33]. Нині цей словник є одним з найвідоміших та найповніших словників англійської мови і містить більше 300 тис. статей [1, с. 40]. Проте, наразі у зв'язку зі світовою діджиталізацією та популярністю Інтернету, значна увага у лексикографії приділяється вивченню та аналізу саме **онлайн** версій тлумачних словників. Останні забезпечують швидкий пошук, стрімке оновлення та редагування змісту словників, додавання нових та видалення старих слів. У сучасному світі слова з'являються дуже стрімко і саме онлайн словник забезпечує їхню швидку фіксацію, що є неможливим для друкованого словника.

Для порівняння словникових статей словників, що досліджуються, було обрано словникову статтю лексеми *mother*. Аналіз емпіричного матеріалу свідчить, що словникові статті у тлумачних онлайн словниках англійської мови Oxford Dictionary [6], Merriam-Webster [5], Longman Dictionary of Contemporary English [4] містять не лише дефініцію слова, а й вимову у британському варіанті англійської мови (у Longman Dictionary of Contemporary English [4] подано вимову в американському варіанті англійської мови) для слухового сприйняття, транскрипцію, синоніми, антоніми, похідні слова, приклади вживання лексем у

реченні, а у Merriam-Webster [5] та Oxford Dictionary [6] додатково – історію та походження лексеми. Щодо кількості підрозділів у словниковій статті, то Oxford Dictionary [6] та Longman Dictionary of Contemporary English [4] складаються з 3, а Merriam-Webster [5] з 5 підрозділів. Інформація про лексему в Oxford Dictionary [6] включає 1. розгорнуті тлумачення слів, з вказівками на граматичні ремарки *noun, verb*, які вказують на частини мови, до якої належить лексична одиниця, що розглядається, транскрипцію, функцію прослуховування вимови, приклади вживання лексеми у реченнях та синоніми; 2. фразові сполуки з досліджуваним словом; 3. походження лексеми.

Наявні відмінні риси у структурі словникових статей зводяться до того, що у словнику Merriam-Webster [5] частину інформації, а саме синоніми, речення-приклади подано окремими блоками, на відміну від словника Oxford Dictionary [6], крім того, є блок з похідними словами. Розглядаючи відмінні риси Longman Dictionary of Contemporary English [4] від інших зазначаємо, що тезаурус представлено як окремий блок словникової статті, що надає інформацію про похідні слова, з поясненням щодо їх вживання.

Щодо дефініцій, то їх в Oxford Dictionary 6:

- ✓ *mother – a female parent*
- ✓ *mother – a female animal in relation to its offspring* (з позначкою *as modifier*);
- ✓ *mother – an elderly woman* (з вказівкою *archaic*);
- ✓ *mother – an important female figure in the origin and early history of something*;
- ✓ *mother – an institution or organization from which others of the same type derive*;
- ✓ *mother – the head of a female religious community* (подано рекомендацію щодо вживання - *as a title or form of address* [6]).

У словнику Merriam-Webster подано також 6 визначень, деякі з яких збігаються за значенням з попереднім словником:

- ✓ *mother - a female parent*;

- ✓ *mother* - source, origin;
- ✓ *mother* - maternal tenderness or affection;
- ✓ *mother* - something that is an extreme or ultimate example of its kind especially in terms of scale;
- ✓ *mother* (adjective) - relating to mother;
- ✓ *mother* (verb) - to give birth to [5].

Водночас у словнику Longman Dictionary of Contemporary English подано лише 3 тлумачення:

- a) *a female parent of a child or animal*;
- b) *something very large and usually very good*;
- c) *the woman who is in charge of a convent* [4].

Лише словники Merriam-Webster [5] і Oxford Dictionary [6] містять розгорнуту інформацію щодо походження та етимології лексеми:

➤ середньоанглійське *moder*, від давньоанглійського *mōdor*; споріднено до давньоверхньонімецького *muoter*, латинського *mater*, грецького *mētēr*, від санскритського *mātr* [5].

➤ давньоанглійське *mōdor*, німецького походження; споріднений з голландським *moeder* та німецьким *Mutter*, від індоєвропейського кореня *mehter*, який поділяють латинське *mater* та грецьке *mētēr* [6].

Отже, спільними рисами організації словникових статей лексичної одиниці *mother* в тлумачних онлайн словників англійської мови Merriam-Webster, Longman Dictionary of Contemporary English та Oxford Dictionary є наявність визначень лексем; транскрипція та аудіовимова; тлумачення представлені у різних частинах мови та містять граматичні ремарки; приклади вживання слова у реченнях.

Аналіз дозволяє виділити низку відмінних рис у представленій інформації та будові словникових статей. Так, лише словник Merriam-Webster розглядає лексему *mother* як прикметник. У словниковій статті Longman Dictionary of Contemporary English не представлено інформації щодо історичної появи слова, проте в ньому тезаурус є частиною словникової статті, в той час, як в двох інших ресурсах існує розмежування між словником та тезаурусом. Крім того, він подає

прикладі з корпусу та позначки S1 та W1, які вказують на популярність вживання лексичної одиниці. Oxford Dictionary має функцію *more example sentences*, яка дозволяє подивитись більше прикладів вживання слова у тому чи іншому значенні. Лише у Longman Dictionary of Contemporary English подано два варіанта вимови в британському та американському варіантах англійської мови.

Подальшою перспективою розвідки є порівняння тлумачних онлайн словників англійської та німецької мов.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Драбовська Д. А. Лінгвокультурологічна концепція лексикографії США / Д. А. Драбовська – Львів : Львівський національний університет ім. І. Франка, 2015. – 289 с.
2. Дубичинский В. В. Принципы лексикографирования и принципы словарей. Современные проблемы лексикографии : сб. науч. трудов. Харьков : ХГПУ, 1992. С. 135–140.
3. Лясков О. О. Тлумачний словник і його місце у загальній словниковій типології. / О. О. Лясков – Одеса : ПДПУ ім. К.Д. Ушинського, 2021. – 278 с.
4. Longman Dictionary of Contemporary English. [Електронний ресурс] – URL: <https://www.ldoceonline.com/>
5. Merriam-Webster Dictionary Online. [Електронний ресурс] – URL: <https://www.merriam-webster.com/>
6. Oxford Dictionary. [Електронний ресурс] – URL: <https://www.lexico.com/>

Марчук М. В.

Науковий керівник: кандидат філологічних наук,

доцент Гирич О. В.

ЛІНГВІСТИЧНІ ЗАСАДИ СТВОРЕННЯ СИСТЕМ АВТОМАТИЧНОГО ОПРАЦЮВАННЯ ТЕКСТІВ ПРИРОДНОЮ МОВОЮ

Сучасний світ лінгвістики потребує постійного розвитку, тому опрацювання текстової інформації незмінно залишається її провідним

завданням. Автоматично-лінгвістичне опрацювання природно-мовних текстів (АОПТ) є основною проблемою інтелектуалізації інформаційних технологій (ІТ) [1, 4, 5, 6, 7].

Для автоматизації етапів аналізу/синтезу природно-мовних текстів створюють різні моделі процесів АОПТ та ефективні алгоритми та структури подання природно-мовних текстових масивів даних (ПТМД). Традиційно лінгвістичний аналіз масивів природно-мовних текстів подають як послідовність процесів морфологічного, синтаксичного та семантичного аналізу/синтезу. Для кожного процесу створені відповідні моделі, методи та алгоритми: орієнтовані на конкретні групи мов (морфолексичний аналіз); системні граматики Холідея, граматики Ноама Хомського [9, 10], розширені мережі переходів (синтаксис речення); класичні семантичні мережі та фреймові моделі Мінського (семантика тексту). Вагомий внесок у розвиток автоматичного синтаксичного аналізу текстів природньої мови також зробили Джон Бекус (синтаксис формальних мов), Джоакім Нівре (граматика залежностей) [12], Даніель Юрафський [11], Джеймс Мартін (обробка природньої мови). Серед вітчизняних науковців тему автоматичного синтаксичного аналізу досліджували й дотепер її опрацьовують: І. П. Білецька, В. Г. Волошин, Т. А. Грязнухіна, Н. П. Дарчук [4], О. В. Гирин [3].

Актуальність автоматичної обробки тестової інформації пояснюється значним збільшенням кількості інформації та ускладненням її обробки. Наразі автоматична обробка текстів може застосовуватися для вирішення безлічі завдань, з багатьма з яких кожна людина стикається щодня.

Активним є розвиток мовознавчих дисциплін для потреб галузі комп'ютерних наук та ІТ. Інтеграційні процеси в цій галузі наук сприяють активному залученню науковців у сфері досліджень АОПТ для розроблення та створення автоматизованих ІС опрацювання багатомовної текстової інформації. Найскладніші проблеми АОПТ зумовлені явищами полісемії, омонімії тощо, які характеризують неоднозначність мови і ускладнюють процес виявлення коректного відображення семантично-синтаксичної структури тексту в

формальне подання через логічну інтерпретацію [2, с. 247].

Природно-мовні текстові масиви даних в усній і писемній формі є основним засобом подання і збереження інформації. Тому ефективність використання ІТ залежить значною мірою від вирішення проблеми АОПТ, кінцева мета якого – розпізнавання їх змісту. В АОПТ виділяються два рівні залежно від глибини і складності процесу опрацювання: формального (перетворення фрагментів тексту без звернення до аналізу його змісту) та змістового (розпізнавання змісту окремих елементів і логіко-семантичних відношень між ними для подання семантики повідомлення).

Перший рівень (формальне опрацювання) – основа всіх існуючих ІТ у діючих системах АОПТ, а другий рівень – поле для теоретичних й експериментальних досліджень автоматичного семантичного аналізу. Обов'язковою складовою частиною лінгвістичного забезпечення будь-якої системи АОПТ є автоматичний морфологічний аналіз (АМА), до завдань якого входять: визначення для одиниць тексту інформації місця у морфологічній системі відповідної мови; ідентифікація словоформ однієї лексеми.

Внаслідок роботи АМА кожній словоформі тексту приписують коди частин мови і значення граматичних категорій (рід, число, відмінок, вид, час, особа тощо). Характер цієї інформації, обсяг її й методи, за допомогою яких встановлюють морфологічну інформацію, залежать від мети дослідження, у межах якого здійснюється АМА, від орієнтації на характер текстів, що аналізують. Морфологічний аналіз присутній на всіх етапах аналізу тексту, тому що ані морфемний, ані синтаксичний, ані семантичний аналіз не можуть обійтися без визначення частин мови. При автоматичному синтаксичному аналізі лише за наявності лексико-граматичної та граматичної інформації до кожної словоформи можна синтаксично прив'язати словоформи у реченні. На рівні формального аналізу тексту морфологічна інформація забезпечує доступ комп'ютера до змісту, опосередкованого через співвіднесеність одиниць змісту з одиницями виразу. Морфологічні ознаки одиниць тексту мають стати інструментом дослідження зв'язку між лексикою і граматику, між

використанням його у мовленні, між парадигматикою (в аспекті розгляду відмінкових форм відмінюваних слів) і синтагматикою (в аспекті лінійних зв'язків слів, сполучуваності у тексті). Функцію саме такого «перекидного містка» виконують частини мови [2, с. 248].

Принципову відмінність стратегій традиційного і комп'ютерного морфологічного аналізу визначив Ю. Марчук. Він стверджував, що у комп'ютерній лінгвістиці поняття морфологічного аналізу є поняттям операційним. Якщо у традиційній лінгвістиці до морфологічного аналізу належить те, що характеризує форму і відповідає на питання «що» класифікують, то в обчислювальній (прикладній) лінгвістиці важливо не «що», а «як» одержують ту чи іншу інформацію [8]. Справді, до етапу морфологічного аналізу входить велика кількість операцій, за допомогою яких можна одержати необхідну морфологічну інформацію.

Практично АМА присутній в усіх видах аналізу тексту, оскільки жоден з них не може обійтися без аналізу форм слів, визначення належності слова до граматичного класу. Лінгвістичним поясненням цього є об'єктивно існуючий тісний зв'язок між лексичними і граматичними значеннями одиниць мови, а також між системами парадигматичних і синтагматичних відношень. Морфологічна інформація забезпечує доступ комп'ютеру до змісту тексту, оскільки досі єдиним реальним шляхом автоматичного аналізу плану змісту залишається опосередкований шлях через співвіднесення його з одиницями плану вираження. На думку А. Савченко, погляд на частини мови як на лексико-граматичні класи слів слугує теоретичною підставою обов'язковості розв'язання задачі визначення граматичних класів при автоматичному перетворенні текстової інформації [2, с. 248].

Вирішення проблеми автоматичного кодування слів тексту, тобто приписування їм кодів граматичних класів, пов'язане, насамперед, з питанням принципів граматичної класифікації.

Отже, можна констатувати, що під граматичним (морфологічним) треба розуміти значення, абстраговане внаслідок обов'язкового розрізнення не менше

двох однотипних, постійно повторюваних ознак великої кількості конкретних слів з властивими їм лексичними значеннями.

Синтаксичний розбір є стандартною технікою, яка використовується в галузі обробки природної мови. Але перш ніж синтаксичний аналізатор зможе розібрати речення, йому необхідно надати інформацію про кожне слово в реченні, тому синтаксичний аналіз природної мови потребує розвитку та покращення, особливо його граматична складова.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Анісімов А.В., Марченко О.О., Никоненко А.О. Алгоритмічна модель асоціативно-семантичного контекстного аналізу текстів природною мовою. Пробл. програмув. Київ, 2008. № 2, 3. С. 379–384.
2. Висоцька В.А. Особливості моделювання синтаксису речення слов'янських та германських мов за допомогою породжувальних контекстновільних граматики : Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Серія : Інформаційні системи та мережі. 2015. № 814. С. 246–276.
3. Гирич О.В. Автоматичний синтаксичний аналіз англійської мови: застосування та перспективи : Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філологічні науки, 2017. №1. С. 26–30. URL: <http://nniif.org.ua/File/17govasa.pdf>.
4. Дарчук Н.П. Комп'ютерна лінгвістика (автоматичне опрацювання тексту): підручник. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2008. 351 с.
5. Любченко Т.П. Лексикографічні системи граматичного типу та їх застосування в засобах автоматизованого опрацювання мови : автореф. дис. ... канд. техн. наук : 10.02.21. Київ, 2011. 19 с.
6. Марченко О.О. Алгоритми семантичного аналізу природномовних текстів : автореф. дис. ... канд. фіз.-мат. наук : 01.05.01. Київ, 2005. 15 с.
7. Партико З.В. Прикладна і комп'ютерна лінгвістика. Вступ до спеціальності: навч. посіб. Львів : Афіша, 2008. 224 с.

8. Чейлитко Н. Г. Корпусне дослідження зон зв'язків словоформ в українському реченні. Лінгвістичні студії. 2009. № 18. С. 268–275.
9. Chomsky N. Formal properties of grammars. Wiley : Handbook of Mathematical Psychology, 1963. 2, Ch. 12. P. 323–418.
10. Chomsky N., Miller G.A. Introduction to the formal analysis of natural languages. Wiley : Handbook of Mathematical Psychology, 1963. 2, Ch. 12. P. 269–322.
11. Jurafsky D. From Languages to Information. Stanford, 2020. URL: https://web.stanford.edu/class/cs124/lec/Information_Extraction_and_Named_Entity_Recognition.pdf.
12. Nivre, J., Hall J., Nilsson J. Maltparser: A language-independent system for data-driven dependency parsing. Natural Language Engineering, 2007. 13:95. P.

Матвієць Д. А.

Науковий керівник: кандидат філологічних наук,

доцент Нідзельська Ю. М.

ОСНОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ ЯК ВАЖЛИВИХ МОВЛЕННЄВИХ СТРУКТУР

Перш за все, варто підкреслити, що фразеологія завжди була цікавим предметом дослідження для мовознавців. Адже саме фразеологічний склад мови містить в собі і лінгвістичні, і культурно-етнографічні аспекти, які викликають глибоку зацікавленість серед сучасних дослідників. Метою цієї статті є розгляд основних властивостей фразеологічних одиниць. Також варто зазначити, що фразеологію необхідно сприймати як самостійну лінгвістичну дисципліну. Вона давно вже відокремилась від методів дослідження, які прослідковуються в синтаксисі, лексикології, стилістиці, хоча немає заперечень, що вона містить в собі аспекти вказаних дисциплін. Більше того, останнім часом інтерес до фразеології дійсно зростає, що є пов'язаним зі значним образним та валоративним потенціалом цих структур, з труднощами правильного розуміння значень,

перешкодами у процесі їх адекватного перекладу іншою мовою. Відомо, що одним з перших мовознавців, хто детермінував явище стійких зворотів, також закономірності їх утворень, був філолог О. Потебня.

Таким чином, термін фразеологізм, як це підкреслено О. Жудро, походить з грецької мови, він означає неподільні цілісні за значенням сполучення слів, які відтворюються в усному та писемному мовленні. Відтак, у фразеологічних одиницях акумульовані, відображені та закодовані глибокий досвід, звичаї, традиції, культура, реалії, минуле певного етносу, особливості історичного розвитку. Детальне дослідження фразеологізмів є надзвичайно актуальним для забезпечення адекватного сприйняття інформації, її декодування, а також її відтворення. Більше того, фразеологізми як вагомі мовленнєві структури за допомогою своєї експресивності, часто є яскравим вербальним відображенням емоційних станів особи, групи осіб, також вони є ефективними засобами для відтворення існуючої системи цінностей у комунікативно-прагматичному плані, поведінкових особливостей [2].

Як відомо у сучасній лінгвістиці, фразеологічні одиниці можуть поділяти на основі структурно-семантичних, граматичних, функціонально-стилістичних ознак. Отже, серед них виокремлюють ідіоми, які вважають семантично неподільними фразеологічними одиницями, а їхнє значення не виводять зі значення окремих компонентів. Далі фразеологічні єдності, які розуміють як семантично неподільні звороти, їхнє цілісне значення може бути мотивованим значенням компонентів. Окрім того, є фразеологічні сполучення – це семантично подільні фразеологізми, у їх складі є основне стрижневе слово. Сьогодні існує погляд, згідно з яким, усе те, що визначає певну стійку сполуку слів як фразеологічну одиницю є, перш за все, семантично й граматично пов'язані сполучення слів, збудовані за моделями словосполучень чи речень, які мають багатий стилістичний та експресивний зміст.

Крім того, часто виникає питання ще з приводу того, чи повинна фразеологія займатися аналізом стійких сполук слів нефразеологічного типу. Типова фразеологічна одиниця подібна до окремого слова саме тим, що

відношення між її частинами ідіоматичне. Для неї типовим є семантична цілісність, вона, як правило, сприймається саме як одна одиниця мовлення. Таким чином, у такому випадку доречним є розгляд класифікації фразеологічних одиниць задля ознайомлення з методами їх дослідження [1, с.7-8].

У нашій статті важливо розглянути, які є методи вивчення фразеологізмів.

Отже, метод семантичної ідентифікації об'єктів фразеології полягає в тому, що у стійких сполуках слів визначається загальна ознака, якою можливо, чи неможливо замінити певний зворот одним словом, яке називається ідентифікатором. Немає необхідності, щоб у мові існував відповідний синонім. З іншого боку, контекстологічному методу властива максимальна об'єктивність дослідження. Оскільки дозволяється звільнитися від логістичного, психологічного, стилістичного трактування досліджуваного явища або явищ. Більше того, контекстологічний аналіз надає змогу вченим за допомогою певних маніпуляцій виявити суть семантичної дії слів у мовленні, а саме: виявити межі сполучуваності слова при збереженні ним лексичного значення; висвітити характер участі лексичних значень слів, що складають даний контекст, у здійснюванні номінації; підкреслити міру закріпленості складу і структури даного словосполучення тощо [1, с.30-31].

Отже, фразеологізми є важливими мовленнєвими утвореннями, їх структурні, семантичні властивості є цікавими для сучасних лінгвістів. Перспективою подальших наукових пошуків вважаємо вивчення таких фразеологічних одиниць, які мають значення рис характеру людини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Баран Я., Зимомря М. *Теоретичні основи фразеології*: навчальний посібник. Ужгород: Ужгородський державний університет, 1999. 176 с.
2. Жудро О. Мотивуюча роль фразеологізмів у процесі навчання та викладання іноземної мови (на матеріалі іспанської мови) URL : <https://er.nau.edu.ua/handle/NAU/38330> (дата звернення: 1.11.2022).

ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ ТВОРУ РЕЯ БРЕДБЕРІ "КУЛЬБАБОВЕ ВИНО"

Художній текст – відображення думки, часу і культури автора, тому переклад художньої літератури вважається досить складним видом перекладацької діяльності.

Під час роботи з художнім твором перекладачеві потрібно добре знати мову вихідного тексту, володіти фоновими знання про історію народу та його культуру. На вищому рівні автор повинен володіти мовою перекладу, щоб правильно підібрати або компенсувати деякі виразні засоби. Під час художнього перекладу виникають проблема вибору лінгвістичної або літературознавчої позиції, дослівного або вільного перекладу [5].

Художні переклади можуть бути або дослівно точними (лінгвістичний підхід), але художньо неповноцінними, або художньо повноцінними (літературознавчий підхід), але далекими від оригіналу (вільний переклад), тому до цього виду перекладу намагаються підходити з середньою між зазначеними вище позиції.

Перекладацька трансформація (ПТ) – це якісне міжмовне перетворення, яке полягає у зміні семантичних або формальних (граматичні та лексичні перетворення) компонентів вихідної мови для передання інформації мовою перекладу [5].

Метою статті є аналіз лексико-граматичних трансформацій при перекладі твору Рея Бредбері "Кульбабове вино".

"Вино з кульбаб" посідає особливе місце у творчості Бредбері, оскільки не може бути віднесене до жанру фантастики, а, навпаки, оповідає про реальні будні сім'ї, що проживає в маленькому містечку. Воно нагадує рідне місто письменника,

дитинство та юнацтво хлопчиків-підлітків, які філософствують, радіють кожному літньому дню, грають у дитячі ігри та по-дорослому аналізують складні життєві обставини. Естетика художніх образів роману, ліричність, філософські міркування знаходять своє вираження в розмаїтті словесних засобів художньої виразності, метафоричності, багатстві епітетів і порівнянь [2].

Перекладачу В. Митрофанову вдалося знайти адекватні засоби для відтворення художньої семантики роману "Кульбабове вино" завдяки використанню великого арсеналу перекладацьких стратегій і трансформацій.

Важливим художнім елементом роману є пейзаж, описи природи, пори року, які співзвучні психологічному стану героїв. Перекладачу вдається знайти яскраві словесні образи, які в деяких випадках виявляються яскравішими за оригінал за рахунок додавань, замін, компенсаторних стратегій.

It was a quiet morning, the town covered over with darkness and at ease in bed [1].

Ранок був тихий, місто, оповите темрявою, мирно ніжилось в ліжку [4].

Образ *darkness* передано поетичним словом темрява, а лаконічне *at ease in bed* передано за допомогою прислівника мирно і дієслова ніжився, що, безумовно, "підсилює" образ. У наступному прикладі спостерігається така ж тенденція посилення за рахунок заміни слів нейтрального рівня емоційності на більш виразні.

This day now, he nodded, smelled as if a great and nameless orchard had grown overnight beyond the hills to fill the whole visible land with its warm freshness [1].

Ось, наприклад, сьогодні – пахне так, ніби однієї ночі там, за пагорбами, казна-звідки взявся величезний фруктовий сад, і все до самого обрію так і пахне [4].

Вдале порівняння і заміна слова "невидимий" (*unseen*) на поетичне незримий у наступному прикладі також відображають прагнення перекладача поетизувати художній світ роману за рахунок частотності застосування цієї перекладацької стратегії:

LITTERA SCRIPTA MANET

Here, here, did they see? Батько вказав. Here was where the big summer-quiet winds lived and passed in the green depths, like ghost whales, unseen [1].

Он там, вказав пальцем батько, там мешкають величезні, по-літньому тихі вітри і, незримі, плывуть у зелених глибинах, немов примарні кити [4].

Слід зазначити також, що стратегії посилення емоційності перекладу можуть розглядатися і як компенсація, оскільки спостерігаються окремі втрати образності, наприклад:

Douglas's tongue hesitated on the texture of bread and deviled ham. No... no... it was just a sandwich [1].

Дуглас перестав жувати і помацав язиком хліб і шинку. Ні, ні... звичайний сендвіч [4].

Метафора *tongue hesitated* виявилася складною для передачі, і цей елемент сюжету, імовірно, не потребував емоційного забарвлення, тому в перекладі образ був спрощений.

Головним показником якості перекладу художнього твору є його популярність серед читачів, зацікавленість дослідників і критиків, бажання повертатися до тексту перекладу знов і знов.

Кожен історичний період розвитку культури та літератури потребує нових перекладів і перекладачів, але якщо наявний переклад ще не вичерпав себе, якщо він затребуваний, тоді можна з упевненістю сказати, що переклад задовольняє вимогам читацької публіки та є свідченням його якісного виконання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Bradbury R. Dandelion Wine = Вино из одуванчиков. СПб. : Антология, 2016. 288 с.
2. Bradbury R. Journey to a Far Metaphor. The Washington Post. Book World. 1994. 11 September. P. 10.
3. Eller J. R., Touponce W. F. Bradbury Ray: The Life of Fiction. The Kent State University Press, 2004. P. 538.

4. Бредбері Р. Марсіанські хроніки. Повісті. Оповідання / Рей Бредбері ; пер. з англ. Олександр Терех, Євген Крижевич, Володимир Митрофанов ; [ред. О. Т. Ленік]. Київ : Дніпро, 1988. 589 с.

5. Комиссаров В. Н. Теория перевода (лингвистические аспекты). М. : Высш. шк. 1990. 253 с.

Мельниченко В. П.

Науковий керівник: кандидат філологічних наук,

доцент Полховська М. В.

ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ПОНЯТІЙНОГО ЗМІСТУ ТЕРМІНІВ У МОВЛЕННЄВОМУ ПОРТРЕТУВАННІ ПЕРСОНАЖІВ

Лінгвістичні дослідження у сфері мовленнєвого портретування останніх років свідчать про ускладнення і диференціацію понятійного змісту терміну у порівнянні з його першим трактуванням. Помітна тенденція до використання низки спеціальних одиниць: мовний портрет, комунікативний портрет, мовленнєва поведінка і мовленнєва характеристика, лінгвокультурний типаж, художній образ як повних аналогів мовленнєвого портрету призводить до певної термінологічної плутанини. Різноманітний спектр аналізу понять, споріднених з мовленнєвим портретом, у новітніх наукових парадигмах (літературознавстві, когнітивній лінгвістиці, лінгвоперсонології та лінгвокультурології) надає змогу більш детально і точно його розтлумачити.

З існуючих сьогодні визначень мовленнєвого портрету виокремлюємо два, на нашу думку, основних:

1) мовленнєвий портрет – це сукупність мовних і мовленнєвих характеристик комунікативної особистості в окремо взятий період існування. У такому мовленнєвому портреті знаходять відображення такі аспекти особистості як вікові, гендерні, психологічні, соціальні, етнокультурні, лінгвістичні. До вікових характеристик належить сукупність ознак фізіологічної, психічної і соціальної діяльності людини.

2) мовленнєвий портрет – це набір мовленнєвих переваг мовця у конкретних обставинах для актуалізації певних намірів і стратегій впливу на слухача. Однією із його характеристик при цьому є фіксація вербальної поведінки, доведення її до автоматизму у випадках повтору певних комунікативних ситуацій.

Існування дихотомії мови і мовлення дозволив дослідникам виокремити такі поняття як *мовний і мовленнєвий портрет*. Наразі серед розповсюджених визначень *мовного* портрету необхідно виокремити його визначення як: 1) втілення в мові мовної особистості; 2) набору мовних навичок мовця в конкретних обставинах для актуалізації намірів і стратегій впливу на слухача. При цьому *мовний* портрет є індивідуальним (відображає особливості конкретної мовної особистості) і колективним (відображає узагальнені мовні звички, які притаманні певному віковому, соціальному, професійному колу людей).

Мовний портрет особистості складається при врахуванні індивідуальних мовних переваг, мовленнєвий проявляється через її комунікативну поведінку. У центрі уваги індивідуального мовленнєвого портрету знаходиться індивідуальний стиль, що відображає особливості конкретної мовної особистості, при цьому у фокус дослідження попадають певні яскраві діагностуючі плями, оскільки у цілому мовні парадигми, від фонетичної до словотворчої, відповідають загальнонормативним параметрам. Відмінністю між мовним і мовленнєвим портретом вбачають в тому, що мовний портрет через його індивідуальні мовні переваги є більш точним, тоді як мовленнєвий портрет проявляється через вербальний ряд і через комунікативну поведінку. У цьому аспекті обидва поняття є складовими поняття лінгвокультурний типаж, яке детермінує не лише мовну чи комунікативну поведінку особистості, а й надає загальну, національну, лінгвістичну чи соціокультурну уяву про неї [3, с. 52].

Мовленнєвий портрет – це систематичний опис особливостей комунікативної поведінки людини, а саме переломлення словесних норм, аналіз вибору певної лексики, синтаксичних зворотів, володіння різними жанрами мовлення, дослідження її паравербальної поведінки. Засобами створення

мовленнєвого портрета персонажа є стилістичні елементи, стилістично маркована лексика, які вимагають особливої уваги від перекладача задля повного відтворення їх у цільовому тексті [1]

Прояви мовної особистості найбільш яскраво представлені в художній літературі, оскільки вона має значно більше семантичне навантаження [6, с. 107]. У літературі мовленнєвий портрет є засобом створення художнього образу. Схема опису мовленнєвого портрету виглядає таким чином: 1. особливості набору мовних одиниць (лексичних та граматичних одиниць), які об'єктивують загальний рівень лексичного запасу мовця, і мовленнєві одиниці і обороти, що він використовує найчастіше; 2. синтаксичний портрет, що складається з найбільш типових для комуніканта синтаксичних конструкцій і характеристик; 3. тенденції в особливостях мовленнєвої поведінки, цілі і інтенції, які особистість найчастіше переслідує в комунікації [4]

До 60-х років ХХ століття мовленнєвий портрет існує як літературознавче поняття, що позначає один із засобів створення художнього (головним чином драматургічного) образу. Визначення мовленнєвого портрету в лінгвістичних словниках Д. Е. Розенталь і О. С. Ахманової наводиться суто в літературознавчому контексті, дублюючись при цьому з поняттям мовленнєвої характеристики – це підбір особливих для кожної діючої особи літературного твору слів та словосполучень як засіб художнього зображення персонажу.

Літературознавчий термін «літературний персонаж» використовується для позначення різноманітних явищ у багатьох гуманітарних сферах і розглядається як художнє відтворення людських характерів, подій, предметів за допомогою слів у творі. Проте «лінгвокультурний типаж» як поняття є ширшим, ніж художній образ, тому що художньому образу притаманні наявність творчого (авторського) компонента, а для лінгвокультурного типажу його наявність не є необхідною та суттєвою [5, с. 46]. «Художній образ» як одиниця літературного тексту, що виражена вербально, відображає індивідуальні й типові риси реального об'єкта. Це персонаж художнього твору, що утілює у собі індивідуально-специфічні характеристики людей, тоді як лінгвокультурний типаж, навпаки, є впізнаваним

образом представників певної культури, сукупність яких становить культуру того чи іншого суспільства [5, с. 46].

Термінологічний апарат лінгвоперсонології налічує низку термінів, які позначають суміжні з поняттями «мовна особистість» і «мовленнєвий портрет» поняття, наприклад «мовна особистість», «імідж», «амплуа». Так, мовну особистість розуміють як певний стереотип поведінки, що впливає на культуру в цілому та є символом цієї культури для представників інших етнокультур. На відміну від лінгвокультурного типу, мовна особистість є хоча і прототипним образом, але досить варіативним. Головною відмінністю іміджу від типу є те, що імідж формується свідомо, оскільки, за визначенням Г.Г. Почепцова, це знаковий заміник складного та поглибленого портрету людини, що відображає його основні риси або ті риси, які хочуть на нас спроектувати [цит. за 5, с. 54]. Імідж є інструментом формування громадської думки, тоді як лінгвокультурний тип виникає стихійно в результаті розвитку суспільства. Термін амплуа, прийнятий в театральному середовищі, означає спеціалізацію актора на виконанні ролей, подібних за своїм типом. У людини в будь-якому соціальному статусі завжди є вибір ролей, тоді як амплуа підкреслює її свідому асоціацію своєї ідентичності з топовою роллю.

У філологічному контексті визначення терміну *ідіостиль* аналізують у художніх текстах, виявляють доміанти у стилі і стилістичних художніх образах, що експлікують певні способи моделювання концептуальної картини світу, та відбивають почуттєві наміри та світогляд автора. Ідіолект прирівнюють до індивідуального мовлення, що залежить від місця проживання, віку, соціального становища, загального культурного рівня окремої людини або персонажу. Ідіолект та ідіостиль співвідносяться як норма й узус національної мови, з одного боку, та індивідуальна манера мовлення, з іншого, тобто ідіостиль постає як індивідуально-творче використання національної мови [2].

Отже, критерій розрізнення понять мови і мовлення стає визначальним у диферціації понять мовний і мовленнєвий портрети. При цьому мовний портрет демонструє перевагу мовця у виборі мовних засобів, мовленнєвий портрет –

проявляється через комунікативну поведінку мовця. Мовленнєвий портрет співвідноситься з такими поняттями як лінгвокультурний типаж і мовна особистість. Під час аналізу мовленнєвого портрету необхідно враховувати взаємозв'язок мови героя і його характеру, відмінність його мовлення, прояв у мовленні соціальної, професійної і локальної належності, відображення у мовленні світогляду, політичних і ідеологічних позицій тощо. Мовленнєвий портрет в художньому тексті є проекцією авторського ідіостилу, що віддзеркалює певною мірою світоглядні засади митця та його ставлення до описуваних дійових осіб.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

- 1) Бережна М.В. Відтворення мовленнєвої характеристики персонажів (на матеріалі англомовних художніх текстів та їх перекладів українською мовою). *Science and Education a New Dimension. Philology*, 2017. V(34), Issue: 124. С. 11–15.
- 2) Брославська Л., Шевченко І. Ідіостиль і концептуальна ідіосфера автора у художньому дискурсі. *Вісник ХНУ*. 2012. № 1003. С. 22–27.
- 3) Піндосова Т. Жанрові особливості англомовного інтелектуального детектива (на матеріалі творів Д. Брауна). – URL : <https://pa.journal.kspu.edu/index.php/pa/article/view/198> (дата звернення: 01.08.2022).
- 4) Пожарицька О.О. Мовленнєвий портрет головного героя як вираження авторського начала у творі. URL : <https://www.sworld.com.ua/simpoz2/114.pdf> (дата звернення: 19.09.2022).
- 5) Русакова А.В. Лінгвокультурний типаж «Авантюристка» в художньому втіленні: гендерний і семантико-когнітивний аспекти (на матеріалі романів Сінді Шелдон): дис. на здобуття канд.філол. наук :10.02.04. Київ, 2017. 320 с.
- 6) Стрижак В. Г., Радецька С.В. Вияв мовної особистості детектива. *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Філологічні науки*. 2017. Книга 1. С. 106–109.

**ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНІ ПРИЙОМИ ПЕРЕКЛАДУ (НА
МАТЕРІАЛІ ПЕРЕКЛАДУ КНИГИ БОРИСА ДЖОНСОНА "ФАКТОР
ЧЕРЧИЛЛЯ. ЯК ОДНА ЛЮДИНА ЗМІНИЛА ІСТОРІЮ")**

У наш час відбувається постійна міжкультурна взаємодія між різними країнами. І це не лише пряме спілкування, а й взаємодія опосередкована – завдяки таким засобам як музика, кіно, ігри, художня література, соціальні мережі тощо. Кожен продукт іноземної культури несе в собі її частку та відкриває для українського читача реалії, традиції, історичні події та постаті інших країн.

У 2014 року в Лондоні було опубліковано книгу Бориса Джонсона "Фактор Черчилля. Як одна людина змінила історію", у якій завдяки біографічному викладу відображено один із найважливіших періодів у британській та світовій історії – період Другої світової війни та повоєнний час і роль у ньому такої масштабної особистості як Вінстон Черчилль. Нещодавно, в 2019 році книгу було перекладено українською мовою перекладачем Юрієм Гіричем. Ця книга ще не ставала об'єктом перекладознавчих досліджень, а зважаючи на її популярність серед широких мас та актуальну тему війни, яку вона підіймає, таке дослідження є необхідним та доцільним.

Мета статті – дослідити лексико-граматичні прийоми перекладу (на матеріалі перекладу книги Бориса Джонсона "Фактор Черчилля. Як одна людина змінила історію").

Переклад біографічної літератури виділяється як особливий вид художнього перекладу з елементами наукового. Безліч дискусій та думок існує з приводу того, як потрібно перекладати твори літератури. Кожен успішний перекладач має свою особливу техніку перекладу.

Перше, що має зробити перекладач, розпочинаючи переклад – провести всебічний аналіз оригіналу, розглянути його семантику та стиль, тобто звернутися до тих мовних та художніх засобів, які використовував автор для розкриття змісту.

Крім того, це необхідно, щоб визначити місце твору в рамках національної літератури, до якої він відноситься. На стадії роботи необхідно визначити особливості ритмічної, фонетичної, синтаксичної та інших структур оригіналу, виділити основні композиційні елементи його форми.

Другий етап полягає в тому, щоб знайти в мові перекладу та в літературній традиції цієї мови еквівалентні засоби відтворення найважливіших рис першотвору. Третій етап – це стадія синтезу в нове художнє ціле рис, виділених в оригіналі та трансформованих відповідно до особливостей літературної мови перекладу та безлічі інших конкретних умов. Основним завданням, яке має вирішити перекладач на даному етапі роботи, є "відтворення мовою перекладу оригіналу у всій силі його переконливості та авторської індивідуальності" [4, с. 148].

На четвертому, завершальному етапі своєї роботи над перекладом книги, перекладачеві належить виступити "у ролі критика та дослідника" вже свого власного твору [4, с. 150]. Мова тут йде "про момент аналітичної перевірки ступеня відповідності оригіналу, що перекладається".

У процесі створення перекладу з високим рівнем еквівалентності втрат не уникнути. Але, безумовно, як вихід із ситуації існує низка перекладацьких прийомів, спрямованих на те, щоб досягти адекватності перекладу на рівні цілого тексту. Такі перекладацькі перетворення називаються трансформаціями. Термін "перекладна трансформація" широко використовується багатьма перекладознавцями, однак між ними немає абсолютного єдиного визначення для зазначеного поняття, як і немає їх єдиної класифікації. Погоджуємося, що під перекладацькі трансформації – це "міжмовні перетворення, перебудова елементів вихідного тексту та операції перефразування з метою досягнення перекладацького еквіваленту" [2, с. 73].

Перекладацькі трансформації бувають лексичними, граматичними, стилістичними, комплексними [4] залежно від мовних елементів, які зазнають трансформацій.

Ми здійснили власний перекладознавчий аналіз оригінального твору Б. Джонсона "The Churchill Factor: How One Man Made History" та його українського перекладу, здійсненого Ю. Гіричем. Можемо виділити такі найчастотніші перекладацькі трансформації у тексті перекладу:

1. Лексичні перекладацькі трансформації:

а) конкретизація – конкретизується значення багатозначної лексеми, наприклад: *From a very early age I had a pretty clear idea of what he had **done*** // *Уже з ранніх літ у мене сформувалося чітке уявлення щодо його **досягнень***;

в) генералізація – узагальнення одного зі значень багатозначного слова, або підбір загального значення до слова, яке не має конкретного відповідника у мові перекладу, наприклад: *I knew the **essentials** of his story* // *Мені були добре відомі основні **факти** його життєвої історії*; *At **supper**time we were told the apocryphal stories* // ***Вечорами** нам розповідали неймовірні історії*;

г) смисловий розвиток (підбір контекстуального значення): *Even **allowing** for Soames's brilliance in storytelling...* // *Навіть якщо **зробити поправку** на пишномовність Соумза...*

д) описовий переклад – використовується для передачі безеквівалентних понять з метою опису їхнього значення: *"Jock", said the **Chief Whip*** // *– Джоку, – сказав **головний парламентський організатор***;

е) транскрибування – імітація вихідної звукової форми слова, яка використовується при перекладі власних назв і понять культури, які є неперекладними: *My brother **Leo** and I used to pore over **Martin Gilbert's** biographical *Life in Pictures*, to the point where we had memorised the captions* // *Ми з братом **Лео** так виштудіювали його біографію "Життя у фотографіях" ("Life in Pictures"), **Мартіна Гілберта**, що пам'ятали підписи буквально під кожним фото.*

Лексичні перекладацькі трансформації дозволяють адекватно передати зміст лексем, оскільки далеко не кожне слово має лексичний відповідник в українській мові.

2. Граматичні перекладацькі трансформації:

а) перестановка – це може бути як перестановка окремих слів, так і цілих речень: *When I was growing up, there was no doubt about it. Churchill was quite the greatest statesman that **Britain** had ever produced* // *Ще зовсім малим я був абсолютно переконаний у тому, що Черчилля цілком можна вважати найвеличнішим діячем з усіх, кого породила **Британія***;

б) трансформації додавання: *I really think I should come down and tell the Prime Minister in person* // *Думаю, мені варто поїхати й особисто розповісти **про це** прем'єр-міністрові*;

в) трансформації вилучення – це переважно вилучення окремих слів, які не несуть важливого смислового навантаження, наприклад: *I had a **pretty** clear idea* // *Я мав чітке поняття*;

г) трансформації заміни – заміна граматичних категорій вихідного слова – морфологічного вираження, форми, числа. Наприклад: *One of his Conservative ministers was a **bugger**, if you see what I mean...* *Один із його міністрів-консерваторів був із "**цух**", коли розумієте про що я...* (заміна іменника на займенник).

Граматичні трансформації зумовлені, насамперед, різницею у граматичних системах англійської й української мов – сталим та рухомим порядком слів у реченнях, відсутністю певних граматичних категорій в одній мові і наявністю в іншій.

Висновки. Різноманітні міжмовні перетворення допомогли перекладачеві книги Б. Джонсона досягти адекватності перекладу, а також у деяких випадках передати експресивно-стилістичні особливості тексту оригіналу, незважаючи на розбіжності у формальних та семантичних системах двох мов. Автор перекладу, з одного боку, успішно уникає невиправданих повторів та граматичних неточностей; з іншого боку, граматичні та лексичні трансформації надають тексту перекладу образності і, таким чином, є стилістично обумовленими. З прикладів, наведених у роботі, видно, що перекладацькі трансформації виразно передають особистість як самого Черчилля, так і автора – Бориса Джонсона та його позитивного ставлення до головного героя твору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Джонсон Б. Фактор Черчіля. Як одна людина змінила історію / пер. з англ. Ю. Гірича. Харків: Віват, 2019. 400 с.
2. Лобода В. А. Перекладацькі трансформації: дефінітивний характер та проблема класифікації. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. 2019. № 43. Т. 4. С. 72–74.
3. Johnson B. The Churchill Factor : How One Man Made History. New York : Penguin Group US, 2014. URL: <https://nemaloknig.net/book-314477.html> (Last accessed: 10.10.2022).
4. Raw L. Translation, Adaptation and Transformation. L. : A&C Black, 2012. 240 p.

Нехаєнко К.О.

*Наукові керівники: кандидат філологічних наук, доцент Борисенко Н. Д.
кандидат філологічних наук, Кодубовська О.О.*

**ПРИЙОМИ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНОГО ФІЛЬМУ “БЕРЕЗНЕВІ
ІДИ” УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ**

Хоча кінематограф як новітній вид мистецтва існує лише понад століття, він відіграв незрівнянно важливу роль у суспільному житті та став одним з найпотужніших засобів масової комунікації. Майже одночасно з появою кіно з'явилася потреба в його поширенні, що, в свою чергу, вимагало його адаптації до сприйняття представниками різних країн і культур. Проблема відтворення кінотекстів для іншомовної та іншокультурної аудиторії є однією з найактуальніших у теорії та практиці перекладу [2, с. 1].

Кінопереклад є складною перекладацькою діяльністю, яка полягає в перенесенні аудіоскладової фільму в інше культурно-історичне середовище. Фільм, знятий режисером, з позиції власної культури, безпосередньо змінює цільову аудиторію [3, с. 3]. Коли йдеться про кінопереклад, одним з найважливіших питань є надання іншомовним реципієнтам адекватно відтвореної та зрозумілої інформації при збереженні структури кінотексту в цілому,

репрезентації окремих художніх образів, режисерського світосприйняття, втіленого в мові акторів, та особливостей індивідуальної авторської мови [6].

У сучасних лінгвістичних та семіотичних дослідженнях кіно як особливого феномену використовуються такі терміни, як *кінотекст*, *кінодіалог*. Кінотекст виокремлюється як дискретна послідовність безперервних текстових відрізків (структурно однорідних елементів – кадрів) [4, с. 109], розглядається як культурний текст, найважливішою характеристикою якого є його побудова, що створює необхідні умови для зміни мовної та концептуальної картини світу конкретного індивіда, який сприймає текст, його читача або перекладача [5, с. 93]. Кінодіалог, у свою чергу, є інструментом перекладу, який репрезентує лінгвістичну складову фільму і смислову цілісність якого доповнює візуальний ряд фільму [5, с. 52].

Розглянемо прийоми сучасного українського перекладу на прикладі професійно дубльованого фільму "Березневі іди" [9]. Порівняльний аналіз оригінального тексту фільму та його перекладу демонструє використання цілої низки прийомів перекладу.

До першого прийому кіноперекладу відносимо дослівний переклад:

As goes Ohio, so goes the Nation [8].

Як проголосує Огайо, так і проголосує нація [1]. Зміст оригінального тексту передається за допомогою дослівного перекладу, при цьому не змінюється навіть форма речення.

Другим прийомом, використаним у перекладі, є трансформація додавання. Зазначена трансформація використовується у тих випадках, коли потрібно роз'яснення реалії цільовому слухачу:

I am neither Christian...nor atheist. I am not Jewish or Muslim. What I believe...my religion is called the constitution [8].

Я не християнин і не атеїст, я не єврей і не мусульманин. Моя релігія це те, у що я вірю, і називається вона – Конституція Сполучених Штатів Америки [1]. Значення висловлення значною мірою залежить від контексту. У цьому прикладі трансформація додавання уточнює, про яку країну йдеться. Якщо американський

глядач з легкістю зрозуміє про яку конституцію йдеться, то український глядач має отримати більше інформації, яка дозволить йому зрозуміти зміст. Саме з цією метою при перекладі уточнюється, що це конституція США.

Використання функціонального аналогу є третім прийомом:

If I'm not experienced enough don't vote for me. If I'm not... [8].

Якщо навколо мене крутиться мало змов, не голосуйте за мене [1]. У вихідному тексті мовець пропонує не голосувати за себе, якщо він здається слухачам недосвідченим політиком. В українському перекладі відбувається добір функціонального аналогу, який досить важко зрозуміти.

До четвертого прийому відносимо комплексну трансформацію висловлення. Зміна прагматичного типу висловлення відбувається у наступному прикладі:

We'll need these monitors turned up a bit...it's a big space and he wants to be able to hear [8].

А можна трохи монітори підняти? Я хочу, щоб губернатор бачив мене [1].

У вище поданому прикладі відбувається ділення складносурядного речення на два окремих. При цьому перша частина репліки, яка в оригіналі є констативом, замінюється непрямым реквестивом, а друга частина перетворюється на складнопідрядне речення, в якому змінено суб`єкт та слуховий канал на зоровий канал сприйняття. Заміна слухового каналу на зоровий є досить логічною, оскільки в репліці йдеться про монітори, які, в першу чергу, асоціюються із зоровим каналом сприйняття.

Окрім специфіки аудіовізуального перекладу виділимо відтворення титрів, як складовий елемент кіноперекладу. Так, у професійному перекладі фільму “Березневі іди” титри, надписи та інші елементи візуального тексту перекладені за допомогою їх озвучування. Ці частини тексту фільму на екрані не змінюються, а субтитри для їх відтворення не використовуються.

Аналіз матеріалу дозволив виявити низку вилучень у розміщенні відеоматеріалу. В одному з перших кадрів фільму головний герой репетирує свій

виступ перед порожньою аудиторією. У процесі перекладу з кадрів фільму були видалені фрази, які не містять важливої інформації про сюжет.

Отже, аналіз прийомів перекладу англomовного фільму “Березневі іди” показує, що у кіноперекладі використовується низка прийомів: дослівний переклад, що дозволяє зберегти довжину репліки, та коли це не заважає розумінню фрази; трансформація додавання, що сприяє кращому розумінню іншoкультурних реалій; використання функціонального аналогу, коли перекладач вважає, що останній сприяє кращому розумінню кінотексту; зміна прагматичного типу висловлення для кращого узгодження відео- та аудіорядів. Подальша перспектива розвідки полягає у вивченні специфіки відтворення американських політичних реалій в українському кіноперекладі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. “Березневі Іди” в українському дубляжі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uakino.club/filmy/genre_drama/638-bereznev-di.html
2. Борисенко Н. Д. Відтворення англomовних реалій в українському кіноперекладі / Н. Д. Борисенко, О. С. Садловська. // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка : науковий журнал. Філологічні науки. – 2018. – №1. – С. 48–52
3. Демецька В., Федорченко В. До проблеми перекладу кіно текстів. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Лінгвістика»: зб. наук. праць. Розділ IV – Херсон, 2010. С. 239–243.
4. Короткий словник лінгвістичних та перекладацьких термінів. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://msn.khnu.km.ua/pluginfile.php/305593/mod_resource/content/1/ГЛЮСАРИЙ_ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧИХ_ТЕРМІНІВ.pdf
5. Лукьянова Т. Г. Основи англо-українського кіноперекладу : навчальний посібник для студентів 4 курсу освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр» денної форми навчання факультету іноземних мов / Т. Г. Лукьянова. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. – 104 с.

6. Чернова А. В., Аванесян А. А. До проблем кіноперекладу як виду художнього перекладу. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://confcontact.com/2013_04_17/30_Chernova.htm
7. Anderman G., Cintas J. D. *Audiovisual Translation: Language Transfer on Screen*. Palgrave Macmillan, 2009. 272 p.
8. Script for the English film "March Ides" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.scripts.com/script-pdf/10603>
9. The Ides of March . [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [https://en.wikipedia.org/wiki/The_Ides_of_March_\(2011_film\)](https://en.wikipedia.org/wiki/The_Ides_of_March_(2011_film))

Осіпчук Я.В.

Науковий керівник: кандидат філологічних наук,

доцент Шугаєв А. В.

МОВА ТА СТИЛЬ ДЕНА БРАУНА В АСПЕКТІ ПЕРЕКЛАДУ

Актуальність розпочатого нами дослідження визначається потребами лінгвістичних та перекладознавчих досліджень у частині теоретичного поглиблення та практичної перевірки проблем лексико-семантичної та функціонально-прагматичної специфіки номінативного поля в ідіостилі Дена Брауна та його відтворення в українському перекладі, а також необхідність мовної та стилістичної організації його творів.

Довгий час мова оповідання та персонажів в англійській літературі істотно не відрізнялася, а кількість стилістичних прийомів, що потенціують образність тексту, була незначною. Лише на початку ХІХ століття в мові англійської літературної прози намітилася чітка відмінність між мовою оповідання та мовою персонажів, причому мова оповідання не тільки сповнена художньої виразності, а й сповнена засобів виразності. Художнє вираження також стало відбивати особистість автора.

Все більше дослідників у цій галузі поповнюють свої знання про письменника, як творчу особистість і заглиблюються в розуміння проблематики

його творів. Таке відображення внутрішнього світу письменника через мову його творів у сучасній лінгвістиці пов'язане із явищем ідіостилю. На сьогоднішній день питання мовознавства сходяться на тому, що кожного письменника відрізняє його світогляд і стиль викладу думок, характерні риси яких можна виявити, досліджуючи лексичний компонент його творів. Вивчення індивідуальних особливостей мови автора дозволяє відтворити процес його думки, визначення особливостей ідіостилю автора набуло міждисциплінарного статусу, оскільки його розкриття передбачає освоєння не тільки філологічних дисциплін (мовознавство, літературознавство, перекладознавство та ін), а й подальше знання наук (психологія, соціологія, культурологія, когнітивні науки, синергія).

Питання про ідіостилістичні характеристики Дена Брауна привертають увагу багатьох лінгвістів, оскільки світова культурна спадщина, висвітлена в романах письменника, представлена читачеві в словесній формі, набуває нової та оригінальної інтерпретації. Проте лінгвістичні дослідження відображають лише деякі аспекти проблеми ідіостилю: аналіз трактування сутності поняття «ідіостиль», вивчення індивідуально-авторських патернів експресії, менталітет Дена Брауна, немовні фактори, що впливають на вибір ним художніх засобів та ін. Інтерес лінгвістів до феномену ідіостилю можна пояснити тим, що, незважаючи на використання художником національної мови для реалізації власного художнього задуму та вираження думок і почуттів, він привносить у мову суб'єктивне авторське сприйняття дійсності. За допомогою сучасної лінгвокогнітології та лінгвокультурології сформувалася певна система поглядів на ідіостиль як словесне уявлення цінностей та культурних досягнень кожного окремого автора.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Брославська Л. Я., Шевченко І. С. Ідіостиль і концептуальна ідіосфера автора у художньому дискурсі. Вісник ХНУ. Дискурсологія: семантика прагматика. 2012. № 1003. С. 22–27.

2. Поворознюк В. М. Огляд теоретичних підходів до трактування поняття «ідіостиль». Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Сер. Філологічна. 2016. Вип. 62. С. 275–278.

3. Білоус П. В. Вступ до літературознавства : навч. посіб. / Київ : Видавничий дім «Академія». 2011. 335 с.

Панчук І. С.

Науковий керівник: кандидат філологічних наук,

доцент Борисенко Н. Д.

ПРИЙОМИ УКРАЇНСЬКОГО ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНОЇ КІНОСТРІЧКИ «ДЖЕНТЕЛЬМЕНИ»

В останні роки спостерігається зростання популярності екранних (аудіовізуальних) культур, таких як кіно, телебачення, відео технології, комп'ютеризація та Інтернет, що є результатом економічної, технологічної та інформаційної інтеграції. У той самий час аудіовізуальна продукція формується у специфічних культурних та психосоціальних контекстах, відображаючи унікальність вихідної спільноти та неможливість без спеціального тлумачення розуміння такої продукції представниками цільової спільноти [4]. Звідси витікає необхідність не просто перекладу аудіовізуальної продукції на цільову мову, а й її певна адаптація до норм цільової культури [1]. З іншого боку, всі функції масової комунікації, до яких належить розважальна, інформативна, та освітня, реалізуються кінематографом. Наявність великого масиву кінематографічної продукції іноземними мовами та популярність кіно в Україні сприяють зростанню популярності аудіовізуального перекладу на українську мову, що є необхідністю для переважної більшості глядачів, які не володіють мовою оригіналу.

Зростання перекладеної кінопродукції, з одного боку, а, з іншого, збільшення попиту на неї, сприяють розвитку окремої галузі перекладознавства, яка досліджує кінопереклад, що має свою особливу природу [4]. Художні кінофільми поділяються на низку жанрів: детективи, мелодрами, комедії,

мюзикли, трилери, бойовики, вестерни, пригодницькі, військові, історичні, відповідно, специфіка жанру визначає характеристики перекладу. Водночас, кінопереклад характеризується спільними рисами, що пов'язані з тим, що в ігровому кіно репліка, яку вимовляє актор дубляжу, має співпадати з вимовними зусиллями актора стрічки оригіналу. Наша розвідка присвячена вивченню основних прийомів українського перекладу фільму «The gentlemen» із метою визначити, як у кіноперекладі відтворюються номінації явищ, відсутніх в житті української спільноти.

Однією з причин виникнення певних труднощів при перекладі та пошуку ситуативних еквівалентів є той факт, що у мові кожної країни кодифікуються одиниці, які відображають унікальність специфіку розвитку культури, що формується в конкретних історичних, географічних та соціальних умовах. Як наслідок, кожній мові властиві лексичні одиниці, дослівний переклад яких неможливий засобами цільової мови. Подібні слова, аналоги яких відсутні в іншій культурі, називають реаліями, останні передають колорит та самобутність кожного народу [3].

До прийому відтворення реалій віднесемо їхню заміну іншою реалією. Наприклад, у фразі *such a story needs the Queen* [7] лексема *Queen* має значення *the female ruler of an independent state, especially one who inherits the position by right of birth* [6]. Хоча в Україні відсутній інститут монархії, реалії, пов'язані з короною, є добре відомими, отже використання української лексеми *королева (глава монархії — король або королева — успадковує владу* [5]) було б зрозумілим українському глядачеві. Проте, у перекладі використано фразу *подібній історії потрібна цариця* [5], в якій реалію *королева* було замінено одиницею *цариця (Жіночий рід до цар)* [5].

Наступним прийомом є вилучення реалії, невідомою українському глядачеві, що демонструє переклад фрази *here comes the Indians* [7], яка є назвою музичного альбому експериментальної рок-групи Animal Collective, що мав дуже гарні відгуки, сприяючи популярності групи. У перекладі було підібрано

ситуативний еквівалент: *які ми круті* [2], що дає змогу зрозуміти значення фрази, оскільки для українського глядача цей альбом не дуже відомий.

До третього способу відтворення реалій відносимо контекстуальну модифікацію. У наступній репліці об'єднано номінації двох національностей (*Chinese, Japanese*) та лексему, яка може одночасно йменувати як жителів Пекіна, так і породу собак, яка була виведена в Китаї (*Pekingese*): *what is he? Chinese? Japanese? Pekingese?* [7] у перекладі відтворено перші дві номінації національностей та замість третьої лексеми залишено лише суфікс: *китаєць, японець, ще який-небудь єць* [2]. Репліка оригіналу звучить досить двозначно та може бути сприйнята як образа за рахунок того, що лексема *Pekingese* може бути інтерпретована як назва породи собак, у перекладі схожий гумористичний ефект досягається завдяки використанню суфіксу *-єць*, що вказує на національність.

Отже, відсутність еквівалентів у мові перекладу, що спричинено відсутністю об'єкту-реалії в житті цільової спільноти створює низку проблем для перекладача та сприяє використанню наступних способів відтворення реалій, як от заміна однієї реалії іншою, вилучення реалії, контекстуальна модифікація. Подальша перспектива полягає у дослідженні способів відтворення англійських каламбурів в українському перекладі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Борисенко Н. Д. Відтворення англомовних реалій в українському кіноперекладі / Н. Д. Борисенко, О. С. Садловська // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філологічні науки. – 2018. – Вип. 1 (87). – С. 48–52.
2. Джентльмени: Кримінальна комедія. Режим доступу: <https://ukrkino.net/266-dzhentlmeny.html>
3. Зорівчак Р. П. Реалія і переклад (на матеріалі англомовних перекладів української прози) / Р. П. Зорівчак. – Львів : Видавництво Львівського університету, 1989. – 215с.
4. Славова Л. Л. Етноспецифіка кіноперекладу у дзеркалі міжкультурної комунікації / Л. Л. Славова, Н. Д. Борисенко // Вісник Житомирського державного

університету імені Івана Франка. Серія: Філологічні науки. – 2019. – Вип. 1 (89). – С. 124-128.

5. Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. Режим доступу: <http://sum.in.ua>

6. Oxford Learner`s Dictionary. Режим доступу: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/>

7. The Gentlemen Script. Dialogue Transcript. Режим доступу: <https://www.scriptslug.com/assets/scripts/the-gentleman-2019.pdf>

Петренко О. В.

Науковий керівник: старший викладач Лисецька Ю. В.,

канд. філол. наук Кодубовська О. О.

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ РЕАЛІЙ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ (НА МАТЕРІАЛІ ІСТОРИЧНОГО СЕРІАЛУ «БРІДЖЕРТОНІ»)

Наша розвідка присвячена дослідженню реалій, презентованих в історичному серіалі «Бріджертони», та особливостям їх відтворення засобами української мови у перекладі.

У перекладознавстві тема реалій набуває особливого теоретичного та практичного інтересу в контексті суспільної проблематики культурно-національної своєрідності мови та мовленнєвої діяльності. Реалії тісно пов'язані з висвітленням національних особливостей в перекладі. Їх називають одними з найнебезпечніших та найпідступніших «підводних каменів», які повинен здолати перекладач, намагаючись якнайточніше та влучніше передати зміст тексту засобами іншої мови. Задля цього перекладачеві потрібно володіти не лише певними знаннями та здібностями, а й розуміти і сприймати духовні особливості культури тих чи інших мовних груп та вміти інтерпретувати їх на мову перекладу. Реалії – невіддільні від місця й епохи, тісно пов'язані з підтекстом творів; вони дозволяють в усій повноті пізнати побут, спосіб мислення та історію носіїв мови-джерела [2, с. 38].

Метою цієї розвідки є визначення особливостей відтворення англійських реалій в українському перекладі історичного серіалу «Бріджертони».

Досить відомим є той факт, що в словах двох різних мов трапляється відсутність еквівалентів, які можна було б застосувати при перекладі. Слова та словосполучення, що не мають ані часткових, ані повних відповідників у глосаріях іншої мови формують безеквівалентну лексику даної мови. Усю безеквівалентну лексику прийнято умовно поділяти на дві категорії:

1. Власні назви (особові імена, назви на позначення географічних об'єктів, назви газет, організацій, компаній тощо);
2. Слова-реалії, які позначають предмети, ідеї та обставини, які не мають еквівалентів в іншомовному середовищі певної етнічної групи [7, с. 172].

При формулюванні «реалії» як перекладацького терміну слушно дотримуватись лінгвокраїнознавчої теорії слова В. Костомарова та Є. Верещагіна, їх дослідження про фонове знання, національно-культурний інформаційний потенціал лексичного значення мовних одиниць, і, зокрема, перекладацьких поглядів на природу слів В. Виноградова. На його думку, слово – це базова одиниця мови, що містить традиційно зафіксовану сукупність інформації і використовується для формулювання думки та трансляції повідомлень у складі речення [2, с. 58].

На сьогодні в українському перекладознавстві закріпилось наступне трактування поняття «реалій»: реалії – це моно- та полілексемні одиниці; їх головний сенс ґрунтується на закладеній в них етнокультурній інформації, чужої для об'єктивної дійсності мови-сприймача [3, с. 2].

В епоху глобалізації та тісного міжкультурного діалогу кінематограф безперечно став одним з найвпливовіших видів мистецтва. Сьогодні кінематограф розглядають не лише як окремий вид мистецтва, а й як новітній спосіб комунікації, як засіб показу життя інших народів, розкриття їх менталітету та культурної спадщини [4, с. 295]. Часто в кінострічках приховані культурні особливості, звичаї та традиції вихідної культури, які не є загальновідомими поза її межами, для інших народів. У таких випадках

кінопереклад постає перед завданням – перекласти слова героїв цільовою мовою та забезпечити здійснення їх культурної адаптації для повного розуміння цільовим глядачем [1, с. 48].

«Бріджертони» – популярний серіал американського виробництва. Дистриб'ютором серіалу стала всесвітньовідома медіа-платформа Netflix. Події розгортаються в Лондоні початку XIX-го століття навколо шанованого та заможного сімейства Бріджертонів. Активне використання реалій вказує на епоху, в яку живуть герої серіалу, та клас суспільства, до якого вони належать. Перша репліка, що натякає нам на відношення родини Бріджертонів до вищого світу виглядає наступним чином:

– Far better odds might exist in the household of the widowed *Viscountess* Bridgerton [5].

– Значно вищі шанси можуть бути у дому овдовілої *віконтеси* Бріджертон [6].

Кембриджський онлайн-словник англійської мови дає наступне визначення терміну *viscountess*: a woman who has the rank of viscount or a woman who is married to a viscount. Титул віконтеси поширений у певних країнах Європи та не притаманний вживанню в українській мові. Для його перекладу перекладач вирішив скористатись методом транскрипції, адже доречного еквівалента даному терміну в українській мові немає.

Реалії, що позначають шанобливе звернення до титулованих осіб в Англії – *your Majesty*, *your Highness* та *your Grace* – також часто використовуються в серіалі:

– You flatter me, *Your Majesty* [5].

– Це комплімент, *Ваша Величносте* [6].

– You must have no sisters, *Your Highness*, if you think most women delicate and mild [5].

– Мабуть у Вас немає сестер, *Ваша Високосте*, якщо для Вас більшість жінок м'які [6].

– Where are you going so early, *your Grace* [5].

– Куди це Ви так рано, *Ваша милість*? [6].

Такі звання можна почути виключно при звертанні до осіб королівської крові – королів, королев, принців та принцес, – у колі яких знаходяться Бріджертони.

Серед побутових реалій (житло, транспорт, їжа, напої) в серіалі зустрічаються наступні:

– Mary Edgcombe, now the Countess of Fulton, apparently spent the last year living in a *cottage* hundreds of miles away from her earl [5].

– Мері Еджком, нині графиня Фултонська, подекуди провела минулий рік за сотні кілометрів від свого графа [6].

У даному випадку еквівалент реалії «cottage» у перекладі взагалі відсутній. Ймовірно, це пов'язано із загальною кількістю складів у словах вихідного і цільового текстів (на що перекладач також повинен звертати увагу, аби дубляж був вдалим). У вихідному тексті кількість складів налічує 34 (враховуючи реалію «cottage»), в той час, як у цільовому тексті вона налічує 35. Поглянувши в словник англійської мови, можна побачити, що поняття «cottage» означає «a small house, usually away from a city or town». Оскільки у репліці міститься фраза «за сотні кілометрів від», перекладачеві не потрібно було дублювати у перекладі слово «котедж», яке має значення використаної фрази. Тобто, скориставшись методом скорочення тексту, перекладач і забезпечив якісний результат дубляжу, і не втратив зміст репліки.

– Did you know I purchased my first *landau* when I left Oxford? [5].

– Ви знали, що я придбав першу *карету*, коли закінчив Оксфорд? [6].

Landau – це чотириколісна закрита карета, запряжена кіньми, дах якої складався з двох частин – передньої та задньої, – які могли підніматись та опускатись. Оскільки в українському словнику немає відповідника такому терміну, перекладач вирішив використати знайоме для глядача слово «карет», передавши головний зміст поняття.

– I shall need someone else to seek me a glass of *ratafia*, then [5].

– Тоді хтось інший принесе мені келих *ратафії* [6].

Ratafia – це лікер, виготовлений із настоєю фруктів або фруктового соку в лікері і часто приправлений мигдалем. Вважається напоєм, що був досить поширеним в середземноморських країнах. Для перекладу даного поняття перекладач використав метод транскрибування, що можна вважати доречним вибором, оскільки знайти відповідний еквівалент в українській мові важко.

Також, у серіалі «Бріджертони» наявні у великій кількості реалії, що використовувались в ту епоху у вищому колі суспільства. Серед них варто зазначити наступні:

– She has named Daphne as the season's *Incomparable*. She calls you a «*diamond of the first water*» [5].

– Вона назвала Дафні незрівняною дебютанткою. Пише «*діамант найвищої проби*» [6].

«*Incomparable*» – поняття, що описує дебютантку, яка вважається найперспективнішою у певному соціальному сезоні. Словосполучення «незрівняна дебютантка» наближає глядача до цього тлумачення. Реалія «*diamond of the first water*» означає «надзвичайно красиву молоду жінку». Перекладач вирішив відтворити її шляхом перейменування (перекладу). Поняття «найвища проба» синонімічне до слів «найякісніший, найдорожчий, найцінніший», якщо ми використовуємо його для опису людини або ж матеріальних речей. Такий переклад влучно передає думку, закладену в тексті оригіналу.

– I must *chaperone* my sister at the Danbury ball this evening [5].

– Я мушу *супроводжувати* сестру до Денбері на бал [6].

Реалія «*chaperone*» використовувалась у вищому суспільстві в минулому та означає «старшу людину (чоловіка або жінку), що залишається з незаміжньою дівчиною, коли вона знаходиться на публіці. Жодного подібного відповідника не знайти в українському лексиконі на позначення цього терміну, проте перекладач вдало застосував метод перейменування та влучно передав зміст репліки.

Отже, реалії – це характерні побутові вирази, які не мають відповідників у мовах інших етнічних груп. Головним викликом для досвідченого перекладача при перекладі реалій є збереження колориту оригінального твору, відображення тематичної спрямованості та змісту твору, стилістичних особливостей, ідеї. В процесі перекладу серіалу «Бріджертони» перекладач використовує різні методи перекладу слів-реалій. Загалом, йому вдається уникнути непорозумінь, які могли виникнути у глядача під час перекладу, та адекватно передати зміст сказано героями серіалу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Борисенко Н. Д. Відтворення англомовних реалій в українському кіноперекладі / Н. Д. Борисенко, О. С. Садловська. Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка, Житомир, 2018. Філологічні науки; № 1. С. 48–52.
2. Зорівчак Р. П. Реалія і переклад. На матеріалі англомовних перекладів української прози. Львів: Вид-во при Львів. ун-ті, 1989. 216 с.
3. Невинна К. Переклад реалій (на прикладі твору Юрія Андруховича «Дванадцять обручів»). 2011. URL: http://www.chnu.edu.ua/res/chnu.edu.ua/period_vudannia/web13/pdf/2011_2/Ksenii_a_Nevynna.pdf.
4. Серебрянська О. В. Кінопереклад: специфіка та стратегії. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Чернівці, 2016. С. 294–297.
5. Серіал «Бріджертони» (англійський дубляж). URL: <https://www.netflix.com/ua/title/80232398>
6. Серіал «Бріджертони» (український дубляж). URL: <https://uaserials.pro/2401-bridzhertony.html>
7. Чернікова, Л. Ф. Мовні реалії та проблеми їх перекладу/ Чернікова, Л. Ф.; Зубкова, Л. В. 2011. С. 172–178.

**ПРИЙОМИ ВІДТВОРЕННЯ В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ
ЖАНРОВИХ ОЗНАК НАУКОВОЇ ФАНТАСТИКИ: ЛЕКСИКО-
СЕМАНТИЧНИЙ КОНТЕКСТ**

Важливе місце в літературі займає жанр наукової фантастики. З середини ХХ століття процес перекладу таких творів різними мовами був дуже важливим для сучасного перекладознавства. Ідентичність і оригінальність відіграють важливу роль у створенні художньої літератури, оскільки автор керує створенням і інтерпретацією вигаданого світу. За допомогою певних слів і спеціальних прийомів письменник створює власний стиль, що відображає авторську особистість, індивідуальність, пріоритетність думок, популяризує його творчість [4].

За дослідниками Н. Угольнікова та М. Чухненко фантастика — це вид і творчий прийом художньої літератури, кіно, образотворчого та інших видів мистецтва, що характеризується використанням фантастичного елемента, порушенням поняття «елемент надзвичайного», фактичних меж, прийнятих умовностей. Сучасна фантастика включає в себе такі жанри, як наукова фантастика, фентезі, жахи, магічний реалізм та багато інших жанрів [5, с. 92].

Дослідники О. Лісун та А. Советна вважають, що наукова фантастика займає вагомe місце в літературному світі. Але цей жанр раніше сприймався насамперед поверхневим, оскільки серйозні проблеми у творі представлялися як розважальна подорож; по-друге, наука розвивається все швидше і швидше, тому науково-фантастична інформація не відповідає науковим висновкам і дослідженням. Вивчення наукової фантастики безпосередньо пов'язане із загальним дискурсом наукової фантастики. У ХХ столітті, поряд із спільною та відмінною природою наукової фантастики та фантастичної літератури [3, с. 151].

У багатьох випадках головною складовою науково-фантастичної літератури є фантастична ідея:

- винахід (швидкість двигуна, розумний робот, телепорт);
- відкриття (подорож у часі, телепортація, нові джерела енергії);
- вигадане місце дії (інша планета, паралельний час чи світ);
- уявна соціально-політична система (утопічна чи антиутопічна);
- істота чи об'єкт із незвичайними властивостями (інопланетянин, мутант, антиматерія);
- незвичайна ситуація, пов'язана з наукою й технікою (паранормальні здібності) [8, с. 152].

До лексичних прийомів перекладу належать транскрипція, транслітерація та калькування. Транслітерація та техніка транскрипції — це два методи перетворення лексичних одиниць вихідного тексту шляхом повторення його використання з застосуванням лише символів мови перекладу. За допомогою цих прийомів перекладаються імена, прізвиська і назв предметів.

До лексико-семантичних прийомів відтворення у перекладі наукової фантастики можна віднести такі трансформації: лексична заміна, конкретизація, генералізація, диференціація, модуляція, скорочення та розширення початкового значення, емпатизація та нейтралізація, функціональна заміна [7, с. 60].

Детальніше розглянемо причини, які призводять до лексико-семантичних прийомів під час перекладу, виокремлені науковцем І. Лелет:

- вирізнення різних ознак одного й того самого об'єкта;
- мовні відмінності, зокрема в обсязі змісту слова;
- значення слова в контексті;
- відмінність у сполучуваності [2, с. 95].

Аналіз лексико-семантичних методів відтворення здійснено на прикладі науково-фантастичних романів «Острів доктора Моро» Герберта Веллса та «Загублений світ» Артура Конан Дойля. Приклад лексико-семантичного

прийому калькування у науково-фантастичному романі «Острів доктора Моро»:

*“I told him my name, Edward Prendick, and how I had taken to **Natural History** as a relief from the dulness of my comfortable independence”* [10, с. 6].

*«Я сказав, що звать мене Едвард Прендік і що я захоплююся **природничими науками**, скрашуючи таким чином безбарвність свого досить заможного життя»* [6].

Прийом калькування є найбільш наближеним до транслітерації. Бачимо, у вищезазначеному прикладі перекладач при перекладі на українську мову вказав природничі науки з малої літери.

При перекладі роману «Острів доктора Моро» Герберта Веллса з англійської мови на українську, перекладач вдався до застосування багатьох лексико-семантичних прийомів відтворення: метод вилучення, калькування, додавання слова, прийом конкретизації та транслітерації, антонімічного перекладу.

Приклад лексико-семантичного прийому вилучення слів у науково-фантастичному романі «Загублений світ»:

*“There was **poor old** Wadley, of the Zoological Institute. Wadley sent a message....”* [9, с. 12].

*«**Бідолаха** Ведлі з Зоологічного інституту теж ускочив у халепу»* [1, с. 17].

Ми з'ясували, що при перекладі твору Артура Конан Дойля «Загублений світ» на українську мову перекладач застосовує такі лексико-семантичні прийоми: метод транслітерації, конкретизації, калькування, вилучення слів.

Результати аналізу тексту оригіналів та українського перекладу романів «Загублений світ» Артура Конан Дойля та «Острів доктора Моро» Герберта Веллса дозволяють зробити висновок, що для досягнення точності перекладу оригіналу варто поєднувати та розрізняти лексичні одиниці англійської мови за допомогою лексико-семантичних прийомів. Вибір прийому в перекладі залежить головним чином від перекладача, а також визначається

особливостями і комунікаційними цілями оригінального твору. Можна сказати, що перекладач неодноразово використовує лексично-семантичні прийоми в процесі перекладу творів. Обов'язковим результатом процесу перекладу є досягнення текстової еквівалентності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Дойл А. К. Загублений світ. Харків : Фоліо, 2019. 346 с.
2. Лелет І. О. Лексико-семантичні трансформації в українському перекладі твору Е. А. По «Золотий жук». Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. 2018. № 37. С. 9497.
3. Лісун О. В., Советна А. В. Фантастична образність та особливості її відтворення при художньому перекладі (на прикладі роману Артура Конан Дойля «Загублений світ». Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. 2019. Том 30 (69). № 1. Ч. 1. С. 151.
4. Макарчук О. О. Фантастичний текст: проблема перекладу. URL: <http://surl.li/dmszx> (дата звернення: 21.10.2022).
5. Угольнікова Н. С., Чухненко М. В. Особливості класифікації творів масової літератури. Вісник НТУ «ХП». 2017. № 29 (1251). С. 91–97.
6. Уеллс Г. Острів доктора Моро. URL: <http://surl.li/dmsxa> (дата звернення: 21.10.2022).
7. Фаховий та художній переклад: теорія, методологія, практика : збірник наукових праць / за заг. ред. А. Г. Гудманяна, С. І. Сидоренка. К. : Аграр Медіа Груп, 2016. 436 с.
8. Філоненко С. О. Масова література в Україні: дискурс / гендер / жанр : монографія. Донецьк : ЛАНДОН–XXI, 2011. 432 с.
9. Doyle A. C. The Lost World. USA : CreateSpace, 2016. 132 p.
10. Wells H. G. The Island of Doctor Moreau. London : Penguin Books, 2012. 160 p.

ВІДТВОРЕННЯ РЕАЛІЙ В РОМАНАХ-АНТИУТОПІЯХ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ

Постановка проблеми. У процесі перекладу романів антиутопічного жанру перекладач часто потрапляє у ситуацію, коли відповідність слів і виразів, наданих словником, використовувати неможливо. Важливе місце серед такої лексики займають реалії, які можуть дійсно створити проблеми для перекладача. Тоді перекладач повинен вміти використати прийоми трансформаційного перекладу, які полягають у перетворенні внутрішньої форми слова чи словосполучення, або її повній заміні для адекватної передачі змісту висловлювання.

Актуальність дослідження обумовлена зростанням загального інтересу до жанру антиутопії у світлі нового століття і недостатньою вивченістю жанрових особливостей творів-антиутопій, які впливають на переклад. Основною проблемою цього дослідження є виявлення способів передачі цих жанрових і лінгвістичних особливостей при перекладі.

Мета роботи проаналізувати типи реалій, з якими перекладач може мати справу при перекладі романів-антиутопій та виявити перекладацькі трансформації необхідні для їх адекватного перекладу.

Виклад основного матеріалу. Антиутопія – це жанр який тісно пов'язаний з науковою фантастикою, а їй у свою чергу притаманне використання великої кількості реалій. Тому можна легко зауважити що і в творах антиутопіях велика кількість подібних словесних структур.

Самі реалії – це певні слова або словосполучення, які притаманні певній етнічній групі, культурі чи, наприклад, субкультурі. Вони частіше за все означають певні явища чи предмети, які тісно пов'язані зі своєю з певною сферою зазначеною раніше. Подібне явище доволі добре ілюструє сам взаємозв'язок між культурою і мовою. Коли в матеріальній чи духовній сфері життя суспільства

починають з'являться певні реалії це призводить до виникнення таких же слів у мові, які повинні відповідати новому явищу чи предмету.

Якщо ж говорити про світи романів антиутопій, то вони по більшій мірі існують тільки в уяві самого автора. Тому реалії які можна зустріти в подібних творах мають свою специфіку. Їх можна поділити на дві окремі групи. У першій групі знаходяться реалії, які існують і в нашому реальному світі. Так стається тому, що світ, який створив автор, часто базується на чомусь реальному. В другій групі вже реалії, які були вигадані саме для конкретного твору. Такі конструкції слугують для того, щоб краще описати задуманий альтернативний світ, його культуру, традиції чи навіть саму мову. Всі подібні словесні конструкції можна поділити на: okazionalizmi (Е.А. Земська); квазітерміни (О.М. Меднікова); егологізми; квазілексеми, okazionalni utvorennia; лексика віртуального простору; авторські (індивідуально-авторські) неологізми; авторські художні новоутворення і т. д.

Тому можна зробити висновок що головною метою існування подібних словесних конструкцій – це позначання чи найменування всі об'єктів та явищ, які можна зустріти в вигаданому світі. Саме вони допомагають читачеві краще поринути і зрозуміти світ, який був задуманий автором. І також певною мірою слугує для того, щоб у свідомості читача був саме правильна картина світу.

Ось декілька прикладів подібних реалій: *мембрана (street membrane) та нефтяная пицца (petroleum food)* Є. Замятіна, *Synthetic Music Machine (aparat sintetichnoї музики)* О. Гакслі, *telescreen (телеекран)* Дж. Орвелла тощо. В самому перекладі реалії часто відтворюються шляхом калькування чи підбором відповідника, який буде максимально наближений до значення певної лексичної одиниці.

Під час перекладу певних реалій, які намагаються бути ближчими до технократичного концепту, виникає потреба у використанні термінів при перекладі. У такому випадку відбувається певна адаптація, яка буде максимально наближена до мови перекладу. Прикладом такого можуть бути:

- 1) аббревіатури (їх можна зустріти в романі О. Гакслі у назвах соціальних каст);

- 2) слова утворенні за допомогою використання латинських та грецьких коренів (“*chrono-synclastic infundibula*”);
- 3) заміна самого значення в уже відомому терміні («*інтеграл*» в значенні «*космічний корабель*»).

Реалії, що мають на меті відобразити якісь соціально політичні концепти, вже вимагають набагато глибшої адаптації, яка буде враховувати культуру мови перекладу. Слідуючи цьому твердженню можна виділити наступні способи:

- 1) часткова трансформація («1984»: *Ingsoc – АНГСОЦ (англійський соціалізм), Мінірах – Мінімир*);
- 2) повна трансформація («1984»: *crimethink - думкозлочин, joysamp – роботабір*);
- 3) заміна терміна, яка обумовлена повною адаптацією (такий спосіб вимагає від перекладача повною орієнтованість в культурних, політичних та соціальних особливостях)

При перекладі реалій етико-естетичного характеру найчастіше використовується пропозиції функціонального аналога з використанням певних елементів пародії чи імітації. Таке можна зустріти в багатьох контекстах на різних рівнях лінгвістичного аналізу:

- 1) лексичний рівень (неологізм “*The United State*” при перекладі перетворився на «*Єдина Держава*»);
- 2) морфологічний рівень (наприклад при перекладі такого терміна як «*благодійник*», були запропоновані слова, які складаються з двох коренів – *well-doer, dogooder*);
- 3) графічний рівень (така реалія як «*екс-люди*» може мати два значення, це може означати як «*колишні*» так і «*невідомі*»)

Висновки. Реалії мають вирішальну роль для антиутопій, вони несуть в собі певне значення, яке доволі важливе для правильного тлумачення думок і посилів, які в твір було закладено. Саме тому їх переклад дуже важливий для того, щоб всі ідеї, закладені в творі, сприймалися правильним чином. Таким чином,

перекладач повинен вміти відрізнити типи реалій та вміти правильно підібрати необхідну перекладацьку трансформацію для їх адекватного перекладу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Бех П. О. Неперекладне в перекладі (Про книгу Р. П. Зорівчак “Реалія і переклад”). Теорія і практика перекладу. Київ: Вища школа, 1992. Вип. 18. 196 с.
2. Бурда-Лассен О. В. Переклад як процес декодування ментальної ідентичності нації (на матеріалі українських і німецьких етнолексем міфологічного походження): дис. ... канд. філолог. наук : спец. 10.02.16. Київ, 2004. 318 с.
3. Бурковська Л. Д. Проблеми перекладу стилістичного прийому алюзії. Вісник Житомирського державного університету ім. І. Франка. Філологічні науки. 2008. № 39. С. 187–190
4. Вільховченко Н. П. Функціональні параметри квазіспеціальної лексики в тексті наукової фантастики. Наукові записки Національного університету “Острозька академія”. Серія «Філологічна» (Вип.52). 2015. С. 55–56.
5. Зорівчак Р. П. Реалія і переклад (на матеріалі англomовних перекладів української прози). Львів: Вид-во при Львів. ун-ті, 1989. 216 с

Пономаренко В.С.

Науковий керівник:

старший викладач Лисецька Ю. В.

РЕАЛІЗАЦІЯ ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ ДЕТЕКТИВНОГО ТВОРУ "THE GOLD-BUG"

Постановка проблеми. Незважаючи на те, що наука теорії перекладу, порівняно з іншими науками, є відносно молодого, існує вже багато робіт у цій галузі та багато уваги у цих роботах присвячено питанню трансформацій під час перекладу. Слід зазначити, що все ще відсутня єдина думка щодо самої сутності трансформації, під поняття якої нерідко підбиваються різні явища.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Інтерес до проблеми перекладацьких трансформацій з боку лінгвістів та їхнє всебічне вивчення є в курсі теорії та практики перекладу вже традиційними. Такі широко відомі вітчизняні та зарубіжні лінгвісти як, Л. Бархударов [1], С. Максимов [5], В. Карабан [2], В. Коптілов [4], А. Мамрак [6], В. Комісаров [3], А. Швейцер [8], Я. Рецкер, А. Федоров, Є. Бреус та багато інших присвятили дослідженню перекладацьких трансформацій свої численні статті та монографії. Проте проблема міжмовних перетворень взагалі та граматичних зокрема продовжує залишатися актуальною. Трансформації, чи то на семантичному чи формальному рівні, є невід'ємною частиною перекладацької діяльності. Будь-який професійно виконаний переклад включає ті чи інші види трансформацій.

Мета статті. Метою статті є дослідження природи перекладацьких трансформацій та їх використання задля досягнення адекватності перекладу художнього тексту на матеріалі детективного твору Едгара Аллана По "The Gold-Bug".

Виклад основного матеріалу. Основна проблема для перекладача полягає у збереженні структурно-семантичної своєрідності оригінального тексту при його перекладі іншою мовою. Проблеми перекладу, передусім, зумовлені тим, що не всі поняття, що існують у мові оригіналу, еквівалентні поняттям, що є у мові перекладу [2]. Однією з найважливіших вимог художнього перекладу є збереження національної специфіки та індивідуального стилю письменника.

Згідно з антропоцентричним підходом, у перекладача з'являється можливість виявляти смислові структури буття людини [6, с. 115–116] виступати медіатором міжкультурної комунікації.

Вважається, що чим більше відмінностей тексту перекладу від оригіналу, тим меншою мірою він відображає його суть. Перекладач повинен здійснювати свою діяльність не лише на рівні окремих одиниць мови, але й на рівні тексту, що створює ряд труднощів під час вибору варіанта перекладу [6].

Існують різні підходи до перекладу та способів трансформації мовних одиниць оригінального тексту та тексту перекладу [1; 4; 8]. Слід зазначити, що з

кожного лінгвіста термін "перекладна трансформація" (еквівалентність) інтерпретується по-різному.

Концепція В. Комісарова зводиться до п'яти видів трансформацій: "перекладацькі трансформації – це перетворення, за допомогою яких можна здійснити перехід від одиниць оригіналу до одиниць перекладу в зазначеному сенсі" [3, с. 172].

Л. Бархударов виділяє чотири типи трансформацій, що відбуваються під час роботи над перекладом. Це заміни, опущення, перестановки та додавання. Він спирається на те, що "перекладацькі трансформації – це численні та якісно різноманітні перетворення, які здійснюються для досягнення перекладацької еквівалентності всупереч розбіжностям у формальних та семантичних системах двох мов" [1, с. 190].

А. Швейцер пропонує ділити трансформації на чотири групи за рівнями: референційним (конкретизація та генералізація), компонентним (заміни), прагматичним (компенсації, пояснювального перекладу) та стилістичним (розширення). Він вважає, що "термін трансформація" був введений у перекладознавство виключно для підвищення метафоричності тексту. Насправді, йдеться про взаємовідносини між початковою та кінцевою частинами речення, а також про заміну однієї частини виразу на іншу у перекладацькому процесі [8, с. 190].

Основа перекладацької еквівалентності спирається збереження чи видалення з контексту деяких елементів сенсу, які у тексті оригіналу. Якщо перекладач не здатний відтворити у перекладі якусь особливість самого автора – це лише мала частина виявлення загальних принципів у змісті двох текстів творів різними мовами [5]. Саме тому постає питання про вивчення характеру перекладацької діяльності як процесу формування тексту перекладу, заснованого на перекладацькій еквівалентності. Найбільший інтерес у межах проведеного дослідження становить концепція перекладацьких трансформацій В. Комісарова. Залежно від того, яка частина змісту передається в перекладі задля забезпечення його еквівалентності, різняться різні рівні (типи) еквівалентності. На думку

дослідника, будь-який текст виконує певну комунікативну функцію: встановлює зв'язок між учасниками комунікації, повідомляє якісь цікаві факти, висловлює емоції, почуття тощо [3, с. 19–24].

Для аналізу особливостей перекладацьких трансформацій обрано оповідання Едгара По "Золотий жук". Український переклад цієї розповіді представлений М. Сарницьким, Р. Доценко [7] та ін.

Вже на початку оповідання, а саме в епітеті ми бачимо синтаксичну розбудову речення.

He hath been bitten by the Tarantula [9]. Тарантул вкусив його [7].

У цьому прикладі відбулася заміна англійської пасивної конструкції українською активною конструкцією, коли англійському підмету "He" в українському реченні відповідає доповнення "його". Форма пасивного стану англійського дієслова замінюється формою дійсного стану української [4].

He was of an ancient Huguenot family [9].

Він походив з Стародавньої Гугенотської сім'ї [7].

Тут бачимо застосування конкретизації. Англійське дієслово "to be (was) " має абстрактне значення і на українську мову перекладається шляхом конкретизації. У даному випадку "відбувався".

Далі автор описує острів, де оселився Легран.

This island consists of little else than the sea sand, and is about 3 miles ago [9].

Цей острів тягнеться у довжину милі на три і складається майже з одного морського піску [7].

У цьому прикладі ми виявляємо одразу три трансформації.

Перша трансформація – конкретизація. Англійське дієслово «is» має ширше значення замінюється українським дієсловом «тягнеться», має більш вузьке значення.

Друга трансформація – перестановка членів речення: "Is about three miles long" – тягнеться завдовжки милі на три". А також відбувається перестановка основних членів речення: "...consists ...and ...is» - «...тягнеться ...і... складається".

Третя трансформація – заміна частини мови. В англійському реченні іменник "sea" замінюється в українському реченні прикметником "морський".

У цьому прикладі для досягнення адекватності перекладач використовував такі перекладацькі трансформації як конкретизація, перестановка членів речення.

The shrub here often attains the height of fifteen or twenty feet, and forms an impenetrable coppice, burthening the air with its fragrance [9].

Кущі його досягають нерідко п'ятнадцяти – двадцяти футів та майже, утворюють суцільну гушавину, що наповнює повітря важким пахощами і майже непрохідну для людини [7].

У цьому прикладі яскраво виражена така трансформація, як додавання. В українському реченні перекладач усвідомлено додає слова "для людини", щоб пояснити читачеві, що кущі ростуть настільки близько один до одного, що навіть людина не зможе пройти крізь них.

Також ми бачимо граматичну заміну: іменник "scrub" в англійському реченні однини, а в українському реченні перекладається як іменник множини – "кущі".

Тут ми бачимо лексико-граматичну заміну, саме антонімічний переклад.

In the inmost recesses of this coppice, not far from the eastern or more remote end of this island, Legrand had built himself a small hut [9].

У потаємних глибинах миртової хащі, ближче до східного, віддаленого від материка краю острова, Легран спорудив собі хатину [7].

Заперечна конструкція в англійському реченні "not far from" трансформується в стверджувальну конструкцію в українському реченні "близько".

У цьому прикладі ми також бачимо трансформацію-додавання: «миртовій» хащі. Перекладач уточнює, що острів покритий густим чагарником запашного мирту, звідси "This coppice" – "миртова хаща".

І третя трансформація – опущення. Перекладач опускає при перекладі прикметник "small", як лишнє. Українському читачеві відомо, що хижа немає великих розмірів.

Висновки. Підбиваючи підсумки, слід зазначити, що розбіжності у структурі двох мов надають великі труднощі перекладу. Ці проблеми коливаються у досить широкому діапазоні: від окремих неперекладних елементів до всього вихідного тексту. Вирішення таких проблем досягається вмінням правильно проводити різні перекладацькі трансформації.

У перекладі перекладач використовує трансформації для досягнення еквівалентності, для максимального зближення з текстом оригіналу. Аналіз шляхів та способів відтворення англійських лексичних одиниць показав, що найбільш широковживаним способом перекладу лексичних одиниць в оповіданні Едгара По "The Gold-Bug" є заміна лексичних одиниць та контекстуальне додавання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Бархударов Л. С. Язык и перевод. М. : Международные отношения, 1975. 240 с.
2. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Ч. 2. Лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні труднощі. Вінниця : Нова книга, 2001. 303 с.
3. Комиссаров В. Н. Теория перевода. М. : Высшая школа, 1990. 254 с.
4. Коптілов В. В. Теорія і практика перекладу: навч. посіб. К. : Юніверс, 2003. 280 с.
5. Максимов С. Є. Практичний курс перекладу (англійська та українська мови). Теорія та практика перекладацького аналізу тексту для 68 студентів факультету перекладачів та факультету заочного та вечірнього навчання : навчальний посібник. К. : Ленвіт, 2006. 157 с.
6. Мамрак А. В. Вступ до теорії перекладу. К. : Центр учбової літератури, 2009. 467 с.
7. По Едгар Аллан. Золотий жук: оповідання та повісті [пер. з англ. М. Сарницький, Р Доценко та ін.]. К. : Дніпро, 2001. 398 с.

8. Швейцер А. Д. Теория перевода: Статус проблемы, аспекты. М. : Наука, 1988. 216 с.

9. Poe E. A. The Gold Bug [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://poestories.com/read/goldbug> (Last accessed: 14.10.2022).

Попп М.І.

Наукові керівники: кандидат філологічних наук, доцент Н.Д. Борисенко, кандидат філологічних наук, старший викладач О.О. Кодубовська

ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ АНГЛОМОВНИХ ФІЛЬМІВ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Асиметрія у загальному понятті, це невідповідність певних критеріїв, станів та значень. Асиметрія у перекладі – це певне відхилення перекладу від початкового тексту, його невідповідність на стилістичному, лексичному, фонетичному, граматичному та семантичному рівні [5; 6]. Міжмовна асиметрія поділяється на три напрями: синтагматичний, парадигматичний та семіотичний [7].

При сигматичному плані асиметрія проявляється у невідповідності лексичних одиниць вихідної та цільової мов, що виражається у тому, що еквівалентом слова виступає сполука або навпаки.

У парадигматичній асиметрії перекладацькі трансформації не обов'язкові, у тих випадках, коли використовуються початкові функції найменувань. Якщо елементи мови в першотворі або в творі оригіналу виступають у компонентному складі усталених мовних одиниць, то перекладацькі трансформації можливі.

Для семіотичної асиметрії характерно, коли наявна невідповідність у граматичних або лексичних формах лексичних одиниць у контексті, тобто, якщо позначувана одиниця не може бути виражена аналогічним засобом мови у перекладному тексті і навпаки [7].

З появою кінематографії, коли тільки з'явилося німе кіно, виникла потреба у перекладі субтитрів, але оскільки розвиток у сфері кіно не стояв на місці, з часом

нагальним питанням було переклад відеотексту, що в свою чергу супроводило ряд проблем, з якими зіштовхнулись перекладачі [1; 4].

Проблематика цього перекладу полягає в тому, що потрібно не лише перекласти та знайти найбільш точні еквіваленти мовних одиниць для того, щоб якнайточніше передати зміст оригіналу, а й передбачити подальше синхронне укладання перекладеного тексту, у формі озвучування або введення його у вигляді субтитрів, до відеоряду [3; 4].

Не зважаючи на те, що в українській та англійській мовах існують схожі лексичні одиниці, при перекладі вони можуть мати різне експресивне забарвлення, а отже, проблема полягає в різному складі лексико-семантичних груп слів. Також, через різні культурні традиції та реалії, можемо спостерігати різне лексичне значення слів.

Іноді дуже важко підібрати еквівалент фразі вихідною мовою, яка супроводжується певним жестом. Через різну культуру, мова жестів не завжди збігається, а тому переклад фільмів передбачає труднощі лінгвістичного та технічного характеру, що також створює проблеми при технічному втіленні перекладу на екрані [2].

Переклад фільмів у кожній країні відбувається по-різному. Вимоги до перекладу фільмів відрізняються завдяки тому, що сприйняття аудиторією фільму більшою мірою залежить від культури країни, яка може різнитися від культури оригіналу, також традицій та історичних особливостей народів [8]. Тобто, що є нормальним та прийнятним в одній країні, може бути образливим або ж навіть протизаконним в іншій. Отже, перекладачу, потрібно брати до уваги кожен нюанс, для того, щоб передати основний мотив та характер як окремого персонажа, так і фільму в цілому.

У перекладі, виділяють дві основні групи трансформацій: лексичні та граматичні [9]. Лексичні перетворення виникають в тих випадках, коли перекладачеві неможливо підібрати повноцінний еквівалент, а такий, який викривляє початковий зміст оригіналу і відрізняється від вихідних одиниць через асиметричність української та англійської мов.

Причинами виникнення лексичних трансформацій прийнято вважати різні ознаки одного позначуваного предмету в різних мовах, різниця у смисловому навантаженні, різна словосполучність та різні вживання слів одного значення.

В англійській мові наявні унікальні елементи, які відображені в їх граматичних системах, що може ускладнювати процес перекладу з англійської на українську. Наприклад, такого явища як герундій, тобто притаманна англійській мові безособова форма дієслова, яка має закінчення «-ing» та поєднує в собі властивості як іменника, так і дієслова, немає в українській мові, тому частіше він перекладається за допомогою інфінітивних форм дієслова або дієслівними іменниками.

Також до причин граматичних перетворень відноситься число іменника, оскільки в українській та англійській мовах однина та множина іменників не завжди співпадають, узгодження часів для логічного вживання дієслівних форм у підрядному реченні.

Вважають, що не може існувати гарного перекладу без граматичних трансформацій – це перебудова структури речення та заміни синтаксичного та морфологічного порядку. В англійській мові потрібно дотримуватися певного порядку слів у реченні, в той час як в українській мові це не є таким критичним питанням.

Отже, аудіовізуальний переклад є специфічною галуззю перекладознавства, що потребує особливої уваги до певних деталей теоретиків та практиків перекладу, перекладачу, потрібно брати до уваги кожен нюанс, для того, щоб передати основний мотив та характер як окремого персонажа, так і фільму в цілому.

Перспектива розвідки полягає у вивченні явища асиметрії та використання перекладацьких трансформацій в українському перекладі англійського кінофільму «Корона».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

10. Борисенко Н. Д. Відтворення англійських реалій в українському кіноперекладі / Н. Д. Борисенко, О. С. Садловська. // Вісник Житомирського

державного університету імені Івана Франка : науковий журнал. Філологічні науки. – 2018. – №1. – С. 48–52.

11. Вплив перекладу кінофільмів на свідомість глядача [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://glebov.com.ua/vplyv-kinoperekladu-na-svidomist.html>.

12. Красуля А. В., Кримова А. В. Елімінування лінгво- та соціокультурної лакуарності в аудіовізуальному перекладі (на матеріалі британських серіалів). Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер. : Філологія. 2019, № 42, том 3. С. 55–58.

13. Кузенко Г. М. Кінопереклад як особливий вид художнього перекладу (на матеріалі англійської мови) / Г. М. Кузенко // Одеський лінгвістичний вісник : [наук.-практ. журнал]. – Одеса, 2017. – № 9. – Т. 3. – С. 70–74.

14. Литвин І. М. Перекладознавство. Навчальний посібник / І. М. Литвин. – Вид. 4-те, допов. – Черкаси: видавець Ю. А. Чабаненко, 2016. – 218 с

15. Мороз Т. Ю. Семантико-граматична асиметрія в системі морфологічної категорії числа абстрактних іменників / Т. Ю. Мороз // Одеський лінгвістичний вісник. - 2015. - Вип. 5(1): 99-102. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/olinv_2015_5%281%29_24

16. Некряч Т.Є. Види асиметрії при перекладі драматичного діалогу. Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики / Т.Є. Некряч. – 2006. – Вип. 9. С. 191-196

17. Радецька С. В. Субтитрування як вид аудіовізуального перекладу: переваги та недоліки / С. В. Радецька, Т. Т. Каліщак // Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. Філологічні науки. – 2016. – Кн. 2. – С. 81–84.

18. Шемуда М. Г. Граматичні трансформації при перекладі англомовного художнього роману Дж. Селінджера «Над прірвою у житті» на українську мову. URL: <https://bit.ly/3o5zPY9>

ЗАГАЛЬНІ ВЛАСТИВОСТІ ХУДОЖНЬОГО ПЕРЕКЛАДУ

Перш за все, варто підкреслити, що теорія тексту, що охоплює основи наукової психології, семіотики, бібліографії, лінгвістики, виникла як окрема область дослідження в другій половині двадцятого століття. Відомо, що існує багато різних посібників, у яких викладаються основи теорії літератури, наводяться приклади аналізу тексту, надаються визначення. Отже, центральний виклик літературознавства поставлений рамками філософської естетики та герменевтики, у яких текст розглядається як окремий об'єкт дослідження, а засоби, за допомогою яких він розуміється та інтерпретується, є вагомим центром дослідження. Так, один із дослідників визначає термін «текст», який є цією комунікативною одиницею вищого порядку, через яку відбувається мовний обмін [1, с. 32]. До того ж, як відомо у теорії перекладу, порядок тексту має вирішальне значення для зовнішніх і комунікативних змінних для мови. Ця впливає на те, що його створення, функціонування є прагматично орієнтованим, а сам текст вважають мовленнєвою роботою для мовного спілкування. Ми погоджуємося з таким поглядом.

Таким чином, І.Р. Гальперін пропонує власне пояснення цієї ідеї, згідно з його поглядами, текст варто розуміти як «завершений мовленнєвий твір», частини якого з'єднані між собою різними видами лексичного, граматичного, логічного, стилістичного зв'язку, який створюється в результаті творчого процесу відповідно до визначеної мети, прагматичних настанов, прийнятих норм у конкретній ситуації спілкування [4, с. 54].

Естетичний вплив художньої мови є результатом наявності емоційно-оцінного змісту. Коли в художньому творі присутній ліричний герой, то стиль залишаються незмінним. Позиція автора є важливою для успіху літературного твору, цей авторський образ інколи плутають із образом оповідача.

Композиція художнього тексту різна, точніше, структура, яка розрізняє чотири елементи:

1. ідейно-тематичне замовлення;
2. образна система;
3. композиційний зв'язок і динаміка структурних частин;
4. закон мовних співвідношень [2, с. 3].

Образ автора не є просто темою розмови; це сама суть того, про що йдеться у творі, своєрідний клей, що з'єднує різні мовні структури, що визначають персонажів та їх взаємодію один з одним, а сам оповідач чи оповідачі служать ідейно-стилістичними центрами твору.

Художня література характеризується своїм унікальним функціональним стилем, який характеризується кількома основними характеристиками. Ключовий принцип теорії І.Р. Гальперіна полягає в тому, що «художня література поєднує поетичні, прозаїчні, драматичні прийоми, щоб повністю виразити унікальність художньої мови. Характеристики різних підстилів є пов'язаними між собою естетично-пізнавальною функцією.

Як форма художнього вираження, збереження культури, художня література має власний словниковий запас, граматику та синтаксис.

Багатослівність та інші небуквальні аспекти розмовної мови прийнятні в художній літературі, також спостерігають використання широкого спектру граматичних, стилістичних, лексичних, ідіоматичних компонентів [1, с. 78]. Таким чином, термін «мова художньої літератури» відноситься до певного репертуару мовних засобів, що використовуються в літературних і художніх творах.

Зокрема, естетична функція художньої літератури, специфіка формування словесних творчих образів, структура мовного знака [3, с. 72] роблять художню літературу несхожою на будь-який інший вид письма. Крім того, мова художньої літератури також відрізняється від інших стилів письма через широке використання образної мови. Художнє бачення автора зміщується в бік вибіркового переосмислення національної образної реальності. Загалом тексти

мають тенденцію відповідати стандартам, створеним для цієї групи текстів, таким чином, протистояти порушенню валідності тексту [3, с. 25]. Таким чином, художні твори служать первинною сховищем культурних традицій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Валгін Н.С. Теорія тексту: навчальний посібник. Україна: Київ, 2004. 432 с.
2. Іванишин В. П. Пізнання художнього твору. Дрогобич: Видавнича фірма "Відродження", 2003. 21 с.
3. Карабан В. І. Теорія і практика перекладу з української мови на англійську. [укр./англ.] : навч. посіб. для ВНЗ. Вінниця: Нова Книга, 2003. 605 с.
4. Лотман Ю. М. Структура художнього тексту. Київ, 1998. 288 с.

Прокопчук М.Ю.

Науковий керівник: кандидат філологічних наук,

доцент Борисенко Н. Д.

РЕАЛІЇ ТА ФОНОВА ЛЕКСИКА В ЕКРАНІЗАЦІЯХ РОМАНІВ НІКОЛАСА СПАРКСА: ЛІНГВОКУЛЬТУРОЗНАВЧИЙ АСПЕКТ

В епоху глобалізації дослідження міжкультурних відмінностей різних етносів займають особливе місце в соціокультурному просторі [3, с. 49]. В кожній мові існують слова та словосполучення для позначення специфічних предметів та явищ, що притаманні лише певній культурі [4, с. 407]. Пласт подібної лексики, що не має ні повних, ні часткових відповідників у словниках інших мов та використовується для позначення національно забарвлених явищ культури, утворює безеквівалентну лексику. До складу останньої входять реалії – специфічні лексичні одиниці, що номінують унікальні явищ, присутні у культурі одного народу та відсутні в інших [1, с.48]. Так, мовні реалії та фонова лексика в американському варіанті англійської мови експлікують особливості буття американського соціуму.

Наша стаття присвячена дослідженню мовних реалій та фонової лексики в екранізаціях романів американського письменника – Ніколаса Спаркса. Потреба вивчення лінгвокультурного та лінгвокраїнознавчого потенціалів англійської мови, дослідження безеквівалентної лексики, в тому числі й реалій, які сприяють поглибленню уявлень про вплив національно забарвленої лексики на сприйняття інформації у вихідній культурі, обумовлює актуальність представленого дослідження.

В екранізаціях романів Ніколаса Спаркса зустрічається низка реалій, що відносяться до різних сфер життя героїв. Першу групу складають ономастичні реалії, що включають топоніми (географічні назви) та антропоніми (власні назви) [3, с. 66]. Власні назви завжди мають певне національно-культурне забарвлення, а їх конотація базується на культурно-історичному розвитку суспільства [2, с. 15]. Прикладами топонімів є назви міст, що згадуються в екранізаціях романів «The Longest Ride» [6], «Dear John» [5] та «The Notebook» [7]. Наприклад, *Walkertown* – місто, звідки походив родом головний герой кінофільму «The Longest Ride», було назване на честь лікаря *Robert Walker*, який жив на цьому місці до 1771 року [6]. Місто *Charleston*, яке є рідним містом головного героя кінофільму «Dear John», було засновано в 1783 році як *Charles Town* на честь короля Англії Чарльза II [5]. А острів *Seabrook*, де відбувались події кінофільму «The Notebook», був названий в честь Вільяма Сібрука, котрий був бавовняним плантатором і придбав острів у 1816 році, що до цього носив іншу назву [7]. Прикладами антропонімів слугують імена історичних діячів, які згадуються в екранізаціях романів «The Notebook» [7] та «Dear John» [5]: *Fransis Marion* – військовий офіцер, що приймав участь у війні за незалежність США та був колишнім власником плантації, котру придбав головний герой «The Notebook» [7], *William Jennings Bryan* та *William Mckinley* – американські політики, імена котрих пригадує батько головного героя протягом розповіді про історію монет [5].

Другу групу складають етнографічні реалії. Останні поділяємо на дві підгрупи. До першої підгрупи відносимо реалії повсякденного життя, що позначають речі та явища, пов'язані з домашнім господарством, житлом, їжею і

працею [1, с. 26]. Наприклад, реалія *cowboy*, згадана в кінофільмі «Найдовша подорож», використовується на позначення специфічної професії, що виникла для позначення пастуха худоби на Дикому Заході США приблизно у XIX столітті [6]. Реалією одягу є *a cowboy hat*, що, по суті, є предметом одягу притаманним для чоловіків подібної професії [6]. Головний герой екранізації цього роману заробляє на життя приймаючи участь в *rodeo*, що є традиційним видом спорту в Північній Америці, притаманним для розваг американських ковбоїв [6]. Як приклад реалії житла є *ranch* – тобто, ферма або ж поширений метод ведення сільського господарства, що виник в країнах Західної півкулі в ході колонізації Америки колоністами з європейського континенту [6].

Друга підгрупа етнографічних реалій об'єднує лексику, що використовується на позначення традицій і звичаїв. Найважливішими святами в США є федеральні, як наприклад *Independence Day* – День незалежності США, святкування якого зображене у екранізації роману «Safe Haven» [8]. Свято припадає на 4 липня та супроводжується пишними гуляннями, що включає вечірку з барбекю та вражаючі феєрверки. У невеличких містах часто влаштовують ярмарки та інші святкування прямо на вулицях. У кінофільмі «The Notebook» зображено міське свято під назвою *Carnival*, де міські жителі насолоджуються публічними розвагами, такими як танці, смачна їжа та пиття і різноманітні атракціони [7].

Отже, в екранізаціях романів Ніколаса Спарка зустрічаємо низку реалій, що вживаються для позначення географічних об'єктів, видатних осіб, явищ, понять та звичаїв, котрі виникли на території США протягом історичного формування та розвитку американської нації. В екранізаціях зустрічаються різні типи мовних реалій серед яких виокремлюються ономастичні (топоніми та антропоніми) та етнографічні, які, в свою чергу поділяємо на реалії повсякденного життя та ті, що номінують традиції та звичаї, притаманні американцям. Останні містять важливу інформацію про культурну спадщину народу та є важливими засобами відображення особливостей побуту та звичаїв американського соціуму.

Подальшою перспективою розвідки є дослідження способів відтворення українських реалій в англійському перекладі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Борисенко Н. Д., Садловська О.С. Відтворення англомовних реалій в українському кіноперекладі. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філологічні науки*. 2018. Вип. 1 (87). С. 48–52.
2. Борисенко Н.Д., Кодубовська О.О. Лінгвокраїнознавство: англомовні країни : Навчальний посібник (англійською мовою). Житомир, 2019. 154 с.
3. Зорівчак Р. П. Реалія і переклад (на матеріалі англомовних перекладів української прози). Львів : Вид-во при Львівському університеті, 1989. 216 с.
4. Петришен О. Г. Поняття "реалія" як складова частина безеквівалентної лексики // *Мова і культура*. 2013. Вип. 16, т. 1. С. 406–410.
5. Dear John. Lasse Hallström. Relativity Media, Temple Hill Entertainment. 2010 URL: <http://baskino.me/films/voennye/1262-dorogoy-dzhon.html> (дата звернення: 05.05.2022).
6. The Longest Ride. George Tillman Jr. Fox 2000 Pictures, Temple Hill Entertainment, TSG Entertainment. 2015 URL: <http://baskino.me/films/dramy/11865-dalnuaya-doroga.html> (дата звернення: 05.05.2022).
7. The Notebook. Nick Cassavetes. New Line Cinema. 2004 URL: <http://baskino.me/films/dramy/632-dnevnik-pamyati.html> (дата звернення: 05.05.2022).
8. Safe Haven. Lasse Hallström. Relativity Media, Temple Hill Entertainment, Nicholas Sparks Productions. 2013 URL: <http://baskino.me/films/detektivy/7546-tihaya-gavan.html> (дата звернення: 05.05.2022).

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ЕВФЕМІЗМІВ В АНГЛОМОВНОМУ ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

Неможливо уявити сучасний світ без засобів масової інформації, які стрімко розвиваються і чинять сильний вплив на людей. ЗМІ є найголовнішим і найважливішим джерелом інформації для нашого суспільства. Головною темою багатьох публікацій у газетах і журналах є політика. Усі тексти, публікації та виступи, присвячені політиці, належать до політичного дискурсу.

Політичний дискурс характеризується здатністю маніпулювати свідомістю людей. Влада – мета цього виду дискурсу. Але, щоб приховати такі наміри, більшість ЗМІ намагаються використовувати в текстах своїх публікацій слова або вирази, які не зачеплять почуттів інших людей, не образять їх, інакше кажучи – використовують політкоректну лексику. До такого типу лексики належать евфемізми. Останнім часом евфемізми стали часто вживатися як спосіб вираження коректності, що стосується різних сфер життя [2].

Вивчення евфемізмів є нагальною проблемою, бо процес утворення такого явища відбувається з великою інтенсивністю, що підтверджують сучасні тексти.

Незважаючи на широку вивченість явища евфемії в лінгвістиці, загальноновизнаного визначення терміна "евфемізм" на даний момент не існує.

Однак на основі аналізу наявних визначень можна дійти висновку, що евфемізм - це слово або словосполучення, що замінює собою свої різкіші, такі, що володіють негативною конотацією, ображають почуття людини або просто непристойні синоніми. Евфемізм слугує для поліпшення денотату, часом за його допомогою можна завуалювати справжню суть висловлювання.

Евфемізми ("емоційно нейтральні слова або вирази, що вживаються замість синонімічних їм слів або виразів, які здаються мовцю непристойними, грубими або нетактовними") [1] є найефективнішими при заміні некоректної лексики. В

англійській мові можна зустріти чималу кількість евфемізмів, які вживаються з метою завуалювати, приховати справжній сенс позначуваного або виразити якийсь неприємний вираз у більш делікатний спосіб. Феномен евфемізації з метою побудови політично коректних висловлювань досліджував учений В.В. Панін.

Запропонована ним класифікація має такий вигляд:

1. евфемізми, що безпосередньо відображають ідеї політичної коректності, тобто пом'якшують різні види дискримінації. Ця група складається з кількох підгруп:

1) евфемізми, що виключають расову та етнічну дискримінацію: *African American, Native American, person of color*;

2) евфемізми, що пом'якшують дискримінацію за статевою приналежністю, створені з метою підвищення статусу жінки та виключення проявів сексизму в мові: *anchorperson, newspaper carrier, sportsperson*;

3) евфемізми, створені для виключення дискримінації за соціальним статусом: *access controller, domestic helper, domestic engineer, displaced homeowner*;

4) евфемізми, що пом'якшують вікову дискримінацію: *chronologically gifted, middlescence, third age people*;

5) евфемізми, спрямовані проти дискримінації за станом здоров'я: *aurally inconvenienced, visually impaired, immunocompromised*;

6) евфемізми, спрямовані проти дискримінації за зовнішнім виглядом: *vertically challenged, full-figured, big-boned*;

7) евфемізми, пов'язані із захистом довкілля, тваринного світу: *animal companion, free-roaming animal, organic biomass*.

2) Евфемізми, що так чи інакше співвідносяться з ідеями політичної коректності, серед яких виокремлюються:

1) евфемізми, що характеризують негативні явища в соціально-економічній сфері: *adult beverages, correctional facility, gender reassignment, therapeutic misadventure*;

2) евфемізми, спрямовані на прикриття антигуманної політики держави: *limited air strike, collateral damage to terminate, to liquidate* [1].

Під час нашого дослідження ми з'ясували, що евфемізмами, які найчастіше трапляються в пресі, є вирази, що належать до підгрупи "расова та етнічна дискримінація". Не менш часто можна побачити вирази, які входять до підгрупи "дискримінація за станом здоров'я та за соціальним статусом". Важливу роль також відіграють підгрупи політично коректної лексики, що "спрямована проти дискримінації за зовнішнім виглядом" та "пом'якшує дискримінацію за статевою приналежністю".

Треба зазначити, що підгрупи політично коректної лексики, "спрямованої на прикриття антигуманної політики держави", "такої, що характеризує негативні економічні наслідки", "такої, що пом'якшує вікову дискримінацію", "пов'язаної із захистом довкілля, тваринного світу" представлені незначною кількістю політично коректних слів.

Найпоширенішими способами передання евфемізмів є транслітерація, транскрипція та калькування.

"...said Selva, echoing the sentiments of several generals gathered at an intelligence meeting, all of whom had grown more frustrated as the president spoke in circles and offered increasingly vague ideas for potential military actions in Syria" [4].

"...сказав Сельва, висловивши загальну думку генералів, які зібралися на нараді з питань розвідданих і які вже не могли витримати ходіння по колу та дедалі більш розпливчасті пропозиції президента щодо потенційних військових дій у Сирії" [4].

Евфемізм *military actions*, згідно з великою кількістю джерел, є однією з варіацій заміни слова *war*, яке, безумовно, має негативну конотацію.

Деякі евфемізми мають еквіваленти, але кількість таких слів незначна. У деяких випадках можна застосувати такі способи перекладу як часткова відповідність і прийом додавання.

“I am calling upon members of both parties to pass an education bill that funds school choice for disadvantaged youth, including millions of African-American and Latino children” [3].

«Я закликаю членів обох партій ухвалити закон про освіту, що дасть змогу фінансувати навчання знедоленої молоді, зокрема мільйонів афроамериканців і латиноамериканців» [3].

Застосування цих евфемізмів зумовлене дотриманням політичної коректності щодо представників інших національностей і людей з низьким рівнем достатку.

Таким чином, можна зробити висновок, що явище евфемізації являє собою невід’ємну частину комунікації в сучасних мовах. Основними критеріями використання такого лінгвістичного прийому є прагнення уникнути соціальних загострень і досягти безконфліктної атмосфери в суспільстві, тим самим полегшуючи комунікацію між різними соціальними групами. Найчастотнішим способом перекладу евфемізмів є підбір еквівалента та міжмовної відповідності, описового перекладу та калькування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Великорода В. Б. Семантичні та функціонально-прагматичні характеристики евфемізмів в англійській мові : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. / Львівський національний ун-т ім. І. Франка. Львів, 2007. 268 с.
2. Ткачівська М. Р. Евфемізм або мовна дипломатія (на прикладі української та німецької мов). Прикарпатський вісник НТШ. 2016. № 2(34). С. 102–111.
3. Newseek [Електронний ресурс] : [сайт журналу]. URL: <http://newseek.org/>. (дата звернення: 18.10.2022).
4. The National Interest [Електронний ресурс] : [сайт журналу]. URL: <http://nationalinterest.org/>. (дата звернення: 19.10.2022).
5. The New York Times [Електронний ресурс] : URL: <https://www.nytimes.com/>. (дата звернення: 19.10.2022).

ГРАМАТИЧНІ ТА ЛЕКСИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ПРОМОВ ПОЛІТИЧНИХ ДІЯЧІВ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ ТА США

Політика безпосередньо впливає на цілі народи. Цілком логічно припустити, що не існує жодної людини, яка не стикалася у своєму житті з політикою. І саме тому, вона є невичерпним джерелом інформації для наукових досліджень. Політична комунікація є процесом передачі та обміну громадсько-правової інформації [5, с. 162]. Політична промова є невід'ємним елементом комунікативного процесу, під час якої політичні особи з метою впливу на аудиторію розповсюджують певні ідеї та думки [2, с. 128].

Кандидат, партія та їх програми є предметом політичної промови. Політичні організації – її суб'єкт, а учасники політичного процесу є об'єктом [1, с. 128]. Зазвичай промова складається з трьох компонентів: вступ, основна частина та кінцівка. Основною умовою для існування політичної промови є суперництво.

Виокремлюють декілька способів перекладу політичних промов: дослівний (повний) переклад, використання перекладацьких трансформацій та комплексний переклад. Перекладацькі трансформації допоможуть подолати неточності, які можуть виникати при дослівному перекладі (різні картини світу). Суть трансформацій полягає у зміні формальних (лексичні або граматичні трансформації) або семантичних (семантичні трансформації) компонентів вихідного тексту за умови збереження інформації, призначеної для передачі [6, с. 89].

Не дивлячись на те, що трансформації у чистому вигляді не часто зустрічаються, більшість дослідників розрізняють три типи перекладацьких трансформацій: граматичні, стилістичні та лексичні трансформації [6, с. 90]. Причиною появи лексичних трансформацій є відсутність можливості підібрати повноцінний еквівалент до одиниці мови.

Яскравою ілюстрацією застосування калькування як лексичної трансформації є наступне речення: *“But President Trump still doesn’t have any real plan for how to open our schools safely” (Joe Biden)* («Але у президента Трампа досі немає жодного реального плану, як відкрити наші школи безпечно» (Джо Байден)) [7].

Грамматичні трансформації зумовлені потребою перебудови структури речення в процесі перекладу [4, с. 74]. Найпоширенішими граматичними трансформаціями є синтаксичне уподібнення, перестановка та смисловий розвиток [3, с. 20].

Щоб показати, як саме відбувається граматична трансформація у реченні, доцільно звернути увагу на наступний приклад: *“To protect our NHS and to save many thousands of lives. And I know that as they have in the past so many times” (Boris Johnson)* («Щоб зупинити поширення цієї хвороби. Щоб захистити нашу національну службу охорони здоров’я та врятувати багато тисяч життів. І я знаю, що ми робили це в минулому багато разів» (Борис Джонсон)) [8].

Відбулися заміни стосовно словосполучення *“that as they have in the past”* – так як вони були в минулому, то дещо було змінено відповідно до контексту на *«що ми робили це в минулому»*.

За допомогою застосування трансформацій переклад тексту стає адекватним, попри відмінності між мовою оригіналу та мовою перекладу. Нерідко лексичні та граматичні зміни відбуваються одночасно, тому перекладач повинен враховувати їх під час перекладу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Алексеева И. С. Текст и перевод. Вопросы теории. М. : Высш. шк., 2008. 364 с.
2. Будаев Э. В., Чудинов А. П. Метафора в политической коммуникации. М. : Высш. шк., 2008. 462 с.

3. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця : Нова книга, 2002. 564 с.
4. Лобода В. А. Перекладацькі трансформації: дефінітивний характер та проблема класифікації. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер. Філологія*. 2019. № 43. т. 4. С. 72-74.
5. Політологічний енциклопедичний словник : навч. посібник для студентів вищ. навч. закладів. Київ : Генеза, 1997. 395 с.
6. Сіняговська І. Ю. Визначення та класифікація перекладацьких трансформацій у процесі художнього перекладу тексту. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»*. Сер. : Філологія, Мовознавство. 2014. т. 221, Вип. 209. С. 89–93.
7. Biden Faults Trump Over Schools' Inability to Reopen. The New York Times : web-site. URL: <https://www.nytimes.com/2020/09/02/us/politics/biden-schools-trump-coronavirus.html> (access date the 15th of October, 2022).
8. Johnson announces major curbs on way life to tackle virus. Reuters : web-site. URL: <https://www.reuters.com/article/uk-health-coronavirus-britain-johnson-idUKKBN21A3KK> (access date the 18th of October, 2022).

Філімончук А. О.

Науковий керівник: кандидат філологічних наук,

доцент Нідзельська Ю.М.

ПРИЙОМИ ПЕРЕКЛАДУ НАЗВ КІНОФІЛЬМІВ: ЛІНГВОКУЛЬТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ

Сьогодні мовознавці дуже активно вивчають омоніми, все частіше звертаючи увагу не лише на загальнономовні одиниці, які виникають через потребу називати, з'являються у конкретний історичний період, але й на індивідуально-авторські утворення, назви витворів людської культури, які існують у певному

контексті. Вони здатні надавати нового (часто більш чіткого або коротшого) найменування, яке має значний вплив на реципієнта. Назви кінофільмів вважають ефективним способом спрямування глядацького сприйняття побаченого. Недивно, що у назву фільму вносять певні думки, також головний задум. Проблему перекладу фільмонімів досліджували багато науковців, які зробили значний внесок у розвиток перекладознавства: Р. Гушул, З. Громова, О. Лесінська, Д. Радішевська та інші. Не дивлячись на те, що вищезгадана перекладацька проблема на сьогодні достатньо досліджена та висвітлена у великій кількості наукових робіт, нові фільми з'являються постійно, а тому їхні назви виступають цінним об'єктом для перекладознавчих досліджень.

Таким чином, *актуальність* представленої статті полягає у потребі не просто дослідження лексико-граматичних особливостей перекладу назв фільмів, а також в необхідності дослідження ще й лінгвокультурних аспектів такого різновиду перекладу. Метою дослідження є аналіз прийомів перекладу назв кінофільмів з англійської мови на українську у лінгвокультурному аспекті.

Як відомо у теорії перекладу, фільмоніми є категорією власних назв, що ідентифікують назви фільмів. Ці мовленнєві структури виконують такі основні функції: комунікативна, іменна, змістовна, атрактивна, прогностична, естетична. Вони також є важливою складовою кінокартини, адже саме це привертає увагу глядача, створює передумови для перегляду фільму або навпаки – його ігнорування. Окрім того, фільмонім сам по собі містить значущу інформацію, адже він висловлює головну думку кінофільму, і тому чинить комунікативно-прагматичний вплив. Іншими словами, у цьому полягають основні функції цієї лінгвістичної одиниці [1].

Немає сумнівів, що переклад фільмонімів є досить складним процесом. Серед основних стратегій перекладу фільмонімів – очуження й одомашнення. Опіраючись на ці стратегії, перекладач може використовувати такі способи перекладу як транскрибування та транслітерація, калькування, трансформація, додавання, вилучення, заміна тощо. Їх використання залежить від оригінального фільмоніму і лінгвістичних можливостей мови перекладу.

Дослідивши англомовні назви фільмів, ми виявили, що найчастіше під час перекладу англійських фільмонімів використано стратегії еквівалентного перекладу (“*The Last Game*” → «*Остання гра*», “*Brave*” → «*Відважна*») та смислового розвитку (“*A Dog's Purpose*” → «*Життя і мета собаки*», “*Sleepless*” → «*Безсонна ніч*», “*The Hangover*” → «*Похмілля у Вегасі*»), що дає змогу рівноцінно відтворити назву фільму. Крім того, це також сприяє адекватній передачі англійських фільмонімів українською мовою.

Важливими елементами фільмонімів є культурологічні елементи – власні назви та реалії. Реалії як найменування предметів, понять, культурних, побутових та історичних подій певного народу, регіону, країни, відображають ту чи іншу частину дійсності. Вони значною мірою пов'язані з позамовною дійсністю. Зазвичай ця категорія слів, засобів вираження позначає об'єкти і предмети побуту, культури, соціального життя й історичного розвитку, які чужі іншим народам. Реалії охоплюють поняття географічного, етнографічного, загальноісторичного, міфологічного або фольклорного змісту. Залежно від того, яку стратегію обирає перекладач – очуження чи одомашнення, реалії та власні назви можливо перекласти за допомогою різних способів.

1. Транслітерація та транскрибування, наприклад: “*Jumanji: Welcome to the Jungle*” → «*Джуманджі: Поклик джунглів*», “*iBoy*” → «*іБой*».

До реалій належать взагалі будь-які власні назви, тому при перекладі їх у складі фільмонімів бачимо їхню передачу українською мовою за допомогою транслітерації: “*Dunkirk*” → «*Дюнкерк*», “*The Resurrection of Gavin Stone*” → «*Воскресіння Гевіна Стоуна*», “*Annabelle: Creation*” → «*Анабель: Створення*», “*Ingrid Goes West*” → «*Інгрід їде на Захід*».

2. Крім того, калькування розуміють як переклад кожного елемента слова й об'єднання цих елементів в одне ціле [2, с. 170]: “*Monster Trucks*” → «*Автомонстри*», “*Spider-Man: Homecoming*” → «*Людина-павук: Повернення додому*», “*Tulip Fever*” → «*Тюльпанова лихоманка*»

3. Генералізація: “*American Assassin*” → «*Американський вбивця*». *Assassin* – це іншомовна реалія, яка в українській мові може бути передана лише описовим

перекладом: «член шийтської мусульманської секти, який під час хрестових походів був відправлений із самогубною місією вбити відомих ворогів; особа, яка вчиняє вбивство, особливо: той, хто вбиває політично важливу особу або за гроші, або через фанатичну відданість справі» [3]. Переклад генералізованим терміном «вбивця» насправді не є еквівалентним, однак оскільки у назві фільму неможливе використання громіздких конструкцій, то він є єдиноможливим, адже транскрибований переклад «ассасин» був би незрозумілий для глядача, ми з цим погоджуємося.

Отже, проведений аналіз показав, що при перекладі культурно маркованих елементів, тобто імен та реалій англійських назв фільмів українською мовою більшою мірою використовується стратегія очуження (тобто переклад іншомовної реалії за допомогою транскрипції, без пояснення), завдяки чому не просто зберігається, а відкрито демонструється культурна інакшість фільмів. Підсумовуючи усе сказане, відзначимо, що досліджені українські переклади англійських фільмів загалом адекватно передають різні оригінальні назви завдяки еквівалентному перекладу і завдяки різноманітним перекладацьким трансформаціям.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Громова З. В. Основні помилки при перекладі назв кінофільмів. Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Філологічні науки. 2013. № 9(1). С. 28–33.
2. Лесінська, О.М., Радішевська, Д.Д. Особливості перекладу заголовків фільмів американського кінематографу українською мовою (на прикладі матеріалів за 2000–2015 роки). Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія. 2018. №32 (2). С. 169–171.
3. Merriam-Webster Dictionary. URL: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/> (дата звернення: 1.11.2022).

КОРЕФЕНТНІСТЬ У СУЧАСНОМУ АНГЛОМОВНОМУ ТЕКСТОТВОРЕННІ: ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АСПЕКТ

Метою статті є виявлення асоціативної взаємодії кореферентних одиниць у художньому творі та з'ясування ролі феномену кореференції у забезпеченні когезії та кореляції. Мета конкретизується у визначенні функції елементів кореферентних зв'язків у текстотворенні, шляхом аналізу та спостереження асоціативної кооперації кореферентних одиниць у тексті художнього спрямування.

Текст як твір художньої літератури – це система, компоненти якої знаходяться у взаємозалежних стосунках. Загальний контекст тексту надає кожному з його елементів як першорядного так і другорядного значення, яке можна ідентифікувати лише завдяки цьому контексту. Якщо кореляції пов'язуються між собою лише через посилання на предмет тексту, то текстова кореференція становить собою систему посилань з усього твору .

Кореференція, референція та їхні учасники вважаються основними елементами когезійного текстового середовища, зв'язки яких ґрунтуються на синонімії та асоціативності використовуваних описів. Згідно з Г. Фреге і його теорією контекстуальності, смисл речення залежить від смислів його членів, а організуючою складовою цієї системи виступають кореференція та кореляція [1].

Помилкові ідентифікації кореферентних ланцюгів стають причиною хибного та невідповідного перекладу. В першу чергу, проблематичними для відслідковування та адаптації стають неологізми, реалії та діалектизми; родові відмінності іменників у мовній парі; у перекладача можуть виникати труднощі зі знаходженням відповідників через полісемантичність та синонімію еквівалентів вихідної мови; жарти, тропи та нульова анафора можуть викликати складнощі у культурній адаптації [4].

Щоб правильно інтерпретувати кореферентні сполуки у перекладі, необхідно провести семантичний аналіз вихідного тексту для виявлення кореферентних пар чи ланцюгів. Першим кроком буде визначення пари елементів антецедента й анафори. Антецедент є первинним елементом у парі, а анафора – залежним. Анафоричні елементи, виражені будь-якою про-формою вказують на антецедент. "*Holmes laughed. "It is quite a pretty little problem", said he. "But a very serious one to me"*" [5, с. 8] "...parallel cuts.../... **they**...", "*the sole ... it*". [5, с. 5]

Постцедент та катафора мають таку ж функцію, що й антецедент та анафора. Різниця лише у положенні елементів у реченні. Катафора стоїть перед постцедентом. "*From the corner of the divan of Persian saddlebags on which **he** was lying, smoking, as was his custom, innumerable cigarettes, **Lord Henry Wotton** could just catch the gleam of the honeysweet and honey-coloured blossoms of a laburnum...*" [3, с. 3].

Найпоширенішим типом анафоричної референції виступає прономіналізація. Поширеною помилкою стає хибно визначений антецедент, найчастіше, коли іменники мають один і той самий рід. Це пояснюється тим, що особові займенники є позаособистісними і повністю залежать від контексту у референтних зв'язках.

Труднощі з перекладом роду іменників мають зв'язок з гендерними стереотипами та упередженнями. Задля уникнення хибних тлумачень стереотипного сприйняття ролі статі, зазвичай, використовується загальний займенник "they", чи займенник "he" як гендерно-нейтральний. Часто вдаються до перефразу, для уникнення надмірного вживання займенників, через введення у текст синонімічного іменника. Зокрема, прономіналізація має ще й уточнюючу функцію, це стосується присвійного займенника, що стоїть замість означеного артикля [1, с. 436]. "*His manner .../ It...*" [5, с. 5]. "*...his immense faculties... /...extraordinary powers of observation.../...his extraordinary powers...*" [5, с. 5]. "*process of deduction... it... process... my companion's processes*".

Під час визначення кореферентної пари можуть виникати труднощі через розділений антецедент, що складається з декількох номінативних одиниць

непредикативної номінативної природи. *"From time to time I heard some vague account of his doings: of his summons to Odessa in the case of the Trepoff murder, of his clearing up of the singular tragedy of the Atkinson brothers at Trincomalee, and finally of the mission which he had accomplished so delicately and successfully for the reigning family of Holland"* [5, с. 3]. Існує іменний, займенниковий, взаємно–зворотній та складений розділений антецедент.

Важливо взяти до уваги присутність стилістично маркованих одиниць у художньому тексті, що несуть у собі подвійну, позатекстову, підсилюючу конотацію. Знаходження стилістично адекватних відповідників у цільовій мові може викликати труднощі у перекладача, адже для початку необхідно визначити тон стилю (високий-низький). Звернення до стилістики може полегшити визначення кола синонімічних елементів стилістично маркованих одиниць. Мова йде про фігури мовлення: сталі порівняння, метафоричне перенесення, культурно закріплені асоціації. Також варто згадати про автономазії, парафрази, емфемізми, алюзії та цитати, паремії [6, с. 14–27].

Таким чином, головна функція кореферентних зв'язків полягає у структуруванні системи текстового середовища. Для того, щоб відворити початкові смисли, що сформувалися кореферентними зв'язками у тексті вихідної мови, перекладачі може використовувати як засоби адаптації доместикацію і трансформації тотожних виразів, за умови, що необхідний еквівалент відсутній у мові перекладу. Така адаптація призводить до втрати референтних зв'язків. Перекладач зобов'язаний зберегти максимальну кількість оригінальних значень у своєму варіанті заради адекватного сприйняття читачем другорядної версії тексту вихідної мови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Jurafsky D., Martin J. Speech and language processing : an introduction to natural language processing, computational linguistics, and speech recognition. 3rd Edition draft. Prentice-Hall, Inc., 2020. 623 p.
2. Telaumbanua Y., Martini, Aulia D. "Antecedent and Postcedent": A Syntactic Study of the "ABC's Principles" of the Binding Theory in the EFL Students' Written

Discourses. International Journal of Linguistics, Literature and Translation. Vol. 2. Iss. 6. 2019. P. 214–225.

3. Wilde O. The Picture of Dorian Gray. London ; New York, N.Y. : Penguin, 2003. 304 p.

4. Куляс П. П. Типологія помилок : підручник-монографія. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. 464 с.

5. Doyle A. A Scandal in Bohemia. London: Longman, 1999. 96 p.

6. Дубенко О. Ю. Порівняльна стилістика англійської і української мов. Вид. 2-е перероб. і допов. Навч. посібник. Вінниця : НОВА КНИГА, 2011. 328 с.

Швець М. В.

Науковий керівник: кандидат філологічних наук,

доцент Шугаєв А.В.

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ МЕДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ

Розвиток усіх галузей науки – це постійне явище, що є важливим чинником для розвитку людства, а також є унікальним й невід’ємним для нашого часу процесом. Збільшення кількості медичних робіт, їх складності, а також введення нових термінів є запорукою життя багатьох людей. Це все є чинником зростання попиту на швидкий та коректний переклад медичної термінології.

Оскільки точний переклад медичних термінів слугує одним з важелів, що допомагає врятувати життя, тому що будь-яка помилка може вартувати життя людини, він вважається однією з найвідповідальніших ланок перекладу.

Складність у досягненні якості перекладу медичних текстів полягає в тому, що такий переклад вимагає не тільки знання мови, а й розуміння багатьох похідних слів з латини, а також, щонайменше, базових знань медичної термінології й розуміння медицини.

Перекладаючи медичні роботи, потрібно мати на увазі низку тлумачень ледве не кожного терміну, а також дотримуватися точності в тому чи іншому

контексті, оскільки будь-які хибні переклади термінології можуть призвести до фатальних помилок. Навіть враховуючи відмінність медичного дискурсу від будь-якого іншого, на шляху перекладача все ще трапляється велика кількість перешкод.

Медична термінологія хоч і має, здебільшого, єдине походження, утім вона рідко перекладається очевидним шляхом. Тому перекладч не тільки повинен володіти навичками використання морфологічних, синтаксичних, лексичних, тощо, засобів мови, а й глибинне розуміння всіх скорочень, аббревіатур та інших одиниць термінології. Коректність підбору потрібних понять грає життєво важливу роль при перекладі одиниці, оскільки неточний переклад може змінити значення лексичної одиниці, а також змінити сенс усього речення.

Переклад медичної термінології, враховуючи всі його складові підвиди є дуже кропіткою та складною задачею для перекладача. Оскільки він вимагає розуміння термінології не тільки вихідної, але й вихідної мови.

Отже, медична термінології – це майже одна ціла окрема мова, що стоїть на давніх практиках і постійно покращується, це також одна з найдавніших та найважливіших терміносистем. А сам медичний термін є доволі багатоаспектним поняттям, що налічує низку правил його адекватного перекладу. Медична терміносистема складається з поєднання та трансформації старих форм, а також їх понять, а при творенні нових слів, автори вдаються до використання вже існуючих термінів мертвих мов.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Ehrlich, Ann; Schroeder, Carol L. Introduction to Medical Terminology. Centage Learning, 2002. p. 498.
2. Ткач А. Українська медична термінологія: сучасні тенденції розвитку. Joint Ukrainian-Romanian scientific journal. 2018. № 3. С. 22-25.
3. Vicent Monalt, Maria Gonzales Davies. Medical Translation Step by Step Learning by Drafting. NY, USA: St. Jerome Publishing. 2007. p. 239.

**ЗАСТОСУВАННЯ ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПРИ
ПЕРЕКЛАДІ АНГЛОМОВНИХ РЕКЛАМНИХ ТЕКСТІВ НА
УКРАЇНСЬКУ МОВУ**

Реклама проникає в усі аспекти сучасного суспільного життя. Неможливо уявити суспільне життя без друкованої, інтернет-, аудіо-, відеореклами. Реклама використовується для всіх видів діяльності - продажу товарів, послуг і т.д. Крім товарів і послуг, рекламні слогани також перетинають кордони. Не дивно, що переклад англійських рекламних текстів стає гарячою сферою перекладацької діяльності. Важливо підкреслити, що для коректного перекладу рекламного тексту перекладачі повинні вміти передбачати лінгвістичні та етнічні реакції споживачів реклами на інформаційні тексти мовою перекладу. Цей процес має базуватися на розумінні перекладачем національних психологічних особливостей, відмінностей в культурній історії чи релігійних традиціях, дійсності, оригінального тексту та мови перекладу. Ця тема актуальна, тому що сфера послуг стрімко розширюється не тільки в межах однієї країни, але й у всьому світі, залишаючи величезний простір для перекладачів, особливо в сфері локалізації [1].

Англійська мова за своєю суттю є міжнародною, тому англомова реклама домінує у світовому інформаційному просторі, посилюючи інтерес дослідників до рекламного тексту, особливо до рекламних слоганів. Актуальність даного дослідження залежить від необхідності узагальнення лінгвістичних і мовних деталей дослідження мови реклами, особливо рекламних слоганів.

Рекламний текст – складне явище, яке містить не тільки текстові, а й прагматичні компоненти, що зумовлено основною метою реклами – впливом на потенційних покупців і мотивацією до подальшої покупки. З лінгвістичної точки зору реклама — це «мовна діяльність, метою якої є регулювання попиту та пропозиції товарів і послуг». Єдиного визначення реклами не існує. У своїй книзі

«Реклама: мистецтво слова» Н. Н. Кохтев зазначає, що реклама — це різноманітні способи інформування людей з метою зробити щось або комусь. Цей широко популярний засіб, надає інформацію про властивості споживачів товарів і переваги різноманітних послуг з метою їх реалізації та створення позитивного попиту на них, про основні події в економічному, культурному та політичному житті, з метою активного залучення людей» [2].

Серед пізнавальної інформації, що міститься в рекламних повідомленнях, виділяємо: назву виробника, назву товару, характеристики, ціну та контактні дані. У сучасних рекламних текстах все частіше використовуються стилістичні засоби та прийоми, які підвищують яскравість тексту, але часто ускладнюють процес перекладу рекламних повідомлень.

Класифікація рекламних текстів за об'єктами реклами базується на систематизації різних груп товарів: одяг, косметика, автомобілі тощо. Тематичний аналіз реклами показує, що одними з найбільш часто рекламованих товарів є косметика та парфуми, продукти харчування та ліки, побутова техніка, одяг та автомобілі. Рекламні тексти характеризуються:

- специфічним вибором слів;
- частими стилістичними словами;
- частим використанням емоційних слів;
- широким використанням ідіом і цитат для створення образів;
- закликами до дії за допомогою дієслів наказового способу;
- широким використанням особистих і присвійних займенників;
- використання паралелізму та повторення;
- використання широких прикметників і прислівників;
- використання гри слів, звуконаслідування [2].

Ці характеристики необхідно враховувати при перекладі рекламних слоганів з англійської на українську. При перекладі рекламного тексту також необхідно враховувати його прагматичний потенціал, враховуючи, що дослівний переклад призведе до повної втрати прагматичної спрямованості рекламних слоганів. Тому перекладачам необхідно звертатися до адаптації – видозміни

перекладу для повного відтворення основної комунікативної функції оригіналу [3].

Хочеться підкреслити загальні характеристики перекладу рекламних слоганів: підтекст рекламної інформації, яку покупці отримують із тексту, та асоціативність рекламної інформації, отриману від поєднання раціональної та емоційної інформації. Водночас образи відіграють важливу роль у мові реклами.

Кожен день людина стикається з безліччю рекламних текстів, кожен з яких спрямований на те, щоб привернути увагу споживачів до певного товару, послуги або бренду. Однак слоган повинен якомога більше захоплювати увагу споживача, пов'язуючи образ продукту з характеристиками, наданими йому рекламою, щоб закріпитися в його свідомості. Його стислість і девіз, ритмічна побудова і незвичайна образність сприяють кращому запам'ятовуванню, привертають увагу і тим самим рекламують товар або послугу [3].

Враховуючи лексико-граматичні особливості мов, а також культурно-історичні відмінності носіїв цих мов, можна сказати, що точний переклад рекламних слоганів неможливий. Однак більшість рекламних слоганів можна перекласти, якщо вибрати правильний метод перекладу.

У традиційній класифікації типів рекламних текстів можна виділити наступні групи:

- 1) об'єкт реклами;
- 2) цільова аудиторія;
- 3) ЗМІ – носій реклами [3].

Як ми всі знаємо, процес перекладу рекламного тексту (включаючи слогани) складається з трьох етапів: визначення характеристик рекламної мови; визначення ступеня впливу повідомлення на одержувача; усунення мовних і культурних расових бар'єрів між відправником і одержувачем. Якщо перекладачу не вдається передати всю необхідну інформацію, що міститься в повідомленні, ми спостерігаємо «конфлікт форми і змісту» [4].

При перекладі рекламних слоганів з англійської на українську використовувалися такі види перекладацьких трансформацій:

1. Перестановка. Переміщення лексичних одиниць у повідомленні, оскільки вони не можуть бути використані там, де вони з'явилися в оригінальному тексті.

2. Замінник. Найпоширеніший спосіб перекладацької трансформації. Розрізняють два типи замін – лексичні та граматичні.

3. Антонімічний переклад. Цей різновид заміни — складна лексична граматики, яка замінює позитивну структуру негативною структурою і навпаки.

4. Компенсація. Перетворення, яке використовується, коли елементи оригінального повідомлення не мають еквівалента в мові або не можуть бути передані за допомогою них.

5. Додавання. Це вид трансформації, при якому перекладач вводить будь-які додаткові елементи, щоб більш правильно і зрозуміло передати зміст вихідного повідомлення.

6. Опущення. Є протилежним прийомом додавання. Перекладач пропускає семантично надлишкові елементи повідомлення.

7. Прийом цілісної трансформації. Перетворення, які включають окремі слова та цілі речення. Ані текст оригіналу, ані перекладений текст не мають спільних компонентів, які б дозволяли нам зрозуміти, що в тому чи іншому випадку відбувається загальна трансформація [4].

Саме через граматичні та лексичні відмінності мов, а також культурні та історичні відмінності носіїв цих мов можна сказати, що точний переклад рекламних слоганів неможливий. Однак більшість рекламних слоганів можна перекласти, якщо вибрати правильний метод перекладу. Як зазначалося раніше, текст рекламного слогана містить велику кількість ідіом, формулювальних одиниць, як засіб привернення уваги потенційних покупців, що, безсумнівно, є традиційною складністю перекладу [4].

Отже, переклад рекламних текстів характеризується високим ступенем складності, оскільки тексти подібних дискурсів насичені лексикою різних рівнів: емоційною лексикою, стилістичними засобами, ідіомами, фразеологічними одиницями, іграми слів, імперативами. До труднощів перекладу відноситься

прагматичний потенціал рекламного тексту. Серед тактик і стратегій перекладу рекламного тексту було визначено наступні види: трансформації заміни, перестановки, антонімічного перекладу, трансформації компенсації, додавання, випущення та цілісного перетворення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Баскакова Е.С., Буйновский Н.П. Особливості перекладу рекламного тексту. Сургут. Изд. Вісник ЧДПУ, 2015. 195 с.
2. Остапчук, Н. А. Схожість і відмінності публіцистичних та рекламних текстів. Актуальні проблеми гуманітарних та природничих наук. 2016. № 9. С. 26-28.
3. Пирогова, Ю. К. Рекламний текст: семіотика і лінгвістика. Ю. К. Пирогова, А. Н. Баранов, П. Б. Паршин. М.: Гребенников, 2000. 270 с.
4. Wisniewska K. The role of English as a mediating and target language in intercultural and interethnic contacts: PhD thesis / Katarzyna Wisniewska. Poznan, 2015. 193 p.

Шумило М. О.

Науковий керівник: кандидат філологічних наук,

доцент Шугасєв А. В.

МЕДИЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇЇ ПЕРЕКЛАДУ НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ

Медичний переклад є одним із найважливіших напрямків перекладацької діяльності і вважається різновидом науково-технічного перекладу. Серед особливостей медичного перекладу – широке використання термінів, що потребують точного й однозначного перекладу. У сфері медичного перекладу важливо мати великий словниковий запас, який включає не лише стандартні терміни, а й слова для позначення симптомів, ліків та медичних приладів. Крім

того, з розвитком медицини з'являється нова термінологія, яка вимагає від перекладача постійного розвитку та професійного вдосконалення [1, с. 262].

Переклад медичної термінології є особливою галуззю теорії та практики перекладу. Всі європейські мови містять подібні медичні терміни зі схожими греко-латинськими коренями. До 19 століття збереження латини як наукової мови допомогло зберегти багато лексичних подібностей у медичній номенклатурі, наслідки чого можна спостерігати сьогодні. Знання латинських коренів допомагає медичним працівникам розуміти медичні тексти, написані різними мовами.

Медичний переклад загалом можна розділити на дві галузі. Перший – медичний переклад професійної медичної літератури, такої як документи та інструкції до медичного обладнання, наукові статті та клінічні дослідження, стандарти контролю якості фармацевтичної продукції, інструкції до лікарських засобів тощо. Друга галузь – переклад приватних медичних текстів, пов'язаних з конкретною особою [2, с. 135].

Крім того, однією з особливостей медичного перекладу є наявність запозичень у різних мовах, таких як: латинська, грецька тощо. Медичні тексти також мають багато скорочень, і їх важливо правильно транскрибувати при перекладі. Часто перекладачі повинні звертатися до спеціальної медичної літератури, щоб розшифрувати аббревіатури, перш ніж вони зможуть перекладати. Відмінності в алфавітах різних мов створюють також інші труднощі (наприклад, англійська AIDS французька SIDA - українська СНІД, англійська DNA французька AND - українська ДНК).

Розшифровка

аббревіатур при перекладі з європейських мов, алфавіт яких збігається з латиницею, може призвести до неправильного тлумачення вираження аббревіатури. Латинські аббревіатури поширені як в письмовій офіційній, так і в неофіційній розмовній мовах медичних працівників. Деякі з них набули статусу умовного уточнення і вживаються як самостійні лексичні одиниці незалежно від розшифровки. Слід уникати плутанини [3, с. 52].

Наприклад, аббревіатура OD, що означає oculus dexter (праве око), поширене серед офтальмологів, а в інших контекстах може означати як «професійне

захворювання», так і «передозування пацієнтом певного препарату» («patients with overdose of some drug»). Це не всі можливі значення OD. Надзвичайно актуальним є питання точності та унікальності медичних абревіатур. Проте англійські тексти часто рясніють скороченнями, що ускладнює розуміння медичної інформації. При перекладі медичних абревіатур слід насамперед звернути увагу на певну галузь медицини, в якій використовується абревіатура, і намагатися якомога чіткіше зрозуміти зміст оригінального тексту. Також слід звернути особливу увагу на одиниці вимірювання. При перекладі потрібно враховувати, що в деяких країнах можуть бути різні одиниці вимірювання [4, с. 70].

Наприклад, при перерахунку рівня гемоглобіну 14 г/дл рекомендується змінити 15 г/дл на 1,5 г/л, оскільки в Україні прийнято вимірювати рівень гемоглобіну в грамах на літр, а не в грамах на децилітр. Особливістю медичних текстів є особлива структура речень. Часто складнопідрядні речення вживаються в медичних текстах.

Крім того, велика кількість складних термінів, з якими перекладачі часто не знайомі, ускладнює встановлення граматичних зв'язків між окремими словами, що часто призводить до помилок вирівнювання тексту.

Для медичних текстів найбільш характерні такі мовні засоби:

- лексичні скорочення;
- стани пасивних форм;
- безособові та неозначені речення;
- допоміжні системи символів, такі як формули та схеми;
- емоційна і суб'єктивно-оціночна нейтральність, некатегоричність тверджень;
- композиційна чіткість, узагальненість, однозначність, точність та ясність викладу [5, с. 68].

Французький дослідник Х. Лі-Янке наводить таку класифікацію труднощів медичного перекладу [6, с. 85]:

- Термінологічні проблеми;

- Труднощі перекладу абревіатур;
- Труднощі перекладу імен;
- Прийнятність використання англіцизмів;
- Складність мовних одиниць та характеристики структури тексту.

Виходячи з наведеної вище інформації, можна зробити висновок, що деякі проблеми при перекладі медичних текстів є універсальними і не мають нічого спільного з конкретними обставинами англійських медичних текстів. До таких проблем належать, зокрема, синоніми термінів, переклад особистих імен, абревіатур, неповні словники. Важко не помітити, що йдеться про проблему з лексичним термінопланом. Труднощі, пов'язані з морфологією, синтаксисом, стилем і міжкультурними відмінностями, здебільшого специфічні, а їх колекція та характер відрізняються від мовної пари.

Тому переклад медичних текстів повинен враховувати особливості мовних систем і використання мов оригіналу та перекладу, звертаючи увагу на відповідності та переклади, які стосуються всіх мовних рівнів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Кащишин Н.В. Структурна диференціація та функціонування термінологічних одиниць в англійському дискурсі. *Нова філологія*. № 36. 2009. С. 260-264.
2. Корнейко І. В. Труднощі перекладу інтернаціональної термінології (українсько-англійські лексичні паралелі в мові медицини). *Викладання мов у вузі на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки*. Вип. 6. Х., 2002. С. 224–229.
3. Козоріз І. С., Куцак А. Ю. Англійська медична термінологія та її функціонування в текстах різних стилів. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Філологія. 2018. № 37. Том 4. С. 52–54.
4. Косенко А. В. Основні характеристики англійської медичної термінології. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету : збірник наукових праць*. Серія «Філологія». 2015. Вип. 18. Том 2. С. 68–70.
5. Ліпінська А. В. *Науково-технічна термінологія*. К. : Вища школа, 2007. 219 с.

6. Маковська О. О. Критерії розмежування терміна і загальноживаного слова в англійській субмові пластичної хірургії /О. О. Маковська / Вісн. Київ. лінгвіст. ун-ту. Сер. : Філологія. 2010. Т. 13. № 2. С. 82– 87.

7. Місник М. В. Формування української медичної клінічної термінології : автореф. дис. канд. філол. наук. М. В. Місник. К., 2002. 20 с.

LITTERA SCRIPTA MANET

Наукове видання

LITTERA SCRIPTA MANET

(ЗБІРКА СТУДЕНТСЬКИХ НАУКОВИХ ПРАЦЬ)

ВИПУСК 8

Житомир 2022